

Justitiekammarens betänkande

1977/78: 25

med anledning av propositionen 1976/77: 104 om avskaffande av förvandlingsstraffet för böter m. m. jämte motioner

Propositionen m. m.

I propositionen 1976/77: 104 har regeringen (justitiedepartementet) efter lagrådets hörande föreslagit riksdagen att anta i propositionen upptagna förslag till

1. bötesverkställighetslag,
2. lag om ändring av brottsbalken,
3. lag om ändring i rättegångsbalken,
4. lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1),
5. lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
6. lag om ändring i lagen (1954: 579) om nykterhetsvård,
7. lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.,
8. lag om ändring i lagen (1963: 197) om allmänt kriminalregister,
9. lag om ändring i införsellagen (1968: 621),
10. lag om ändring i lagen (1975: 1265) om ändring i införsellagen (1968: 621),
11. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),
12. lag om ändring i lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom,
13. lag om ändring i lagen (1973: 18) om disciplinstraff för krigsmän,
14. lag om ändring i lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m.,
15. lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt,
16. lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272).

Behandlingen av propositionen har uppskjutits till innevarande riksmöte (JuU 1976/77: 38).

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad utskottet anför på s. 22.

I samband med propositionen behandlar utskottet två motioner, 1976/77: 1555 och 1976/77: 1556. Motionerna redovisas på s. 20—21.

Yttrande har inhämtats från lagutskottet. Yttrandet fogas som *bilaga 1* till detta betänkande.

Utskottet har den 15 november 1977 beslutat att inhämta lagrådets yttrande över ett med anledning av propositionen och motionerna inom utskottet upprättat förslag till lagstiftning. Lagrådsremissen fogas som *bilaga 2* och lagrådets yttrande som *bilaga 3* till detta betänkande.

De vid propositionen fogade lagförslagen är av följande lydelse.

1 Förslag till

Bötesverkställighetslag

Härigenom föreskrives följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Bötesstraff verkställs genom uppbörd eller indrivning. Regeringen bestämmer, i vad mån uppbörd skall ske.

Lagens bestämmelser om böter gäller också vite och sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet. Vad som sägs i lagen om dom gäller även beslut.

2 § Uppbörd av böter sker så snart dom, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har meddelats. Indrivning får däremot ej ske förrän domen har vunnit laga kraft eller föreläggandet har godkänts.

Utän hinder av att dom eller föreläggande ej har meddelats får den misstänkte betala förskott på böter som kan komma att åläggas honom. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om sådan förskottsbetalning.

3 § Om verkställighet utomlands av här i landet ålagt bötesstraff finns särskilda bestämmelser.

Uppbörd

4 § Uppbörd sker genom att den bötfällde frivilligt erlägger betalning till myndighet som regeringen bestämmer. Influtet belopp avräknas på de böter som får antagas vara avsedda med betalningen.

Som uppbörd anses även att medel, som har betalats som förskott på böter, tages i anspråk för betalning av dessa.

5 § Uppkommer överskott vid uppbörd, får det avräknas på andra böter som den bötfällde är skyldig att betala. I den mån avräkning ej sker, skall överskott återbetalas.

Indrivning

6 § Skall uppbörd ej ske eller har uppbörd ej lett till full betalning, skall böterna drivas in genom kronofogdemyndighetens försorg. Indrivningen sker på grund av dom, godkänt föreläggande eller saköreslängd.

7 § Indrivning inledes genom att den bötfällde avkräves betalning, om ej särskilda skäl finns att underlåta krav.

Kronofogdemyndigheten får bevilja anstånd med betalningen eller medgiva avbetalning. Mot beslut angående anstånd eller avbetalning får talan ej föras. Den bötfällde får dock begära prövning av beslutet i samband med klagan över utmätning eller införsel.

8 § Har den bötfällde fordran enligt 68 § 1 eller 2 mom. eller 69 § 1 mom. uppbördslagen (1953:272) på överskjutande skatt eller ränta på sådan skatt får böterna avräknas på fordringen i den ordning som föreskrives i 68 § 4 mom. första stycket samma lag.

9 § I den mån betalning ej kan erhållas med tillämpning av 7 eller 8 §, sker indrivning genom utmätning eller införsel enligt vad som är föreskrivet därom.

10 § För att driva in bötesfordran får kronofogdemyndigheten ansöka att den bötfällde skall försättas i konkurs. Understiger fordringen femhundra kronor, får ansökan dock göras endast om synnerliga skäl föreligger.

Ackordsförslag som rör böter får antagas av länsstyrelsen under samma villkor som enligt 62 § uppbördslagen (1953: 272) gäller i fråga om ackordsförslag rörande skatt.

Mot kronofogdemyndighets beslut i fråga om konkursansökan eller länsstyrelsens beslut angående ackordsförslag får talan ej föras.

Indrivningshinder

11 § Har böterna bortfallit eller föreligger eljest laga hinder mot verkställighet, avkortas böterna.

Möter annat hinder mot indrivning av böterna, får de avskrivas. Avskrivning medför ej ändring i betalningsskyldigheten.

Fråga om avkortning och avskrivning prövas av länsstyrelsen enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar.

12 § Skulle indrivning av böter vara till synnerligt men för den bötfällde eller någon som är beroende av honom för sin försörjning, kan kronofogdemyndigheten förordna att vidare verkställighet ej skall äga rum. Sådant förordnande får ej meddelas, om det är påkallat från allmän synpunkt att indrivningen fortgår.

13 § Mot kronofogdemyndighets förordnande enligt 12 § får åklagaren i den ort där den bötfällde finns föra talan genom besvär hos tingsrätten i samma ort. Besvärshandling skall ha kommit in till rätten inom tre veckor från den dag då åklagaren fick del av beslutet. I ärendet äger lagen (1946: 807) om handläggning av domstolsärenden motsvarande tillämpning. Därvid skall i fråga om besvärshandlingen gälla vad som i den lagen sägs om ansökan och skall vid annan handläggning än som sägs i 3 eller 4 § samma lag rätten bestå av en lagfaren domare och nämnd.

Mot kronofogdemyndighets beslut att icke meddela förordnande enligt 12 § får talan ej föras. Den bötfällde får dock begära prövning av beslutet i samband med klagan över utmätning eller införsel.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977, då lagen (1964: 168) om verkställighet av bötesstraff skall upphöra att gälla.

2. När lagen träder i kraft, skall beslut om förvandlingsstraff vara utan verkan.

3. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrives i fråga om brottsbalken

dels att nuvarande 25 kap. 8 § skall betecknas 25 kap. 9 §,
dels att 25 kap. 4 och 7 §§, 26 kap. 1, 2 och 8 §§, 34 kap. 11—13 §§ samt 35 kap. 7 § skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i balken skall införas en ny paragraf, 25 kap. 8 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 kap.

4 §

Böter må användas såsom gemensamt straff för flera brott, om böter kunna följa å vart och ett av brotten.

Gemensamt straff i böter må ej avse brott, för vilket stadgats normerade böter *eller böter som icke må förvandlas till fängelse.*

Gemensamt straff i böter må ej avse brott, för vilket stadgats normerade böter.

7 §

Om *indrivning* av böter är särskilt stadgat.

Böter som ej gäldas skola, om ej annat är föreskrivet, förvandlas till fängelse i lägst tio och högst nittio dagar i enlighet med vad därom är särskilt stadgat.

Om *verkställighet* av bötesstraff är särskilt stadgat.

8 §

Begår någon brott för vilket icke är stadgat svårare straff än böter och ha inom tre år före brottet två eller flera bötesstraff ålagts honom men till betydande del ej verkställt, må han för brottet dömas till fängelse i högst tre månader om

1. *den uteblivna verkställigheten kan antagas ha berott på tredska eller grov vårdslöshet från hans sida samt*

2. *ett nytt bötesstraff framstår som uppenbart otillräckligt för att avhålla honom från vidare brottslighet eller av hänsyn till allmän laglydnad.*

Förhöjning som i första stycket sägs må tillämpas endast om åklagaren i stämningsansökan till rätten

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

eller i stämning som utfärdas av honom angivit, att grund för förhöjning föreligger.

26 kap.

1 §¹

Fängelse ådömes enligt vad för brottet är stadgat på viss tid, ej över tio år, eller på livstid. Fängelse på viss tid må ej understiga en månad.

Om fängelse såsom förvandlingsstraff för böter är särskilt stadgat.

2 §

Fängelse må användas såsom gemensamt straff för flera brott, om fängelse kan följa å något av brotten.

Fängelse på viss tid må sättas över det svåraste av de högsta straff som kunna följa å brotten men må ej överskrida detta med mer än två år eller överstiga de högsta straffen sammanlagda med varandra, därvid bötesstraff anses svara mot *det* fängelse som skulle följa vid böternas förvandling.

Fängelse på viss tid må sättas över det svåraste av de högsta straff som kunna följa å brotten men må ej överskrida detta med mer än två år eller överstiga de högsta straffen sammanlagda med varandra, därvid bötesstraff anses svara mot fängelse *en månad*.

Ej må det svåraste av de lägsta straffen underskridas.

8 §²

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tagas till den sammanlagda fängelsetiden. *Som fängelse anses härvid även förvandlingsstraff för böter.*

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tagas till den sammanlagda fängelsetiden.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 33 kap. 5—7 §§ sägs.

34 kap.

11 §

Förekomma till verkställighet på en gång dom å fängelse på livstid och dom å böter, *förvandlingsstraff för böter*, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse, internering eller disciplinstraff skall livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

Förekomma till verkställighet på en gång dom å fängelse på livstid och dom å böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse, internering eller disciplinstraff skall livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

¹ Ändringen innebär att andra stycket upphävs.

² Senaste lydelse 1974: 205.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

12 §

Förekomma till verkställighet på en gång dom å ungdomsfängelse och dom å böter, *förvandlingsstraff för böter*, fängelse i högst ett år, villkorlig dom, skyddstillsyn eller disciplinstraff, skall, om den dömde för undergående av ungdomsfängelse skall vårdas i anstalt, ungdomsfängelse träda i stället för den andra påföljden.

Förekomma till verkställighet på en gång dom å ungdomsfängelse och dom å böter, fängelse i högst ett år, villkorlig dom, skyddstillsyn eller disciplinstraff, skall, om den dömde för undergående av ungdomsfängelse skall vårdas i anstalt, ungdomsfängelse träda i stället för den andra påföljden.

Om till verkställighet på en gång förekomma dom å ungdomsfängelse och dom å fängelse på viss tid över ett år, skall åklagare, sedan domarna vunnit laga kraft, göra anmälan därom hos domstol. Rätten äger efter omständigheterna förklara, att den ena påföljden skall träda i stället för den andra, eller undanröja det ådömda ungdomsfängelset och döma till fängelse för det eller de brott som avsågos därmed. Dömer rätten till fängelse, skall 7 § tredje stycket äga tillämpning.

13 §

Förekomma till verkställighet på en gång dom å internering och dom å böter, *förvandlingsstraff för böter*, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller disciplinstraff, skall, om den dömde för undergående av internering skall vårdas i anstalt, interneringen träda i stället för den andra påföljden.

Förekomma till verkställighet på en gång dom å internering och dom å böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller disciplinstraff, skall, om den dömde för undergående av internering skall vårdas i anstalt, interneringen träda i stället för den andra påföljden.

Finnes, med hänsyn till beskaffenheten av det brott som interneringen sålunda ytterligare skall avse, ny minsta tid för anstaltsvården påkallad, må efter ansökan av åklagare domstol bestämma sådan tid.

35 kap.

7 §

Ådömda böter bortfalla när *tre* år förflutit från det domen vann laga kraft, *om ej dessförinnan ansökan om böternas förvandling delgivits den dömde. Om bortfallande av böter sedan sådan ansökan delgivits samt av ålagt förvandlingsstraff är särskilt stadgat.*

Ådömda böter bortfalla när *fem* år förflutit från det domen vann laga kraft.

Dör den dömde, bortfalla ådömda böter. Har under den dömdes livstid domen vunnit laga kraft och till gäldande av böterna lös egendom

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

tagits i mät eller satts i allmänt förvar, skola dock böterna utgå av den egendomen.

Vad nu sagts om böter gäller även utdömt vite.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977. Vid lagens ikraftträdande iakttages

1. Vid tillämpning av 25 kap. 8 § brottsbalken skall hänsyn tagas till bötesstraff som ådömts före ikraftträdandet.

2. Bötesstraff som har ålagts före lagens ikraftträdande preskriberas enligt äldre bestämmelser.

3 Förslag till**Lag om ändring i rättegångsbalken**

Härigenom föreskrives att 1 kap. 3 § rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 kap.

3 §¹

Tingsrätt är i tvistemål domför med tre lagfarna domare. Flera än fyra lagfarna domare må ej sitta i rätten.

I brottmål skall tingsrätt bestå av en lagfaren domare och nämnd. Kan huvudförhandling i målet beräknas kräva minst fyra veckor, må dock två lagfarna domare och nämnd sitta i rätten.

Tingsrätt är domför med en lagfaren domare

vid måls avgörande utan huvudförhandling,

vid annan handläggning, som ej sker vid huvudförhandling eller syn å stället,

vid sådan huvudförhandling i tvistemål, som hålles i förenklad form,

vid huvudförhandling och syn å stället i mål om brott för vilket icke är stadgat svårare straff än böter.

Tingsrätt är domför med en lagfaren domare

vid måls avgörande utan huvudförhandling,

vid annan handläggning, som ej sker vid huvudförhandling eller syn å stället,

vid sådan huvudförhandling i tvistemål, som hålles i förenklad form,

vid huvudförhandling och syn å stället i mål om brott för vilket icke är stadgat svårare straff än böter, när ej fråga är om tillämpning av 25 kap. 8 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

¹ Senaste lydelse 1975: 1288.

4 Förslag till

Lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1)

Härigenom föreskrives att 52 § utsökningslagen (1877: 31 s. 1) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

52 §¹

Har i tvistemål någon fällt till böter eller vite, må ej beslutet verkställas förrän det vunnit laga kraft; *i fråga om hovrätts icke lagakraftvunna beslut skall dock vad i 39 och 40 §§ är stadgat om hovrätts dom i tillämpliga delar lända till efterrättelse.* Vad nu sagts gäller även beträffande utslag i utsökningsmål, varigenom någon fällt till böter eller vite.

Har i tvistemål någon fällt till böter eller vite, må ej beslutet verkställas förrän det vunnit laga kraft. Vad nu sagts gäller även beträffande utslag i utsökningsmål, varigenom någon fällt till böter eller vite.

Huru beslut angående fördelning av köpeskilling för utmätt egendom går i verkställighet, därom skils i 6 kap.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

Vad som föreskrives i denna lag inverkar ej på giltigheten av åtgärd som har vidtagits före lagens ikraftträdande.

5 Förslag till

Lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)

Härigenom föreskrives att 138 § konkurslagen (1921: 225) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

138 §²

För fordringar, som ej utgå med förmånsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränteberäkning mellan borgenärerna inbördes upphöra från den dag, då beslutet om konkurs meddelades; dock skall ränta beräknas till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari sådan fordran upptagits, är att räkna, där boet förslår till gäldande av mer än kapitalbeloppet

För fordringar, som ej utgå med förmånsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränteberäkning mellan borgenärerna inbördes upphöra från den dag, då beslutet om konkurs meddelades; dock skall ränta beräknas till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari sådan fordran upptagits, är att räkna, där boet förslår till gäldande av mer än kapitalbeloppet

¹ Senaste lydelse 1971: 495.

² Senaste lydelse 1975: 646.

Nuvarande lydelse

av alla bevakade fordringar *utom sådana som avses i 19 § förmånsrättslagen (1970: 979)*, och skall i sådant fall å fordran, för vilken ränta ej är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975: 635) från den dag, då nämnda beslut meddelades, till den dag, från vilken klandertid såsom nyss är sagt skall räknas.

Å fordran, som utgår med förmånsrätt, skall, om ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, beräknas ränta till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, där borgenären ej enligt 143 § därförinnan uppburit betalning. Löper fordran, varom nu är fråga, ej med ränta, varde ändock ränta enligt 5 § räntelagen därå beräknad från den dag, då beslutet om konkurs meddelades.

Utgår fordran, som icke löper med ränta före förfallodagen, icke fullt eller med förmånsrätt och var fordringen icke förfallen den dag, då beslutet om konkurs meddelades, skall utdelning för fordringen beräknas å det belopp, som efter en räntefot av fem för hundra om året utgör sådan fordrans värde å samma dag. För fordran, som nyss sagts och som utgår fullt eller med förmånsrätt, skall, där fordringen icke var förfallen den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, utdelning beräknas å det belopp, som efter nyss angivna grund utgör fordringens värde sistnämnda dag; har för sådan fordran betalning jämlikt 143 § tidigare uppburits och var fordringen icke då förfallen, skall utdelningen beräknas efter fordringens värde å betalningsdagen.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

Om gäldenär försatts i konkurs på grund av ansökan som gjorts före lagens ikraftträdande, gäller äldre bestämmelser.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1954: 579) om nykterhetsvård

Härigenom föreskrives att 22, 32 och 34 §§ lagen (1954: 579) om nykterhetsvård¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

22 §

Ansökan om tvångsintagning skall innehålla fullständig redogörelse för den i ärendet företagna

Ansökan om tvångsintagning skall innehålla fullständig redogörelse för den i ärendet företagna

¹ Lagen omtryckt 1971: 307.

Nuvarande lydelse

undersökningen och för de övriga åtgärder som vidtagits. *Har beträffande den som ansökningen avser anmälan gjorts enligt 10 § sista stycket, skall avskrift därav fogas vid ansökningen.*

Föreslagen lydelse

undersökningen och för de övriga åtgärder som vidtagits.

I övrigt böra vid ansökningen fogas prästbevis och läkarbetyg.

Formulär för sådant prästbevis och läkarbetyg, så ock för redogörelse, som i första stycket sägs fastställas av socialstyrelsen.

Saknas prästbevis eller läkarbetyg eller finnes den förebragta utredningen annorledes ofullständig, har länsrätten att ombesörja erforderlig komplettering. Vill länsrätten föranstalta om läkarundersökning, äger länsrätten kalla den som ansökningen avser att inställa sig inför anvisad läkare. I sådant fall skall vad i 13 § 2 mom. sägs äga motsvarande tillämpning.

32 §²

Länsrätts slutliga beslut skall ofördröjligen delgivas sökande samt den som beslutet avser.

Har beslutet tillkommit efter anmälan, som avses i 10 § sista stycket, skall underrättelse om beslutet tillställas åklagaren.

Där nykterhetsnämnd ej är sökande, skall underrättelse om beslutet översändas till nykterhetsnämnden i den kommun, där den som avses med beslutet är mantalsskriven, samt om annan nykterhetsnämnd tagit befattning med ärendet, till denna nämnd.

34 §

Länsrätten har att föranstalta om verkställighet av slutligt beslut om tvångsintagning.

a) därest beslutet grundats därpå att den som beslutet avser är farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller för eget liv eller att han utan att söka ärligen försörja sig fört ett kringflackande liv;

b) då eljest polismyndighet gjort ansökan om tvångsintagning enligt 19 §; *samt*

c) *då beslutet tillkommit efter anmälan, som avses i 10 § sista stycket.*

a) därest beslutet grundats därpå att den som beslutet avser är farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller för eget liv eller att han utan att söka ärligen försörja sig fört ett kringflackande liv; *samt*

b) då eljest polismyndighet gjort ansökan om tvångsintagning enligt 19 §.

I övriga fall ankommer det på nykterhetsnämnden att föranstalta om verkställigheten.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

² Ändringen innebär att andra stycket upphävs.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.

Härigenom föreskrives att 2, 5, 7 och 29 §§ lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. skall ha nedan angivna lydelse:

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Verkställighet sker enligt svensk lag; dock må beslut om förvandling av böter ej meddelas.

Verkställighet sker enligt svensk lag.

5 §

I Danmark, Finland, Island eller Norge meddelad dom, varigenom dömts i Danmark till faengsel eller haefte, i Finland till tukthus eller fängelse, i Island till fangelsi eller varðhald och i Norge till fengsel eller hefte, må på begäran verkställas här i riket, om den dömde när verkställighet skall ske är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige. Uppehåller han sig här i riket, må även eljest domen verkställas här, om det med hänsyn till omständigheterna finnes lämpligast.

I Danmark, Finland, Island eller Norge meddelad dom, varigenom dömts i Danmark till faengsel eller haefte, i Finland till tukthus eller fängelse, i Island till fangelsi eller varðhald och i Norge till fengsel eller hefte, må på begäran verkställas här i riket, om den avser annat än förvandlingsstraff för böter och den dömde när verkställighet skall ske är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige. Uppehåller han sig här i riket, må även eljest domen verkställas här, om det med hänsyn till omständigheterna finnes lämpligast.

7 §¹

Det till fängelse omvandlade straffet är verkställbart såsom hade straffet ådömts här i riket genom dom, som vunnit laga kraft.

Har straffet börjat verkställas i den stat, där domen meddelats, skall strafftiden räknas från verkställighetens början i den staten.

Förvandlingsstraff för böter må ej verkställas, om betalning för böterna erlægges. Om böterna delvis gäldas, skall förvandlingsstraffet i motsvarande mån nedsättas; nedsättningen må dock ej avse del av dag.

29 §²

Har framställning om verkställighet av straff enligt 1 eller 5 §

Har framställning om verkställighet av straff enligt 1 eller 5 §

¹ Senaste lydelse 1964: 548. Ändringen innebär att tredje stycket upphävs.

² Senaste lydelse 1964: 548.

Nuvarande lydelse

eller om anordnande av övervakning enligt 10 eller 17 § bifallits eller har undanröjande beslutats enligt 14 § eller förverkande enligt 21 §, må ej här i riket väckas åtal för gärning som avses i den i den andra staten meddelade domen. Med avseende å bestämmelser i svensk lag om sammanträffande av brott och om förändring av påföljd skall så anses som hade domen meddelats här i riket. *Vad i 23 § lagen om verkställighet av bötesstraff är föreskrivet skall dock ej äga tillämpning.*

Utan hinder av vad i första stycket sägs må väckas talan, som avses i 20 kap. 15 § brottsbalken.

Föreslagen lydelse

eller om anordnande av övervakning enligt 10 eller 17 § bifallits eller har undanröjande beslutats enligt 14 § eller förverkande enligt 21 §, må ej här i riket väckas åtal för gärning som avses i den i den andra staten meddelade domen. Med avseende å bestämmelser i svensk lag om sammanträffande av brott och om förändring av påföljd skall så anses som hade domen meddelats här i riket.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

8 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1963: 197) om allmänt kriminalregister

Härigenom föreskrives att 2, 3, 10 och 11 §§ lagen (1963: 197) om allmänt kriminalregister skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 §¹

Registret skall innehålla uppgifter angående dem som av domstol i riket

1. dömts till fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering;

2. överlämnats till slutet eller öppen psykiatrisk vård eller till vård i specialistsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda eller, om för brottet är stadgat fängelse, till vård enligt lagen om nykterhetsvård; eller

2. överlämnats till slutet eller öppen psykiatrisk vård eller till vård i specialistsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda eller, om för brottet är stadgat fängelse, till vård enligt lagen om nykterhetsvård.

3. *erhållit anstånd med verkställighet av förvandlingsstraff.*

Har brott, för vilket dömts till skyddstillsyn, enligt domen begåtts under inflytande av sådan själslig abnormitet som avses i 33 kap. 2 § brottsbalken, eller har i dom å skyddstillsyn meddelats förordnande om

¹ Senaste lydelse 1967: 946.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

behandling enligt 28 kap. 3 § samma balk, skall detta särskilt anmärkas i registret.

I registret skall antecknas brottet samt uppgift om verkställd personutredning och om domen eller beslutet.

3 §²

I registret skall anteckning ske

1. om för den som dömts till påföljd av beskaffenhet att skola antecknas i registret prövotid förlänges eller påföljden förklaras skola avse jämväl annat brott eller undanröjes eller ock påföljd förklaras skola träda i stället för annan påföljd;

2. om villkorligt medgiven frihet förklaras förverkad;

3. om för den som dömts till skyddstillsyn förordnande meddelas om behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken;

4. om för den som dömts till ungdomsfängelse domstol förlänger den längsta tid som ungdomsfängelse må pågå eller föreskriver, att överförande till vård utom anstalt ej må ske före viss tidpunkt;

5. om för den som dömts till internering domstol medgiver förlängning av tiden för vård i anstalt eller bestämmer ny minsta tid för anstaltsvården;

6. om beslut meddelas jämlikt 34 kap. 10 eller 18 § brottsbalken; samt

7. om för den som erhållit anstånd med verkställigheten av förvandlingsstraff prövotiden förlänges eller anståndet förklaras förverkat.

5. om för den som dömts till internering domstol medgiver förlängning av tiden för vård i anstalt eller bestämmer ny minsta tid för anstaltsvården; samt

6. om beslut meddelas jämlikt 34 kap. 10 eller 18 § brottsbalken.

10 §³

I registerutdrag enligt 8 § skall, om ej annat följer av vad nedan stadgas, icke medtagas anteckning om

1. villkorlig dom, skyddstillsyn, överlämnande till särskild vård eller anstånd med verkställighet av förvandlingsstraff, sedan tio år förflutit från domen eller beslutet; samt

1. villkorlig dom, skyddstillsyn eller överlämnande till särskild vård, sedan tio år förflutit från domen; samt

2. fängelse, ungdomsfängelse eller internering, sedan tio år förflutit från frigivningen eller övergången till vård utom anstalt.

Har före utgången av tid som nu sagts beträffande samma person ånyo meddelats dom eller beslut, som enligt 2 § skall antecknas i registret, skola båda anteckningarna upptagas i registerutdrag, så länge någondera jämlikt första tycket skall medtagas. Förekomma flera anteckningar, skall vad nu sagts äga motsvarande tillämpning. Anteckning om dom eller beslut, som meddelats före den 1 januari 1945, eller om verk-

² Senaste lydelse 1975: 296.

³ Senaste lydelse 1975: 411.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

ställighet av påföljd som bestämts i sådant avgörande medtages dock endast i den utsträckning regeringen bestämmer, om ej begäran om fullständig utdrag har gjorts.

Skall med tillämpning av vad i denna paragraf stadgas i utdraget ej medtagas någon anteckning om påföljd, skola ej heller medtagas övriga anteckningar, som må förekomma i registret. I utdrag till domstol eller åklagare skall dock alltid medtagas anteckning om verkställd sinnesundersökning eller rättspsykiatrisk undersökning.

Bestämmelserna i denna paragraf skola jämväl äga tillämpning beträffande uppgift som antecknats med stöd av 6 §.

Begränsning som förut angetts i denna paragraf skall ej iakttagas, om för särskilt fall fullständiga uppgifter begäras av justitiekanslern, justitieombudsman eller datainspektionen.

11 §⁴

I fråga om utdrag jämlikt 9 § skall vad i 10 § stadgas äga motsvarande tillämpning med följande avvikelser:

1. Såvitt avser anteckning om fängelse i högst ett år, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse *eller anstånd med verkställighet av förvandlingsstraff* skall i stället för den i 10 § första stycket angivna tiden gälla en tid av fem år.

1. Såvitt avser anteckning om fängelse i högst ett år, villkorlig dom, skyddstillsyn *eller* ungdomsfängelse skall i stället för den i 10 § första stycket angivna tiden gälla en tid av fem år.

2. Anteckning om påföljd, vilken ådömts endast för gärning som någon begått innan han fyllt aderton år, skall ej i något fall medtagas.

3. Föreskrifterna i 10 § andra stycket tredje punkten och tredje stycket andra punkten skola ej gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977. Utan hinder av bestämmelserna i denna lag får anteckning som rör anstånd med förvandlingsstraff finnas kvar i det av rikspolisstyrelsen förda manuella registret. Sådan anteckning får dock ej medtagas i registerutdrag som lämnas efter ikraftträdandet.

9 Förslag till**Lag om ändring i införsellagen (1968: 621)**

Härigenom föreskrives att 1, 7, 15, 17 och 22 §§ införsellagen (1968: 621) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Införsel får äga rum för följande grupper av fordringar, nämligen

1. underhållsbidrag enligt giftermålsbalken eller föräldrabalken,
2. bidrag, som tillkommer kommun för omhändertaget barn enligt

⁴ Senaste lydelse 1970: 421 (jfr 1973: 57).

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

72 § andra stycket barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97) eller till hjälptagares försörjning enligt 40 § lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp,

3. skatter och allmänna avgifter i fall som särskilt föreskrives,

3. skatter och allmänna avgifter i fall som särskilt föreskrives *samt böter och viten.*

4. böter och viten.

7 §

Införsel för skatter och allmänna avgifter samt för böter och viten får äga rum så snart förutsättningar för indrivning föreligger. *Beträffande böter eller viten som ålagts genom hovrätts dom får dock, innan domen vunnit laga kraft, införsel ej ske i annat fall än då domen avser disciplinbot.*

Införsel för skatter och allmänna avgifter samt för böter och viten får äga rum så snart förutsättningar för indrivning föreligger.

15 §¹

Är fråga om införsel för olika slags fordringar, har de gruppvis företräde i den ordning vari de upptagits i 1 §.

Vid samtidig införsel för två eller flera underhållsberättigade fördelas innehållet belopp efter de löpande bidragens storlek. Om mera innehållits än som svarar mot de löpande bidragen, har bidrag som stått ute längre företräde vid fördelningen av det överskjutande beloppet.

Delbetalning, som inflyter på viss underhållsberättigads fordran, avräknas i första hand på det belopp som stått ute längst och alltjämt kan uttagas genom införsel.

Av fordringar som avses i 1 § 2—4 har *inom varje grupp* vad som stått ute längst företräde.

Av fordringar som avses i 1 § 2 har vad som stått ute längst företräde.

17 §

Införsel går före utmätning. Införsel för fordran som avses i 1 § 4 skall dock ändras eller hävas, om utmätning därigenom kan äga rum för *annan fordran.*

Införsel går före utmätning. Införsel för fordran som avses i 1 § 3 skall dock ändras eller hävas, om utmätning därigenom kan äga rum för *sådan fordran för vilken utmätning av inestående avlöning enligt 67 b § 4 utsökningslagen (1877: 31 s. 1) må utan gäldenärens medgivande tillämpas sammanlagt sex månader under ett kalenderår.*

Har införsel för viss fordran beviljats i pension, livränta eller vederlagsfordran som avses i 2 § 3 och blir därefter rättigheten som sådan utmätt för annan fordran, har införselordningen företräde till betalning

¹ Senaste lydelse 1976: 624.

Nuvarande lydelse

ur vad som inflyter till följd av utmätningen. I fråga om fordran som avses i 1 § 1 eller 2 gäller vad som nu sagts bidragsbelopp som förfallit när utmätningen är fullbordad eller förfaller näst därefter.

Belopp som innehållits enligt denna lag får ej utmätas för annan gäldenärens skuld.

Föreslagen lydelse

22 §

Arbetar gäldenären i annans förvärvsverksamhet utan lön eller mot uppenbart för låg ersättning och kan till följd därav *fordran* som avses i 1 § 1 eller 2 ej uttagas genom införsel, får utmätningssmannen ålägga arbetsgivaren att, för tid efter det beslut därom meddelats och till dess annat förordnas, till utmätningssmannen utge så mycket som kunnat uttagas genom införsel om skälig lön utgått för arbetet. Innan beslut meddelas skall såväl gäldenären som arbetsgivaren få tillfälle att yttra sig.

Arbetar gäldenären i annans förvärvsverksamhet utan lön eller mot uppenbart för låg ersättning och kan till följd därav *införsel ej ske*, får utmätningssmannen ålägga arbetsgivaren att, för tid efter det beslut därom meddelats och till dess annat förordnas, till utmätningssmannen utge så mycket som kunnat uttagas genom införsel om skälig lön utgått för arbetet. Innan beslut meddelas skall såväl gäldenären som arbetsgivaren få tillfälle att yttra sig.

Det som sålunda utges skall räknas som genom införsel innehållen lön. Underlåter arbetsgivaren att utge belopp som bestämts genom beslutet äger 20 § motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

10 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1975: 1265) om ändring i införsellagen (1968: 621)**

Härigenom föreskrives att övergångsbestämmelserna till lagen (1975: 1265) om ändring i införsellagen (1968: 621) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre lag skall dock tillämpas när *fordran på medel som innehållits ej omfattas av lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs*.

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. *Har arbetsgivaren försatts i konkurs genom beslut före nämnda dag och har det för fordringen innehållna beloppet gjorts eller kunnat göras gällande i konkursen, skall dock äldre lag tillämpas i fråga om fordringen*.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

11 Förslag till

Lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)

Härigenom föreskrives i fråga om förmånsrättslagen (1970: 979)¹
dels att 19 § skall upphöra att gälla,
dels att 18 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

Fordringar som ej är förenade med förmånsrätt har inbördes lika rätt *med de undantag som anges i 19 §.*

Fordringar som ej är förenade med förmånsrätt har inbördes lika rätt.

Har fordran särskild förmånsrätt i viss egendom men förslår ej egendomen för att infria fordringen, behandlas återstoden av denna som fordran utan förmånsrätt.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

Om gäldenär försatts i konkurs på grund av ansökan som gjorts förelagens ikraftträdande, gäller äldre bestämmelser.

12 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom
dels att i 1, 2, 3, 8, 26, 34, 37 och 41 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,
dels att 36 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 §²

Böter som bestämts enligt denna lag samt penningbelopp eller annan egendom som förklarats förverkad med stöd av denna lag tillfaller kronan. Har föremål förklarats förverkat, kan *Konungen* på begäran av den stat som gjort framställningen om verkställighet av förverkandebeslut förordna, att föremålet skall återlämnas till den staten.

Böter som bestämts enligt denna lag samt penningbelopp eller annan egendom som förklarats förverkad med stöd av denna lag tillfaller kronan. Har föremål förklarats förverkat, kan *regeringen* på begäran av den stat som gjort framställningen om verkställighet av förverkandebeslut förordna, att föremålet skall återlämnas till den staten.

Böter som avses i första stycket får icke förvandlas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

¹ Lagen omtryckt 1975: 1248.

² Ändringen innebär bl. a. att andra stycket upphävs.

13 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1973: 18) om disciplinstraff för krigsmän**

Härigenom föreskrives att 5 § lagen (1973: 18) om disciplinstraff för krigsmän skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

Löneavdrag vid disciplinbot göres med visst belopp för dag som regeringen bestämmer. Kan löneavdrag ej ske, skall den brottslige åläggas att för varje dag betala ett belopp i pengar, som är skäligt med hänsyn till löneavdraget för löntagare i motsvarande ställning.

Verkställighet av löneavdrag får fördelas på flera avlöningstillfällen.

Kan disciplinbot som ålagts i form av löneavdrag ej verkställas, skall i stället motsvarande belopp betalas. Sådant belopp och disciplinbot som ålagts i pengar tillfaller kronan. *Oguldet belopp får ej förvandlas till fängelse. I övrigt gäller om verkställigheten vad som är föreskrivet om bötesstraff.*

Kan disciplinbot som ålagts i form av löneavdrag ej verkställas, skall i stället motsvarande belopp betalas. Sådant belopp och disciplinbot som ålagts i pengar tillfaller kronan. *Om verkställigheten gäller, om ej annat är särskilt föreskrivet, vad som är föreskrivet om bötesstraff.*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

14 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m.**

Härigenom föreskrives att 1 § lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § brottsbalken om behandling i anstalt skall befordras till verkställighet enligt denna lag. Lagen gäller även i fråga om hur tid för sådan verkställighet skall beräknas.

Vad i denna lag är föreskrivet om fängelse gäller även fängelse vilket ålagts som förvandlingsstraff för böter.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

¹ Senaste lydelse 1976: 517.

² Ändringen innebär att andra stycket upphävs.

15 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt**

Härigenom föreskrives att 1 § lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Denna lag avser kriminalvård i anstalt efter dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § brottsbalken om behandling i anstalt.

Denna lag avser kriminalvård i anstalt efter dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § brottsbalken om behandling i anstalt.

Vad som föreskrives i lagen om den som dömts till fängelse gäller även den som ålagts fängelse som förvandlingsstraff för böter.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

16 Förslag till**Lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272)**

Härigenom föreskrives att 68 § 5 mom. uppbördslagen (1953: 272)² skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

68 §

5 mom. Vad i 3 och 4 mom. sägs äger motsvarande tillämpning, då den som är berättigad att återbekomma skatt har att erlægga sjömansskatt eller bevillningsavgift för särskilda förmåner och rättigheter eller kupongskatt.

5 mom. Vad i 3 och 4 mom. sägs äger motsvarande tillämpning, då den som är berättigad att återbekomma skatt har att erlægga sjömansskatt eller bevillningsavgift för särskilda förmåner och rättigheter eller kupongskatt. *Om tillämpning av 4 mom. vid indrivning av böter är föreskrivet i bötesverkställighetslagen (1977: 000).*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

¹ Ändringen innebär att andra stycket upphävs.

² Lagen omtryckt 1972: 75.

Motionerna

I motionen 1976/77: 1555 av Lisa Mattson m. fl. (s) hemställs att riksdagen dels i stället för motsvarande bestämmelser i den i propositionen föreslagna lagtexten antar det nedan under 1 upptagna förslaget till ändringar i brottsbalken, dels antar nedan under 2 och 3 upptagna förslag till lag om fängelsevite och lag om ändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken, dels ock hos regeringen begär en översyn av vitsinstitutet enligt vad som anges i motionen.

1 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

25 kap.

8 § Har bötesstraff till betydande del ej kunnat verkställas och kan det antagas att den dömda genom att undanskaffa egendom, utan vederlag överlåta egendom till annan, byta arbetsanställning eller vidta annan liknande åtgärd sökt förhindra indrivning av böterna eller eljest berövat sina borgenärer möjligheten att få betalt för deras fordringar, får rätten på talan av åklagaren undanröja bötesstraffet eller, om detta enligt 27 kap. 2 § ålagts jämte villkorlig dom, den ådömda påföljden och i stället döma till fängelse i högst tre månader, om detta är påkallat av hänsyn till allmän laglydnad. Bestämmelserna i rättegångsbalken om åtal för brott som kan föranleda fängelse ha motsvarande tillämpning på sådan talan.

Begår i fall som avses i första stycket den dömda nytt brott, för vilket icke är föreskrivet svårare straff än böter, får han för brottet dömas till fängelse i högst tre månader, om detta är påkallat av hänsyn till allmän laglydnad. Sådan förhöjning får tillämpas endast om åklagaren i stämningensansökan till rätten eller i stämning som utfärdas av honom angivit att grund för förhöjning föreligger.

Till fängelse får ej dömas enligt första eller andra stycket, om ej den dömda eller misstänkte har fått del av åtalet inom tre år från den dag då den tidigare domen vann laga kraft.

Har bötesstraff undanröjts enligt första stycket, äger 5 § bötesverkställighetslagen (1977: 000) motsvarande tillämpning i fråga om belopp som betalats eller drivits in med anledning av den tidigare domen.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977. Vid lagens ikraftträdande iakttages

1. Bötesstraff som ådömts före ikraftträdandet får ej undanröjas enligt 25 kap. 8 § första stycket brottsbalken. Däremot får sådant bötesstraff beaktas vid tillämpning av 25 kap. 8 § andra stycket brottsbalken.

2. Bötesstraff som ålagts före lagens ikraftträdande preskriberas enligt äldre bestämmelser.

2 Förslag till

Lag om fängelsevite

Härigenom föreskrives följande.

1 § Har någon som förelagts vite ej understigande tvåtusen kronor ej

rättat sig efter föreläggandet och kan det av särskilda skäl antagas att han icke heller kommer att iaktta förnyat föreläggande, om vitet bestämmes i pengar, får vite i fängelse högst tre månader föreläggas honom utan hinder av att enligt lag eller annan författning vite skall bestämmas i pengar. Vite, som kan föreläggas för fullgörandet av dom eller beslut rörande saken i mål som handlagts enligt lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister, får dock aldrig föreläggas i fängelse.

2 § Vite i fängelse enligt 1 § får föreläggas endast av domstol.

3 § Utan hinder av att enligt lag eller annan författning annan myndighet än domstol har att meddela vitesföreläggande, kan sådan myndighet överlämna åt allmän domstol att pröva fråga om föreläggande av vite i fängelse enligt 1 §.

Ansökan härom göres hos den tingsrätt vid vilken den, mot vilken vitet riktas, har att svara i tvistemål i allmänhet. Vid prövning av ansökan tillämpas lagen (1946: 807) om handläggning av domstolsärenden.

Mot beslut enligt första stycket första meningen får talan ej föras.

4 § Frågan om utdömande av vite i fängelse prövas av allmän domstol på talan av allmän åklagare. Bestämmelserna i rättegångsbalken om åtal för brott som kan föranleda fängelse har motsvarande tillämpning på sådan talan.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977. Lagen gäller ej i fråga om vite som enligt särskild föreskrift ej får förvandlas till fängelse.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken

Härigenom föreskrives att 18 § lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

18 § I fråga om talan, som föres särskilt angående utdömande av förelagt vite, äge vad i nya rättegångsbalken är föreskrivet angående åtal för brott, varå icke kan följa svårare straff än böter motsvarande tillämpning. *I fråga om utdömande av vite enligt lagen (1977: 000) om fängelsevite gäller 4 § nämnda lag.*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1977.

I motionen 1976/77: 1556 av Håkan Winberg (m) och Inger Lindquist (m) hemställs att riksdagen beslutar dels att den föreslagna straffskärpningsregeln i 25 kap. brottsbalken utgår, dels att i bötesverkställighetslagen införs en regel av innebörd att bötesförvandling kan ske i sådana fall, då den bötfällda kan antas på grund av tredska eller grov vårdslöshet ha underlåtit att betala ådömda böter, enligt vad i motionen närmare anges.

Utskottet

Nuvarande ordning

De grundläggande bestämmelserna om bötesverkställigheten finns i

25 kap. 7 § andra stycket brottsbalken (BrB) och i lagen (1964: 168) om verkställighet av bötesstraff (BöVL). BöVL tillkom under arbetet på följdförfattningar till BrB men bygger i det väsentliga på en tidigare bötesverkställighetslag från år 1937.

Gällande regler om verkställighet av bötesstraff innebär att böterna avkrävs den dömd, i första hand genom anmaning till honom att frivilligt betala och i andra hand genom exekutiva tvångsåtgärder. Inflyter inte bötesbeloppet, skall bötesstraffet i princip förvandlas till fängelse. I det helt övervägande antalet förvandlingsfall beviljas dock anstånd, s. k. villkorligt anstånd, med verkställigheten av förvandlingsstraffet. Den nu beskrivna ordningen tillämpas också beträffande viten.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen, som grundas på förvandlingsstraffutredningens betänkande (SOU 1975: 55) Bötesverkställighet, föreslås att förvandlingsstraffet för böter och viten avskaffas. För att motverka att reformen leder till en lägre betalningsfrekvens föreslås en ny bötesverkställighetslag som bl. a. innebär att böter och viten vid konkurs och vissa andra exekutiva åtgärder skall få en bättre ställning än f. n. Som ledande princip skall gälla att böter och viten skall jämföras med skatter och därmed likställda offentligrättsliga fordringar.

Vidare föreslås att det uppbördssystem, som har tillkommit inom ramen för ordningsbets- och strafföreläggandesystemen, utvidgas till att omfatta även böter som utdöms av allmän domstol. Förslaget innebär att den böt-fällde ges tillfälle att frivilligt betala böterna redan i samband med att tingsrättens dom meddelas.

För att förebygga uppkomsten av en s. k. bötesimmun grupp föreslås en ny bestämmelse, 25 kap. 8 §, i BrB om straffskärpning i vissa särskilda fall. Enligt bestämmelsen skall den som under viss tid dömts till flera bötesstraff men visat försummelse vid deras betalning kunna dömas till fängelse om han begår nytt brott trots att det nya brottet i och för sig är sådant att endast böter ingår i straffskalan. Sådan straffskärpning skall dock få ske bara när ett nytt bötesstraff framstår som uppenbart otillräckligt från individual- eller allmänpreventiv synpunkt.

Avskaffande av förvandlingsstraffet

Bötesstraffet utgör i rättstillämpningen den helt dominerande brotts-följden, och man kan förutse en ökad användning i framtiden av böter som sanktion vid bl. a. förmögenhetsbrott. Det kan därför rent allmänt konstateras att det i kampen mot brottsligheten är utomordentligt angeläget att bötesstraffets effektivitet upprätthålls.

Den nuvarande verkställighetsordningen med hot om förvandlingsstraff vid bristande betalning brukar allmänt anses medverka till att bötesstraffet får önskvärd effektivitet. Förvandlingshotet anses sålunda

bidra till att generellt sett en god betalningsmoral vidmakthålls beträffande böteskulder. I enskilda fall kan förvandlingsshotet användas som medel att framvinga betalning. Från kriminalpolitisk synpunkt anses den viktigaste fördelen med förvandlingssystemet vara att det kan antas bidra till att motverka uppkomsten av en bötesimmun grupp.

Även om den nuvarande ordningen sålunda innebär betydande fördelar, är den otvivelaktigt också behäftad med åtskilliga nackdelar. En sådan av principiellt viktig natur är att förvandlingssystemet har ett utpräglat inslag av personalexekution och av bestraffning av betalningsförsummelse. En annan olägenhet är att brottslighet, vilken bedömts inte vara så grov att den bort föranleda fängelse, på grund av reglerna om bötesförvandling ändock kan leda till frihetsberövande. Från kriminalpolitisk synpunkt anses det vidare vara en påtaglig nackdel att beslutet om förvandlingsstraff kommer flera år efter det att brottet begicks. Vidare får det anses stötande att, enligt vad företagna undersökningar visat, ålagda förvandlingsstraff, främst de ovillkorliga men även de villkorliga, företrädesvis drabbar ett socialt sett utpräglat svagt klientel, som oftast är i behov av direkt stöd från samhällets sida.

Utskottet finner i likhet med departementschefen att nackdelarna med förvandlingssystemet i dess nuvarande utformning väger över fördelarna, och enligt utskottets mening bör den nuvarande ordningen inte behållas.

Straffrättslig kompensation för bortfallet av förvandlingsstraffet

I syfte att begränsa nackdelarna med förvandlingsstraffets avskaffande föreslås i propositionen en kompensation efter två linjer. Dels föreslås en effektivisering av bötesverkställigheten, innebärande bl. a. att möjligheterna att ta ut böter och viten vidgas genom att deras ställning i förhållande till andra fordringar förbättras, dels föreslås införande i brottsbalken av en ny bestämmelse om straffskärpning i vissa fall. Enligt bestämmelsen skall domstol under vissa bestämda förutsättningar kunna döma till fängelse i högst tre månader för ett rent bötesbrott. En förutsättning är att gärningsmannen inom tre år före brottet ålagts två eller flera bötesstraff som till betydande del inte har verkställts. Som ytterligare förutsättningar uppställs dels att den uteblivna verkställigheten skall kunna antas ha berott på tredska eller grov vårdslöshet från den bötfälldes sida, dels att ett nytt bötesstraff skall framstå som uppenbart otillräckligt för att avhålla honom från vidare brottslighet eller av hänsyn till allmän laglydnad.

I motiveringen till motionen 1555 uttalar motionärerna att de delar den i propositionen framförda åsikten att man får acceptera att människor som lever i utpräglat dåliga sociala och ekonomiska förhållanden kan undgå verkställighet av bötesstraff. Denna ståndpunkt kommer dock enligt motionärerna inte till uttryck i den i propositionen föreslagna lagtexten. Enligt motionärerna är det däremot väsentligt att man genom

exekutiva åtgärder kan framtvunga betalning från personer som har betalningsförmåga men som inte betalar frivilligt. Det finns, anför motionärerna, personer som genom olika manipulationer gör sig oåtkomliga för indrivning av fordringar bl. a. genom att de formellt saknar arbetsgivare och inte står som ägare till några utmätningsbara tillgångar. Enligt motionärernas mening bör lagstiftningen utformas så att det framgår att den är inriktad på att förebygga denna typ av lagtrots. Endast om man låter ett hot om frihetsberövande påföljd stå kvar vid sådana försök att undandra sig verkställighet som nu nämnts kan förtroendet för domstolarna och den allmänna respekten för bötesstraffet enligt motionärernas mening bibehållas. Denna effekt torde, anför motionärerna, kunna uppnås också med en mycket restriktiv tillämpning av sådan påföljd.

I motionen 1556 anføres att det även med de effektivare möjligheter till bötesindrivning som föreslås i propositionen är nödvändigt med regler som riktar sig mot bötesimmuna grupper. Den valda vägen, dvs. att förvandlingsinstitutet ersätts med en straffskärpningsregel i BrB, är dock enligt motionärerna inte invändningsfri. De pekar på att regeln medför en form av personalexekution och att den med den föreslagna undantagskaraktären inte kan förhindra uppkomsten av bötesimmuna grupper. Med den föreslagna regeln blir det enligt motionärerna möjligt för vissa grupper att helt undkomma verkningarna av ådömt bötesstraff, vilket i vissa fall sannolikt skulle komma att uppfattas som mycket stötande för den allmänna rättskänslan. Vidare anser motionärerna att regeln inte i erforderlig grad är förenlig med den s. k. legalitetsprincipen, som kräver att lagarna är utformade så att den enskilde medborgaren skall kunna förutse vilka straffrättsliga påföljder som kan bli aktuella för en viss gärning. Motionärerna föreslår i stället för den föreslagna straffskärpningsregeln ett förändrat förvandlingssystem i vilket förvandlingsstraffets användning inskränks till sådana bötfällda som i och för sig kunnat men inte velat betala ådömda böter.

Beträffande lagförslagen på det exekutionsrättsliga och närliggande områden noterar utskottet i likhet med departementschefen att flertalet av dem kommer att medföra endast måttliga förbättringar från effektivitetssynpunkt. Enligt utskottets mening är det dock angeläget att man eftersträvar fördelar på indrivningsstadiet, framför allt om effekten av förvandlingshotet bortfaller. Utskottet har, i likhet med lagutskottet i dess yttrande, i princip inga invändningar mot de i nu berört hänseende framlagda förslagen.

Vad härefter gäller metoden att på straffrättslig väg kompensera ett bortfall av förvandlingssystemets fördelar är utskottet liksom departementschefen av den mening att den allmänna benägenheten att betala böteskulder inte kommer att i särskilt hög grad påverkas av om förvandlingssystemet bortfaller. Som framhållits under remissbehandlingen av

förvandlingsstraffutredningens betänkande kan det emellertid befaras att ett avskaffande av systemet i rättstillämpningen medför en minskad tro på bötesstraffet som ett realistiskt och trovärdigt alternativ till en frihetsberövande påföljd och som ett lämpligt komplement till kriminalvård i frihet. Enligt utskottets mening är det kriminalpolitiska intresset av att främja bötesstraffets ställning som en lämplig och praktisk påföljd så framträdande att risken för sådan negativ utveckling måste ägnas särskild uppmärksamhet i samband med den nu aktuella reformen av bötesverkställigheten.

Den i propositionen föreslagna straffskärpningsregeln i BrB, som är avsedd att förhindra uppkomsten av en bötesimmun grupp, träffar enligt utskottets mening inte alla personer som i detta sammanhang är av intresse; för regeln tillämpning fordras att den betalningsförsumlige lagförs för ny brottslighet. Personer som i övrigt motsvarar beskrivningen i den föreslagna regeln skulle alltså komma att undslippa vidare åtgärder om de under föreskriven tidrymd avhåller sig från att begå brott eller undgår lagföring vid domstol för nya brott. Detsamma gäller också vid förnyad brottslighet om blott antalet bötesdomar stannar vid två. Enligt utskottets mening är den angivna avgränsningen inte tillfredsställande från kriminalpolitisk synpunkt.

Utskottet ifrågasätter vidare om utformningen av den i propositionen föreslagna regleringen är förenlig med ett av reformens huvudsyften, nämligen att förhindra att ett socialt sett utpräglat svagt klientel drabbas av lagstiftningen. Utskottet vill härvidlag peka på följande. Enligt 18 § BÖVL gäller att rätten, när förvandlingsstraff åläggs, får bevilja anstånd med verkställigheten bl. a. om omständigheterna ej föranleder antagande att den bötfälde av "tredska eller uppenbar vårdslöshet" underlåtit att betala böterna. I viss överensstämmelse med ordalagen i detta lagrum anges som en förutsättning för den föreslagna straffskärpningsregeln tillämpning att den uteblivna verkställigheten kan antas ha berott på "tredska eller grov vårdslöshet" från gärningsmannens sida. Om man vid en reformering av bötesverkställigheten i den nya lagstiftningen använder sig av uttryckssätt som är så näraliggande den nuvarande lydelsen, finns i överensstämmelse med vad som anförs i motionen 1555 en påtaglig risk att även i fortsättningen samma utsatta klientel som f. n. kommer att drabbas av lagstiftningen.

Vad nu anförts leder utskottet till uppfattningen att den i samband med en reformering av bötesverkställigheten erforderliga straffrättsliga regleringen bör utformas på ett annat sätt än som skett i propositionen.

Vad som bör eftersträvas är en lagstiftning som riktar sig mot personer som genom olika manövrer gör sig svåråtkomliga för exekution utan att den samtidigt träffar socialt och ekonomiskt svaga grupper som samhället stöder i andra sammanhang. Vid valet mellan olika lösningar som kan tänkas tillgodose de angivna syftena har utskottet fäst sig vid den i de

båda motionerna framförda uppfattningen att lagstiftningen mycket bestämt bör ge uttryck för samhällets vilja att inte ge upp inför förfaranden som syftar till att på ett illojalt sätt komma undan verkställighet av bötesstraff. Den nya ordningen bör därför inrymma ett verksamt medel som, även utan samband med ny lagföring, tar sikte på bötfällda vilka trots att de har ekonomiska möjligheter att betala böterna inte gör detta. I första hand gäller detta personer vilka i realiteten har betalningsförmåga men som genom skenavtal, täta byten av arbetsplats och liknande förfaranden lyckas göra sig oåtkomliga för exekutiva åtgärder. Det kan t. ex. röra sig om personer som har "kontoret på fickan" eller som genom bolagsrättsliga transaktioner döljer att de i realiteten disponerar över betydande tillgångar. Andra exempel återfinns bland de personer, ofta formellt egna företagare, som faller inom den kategori som brukar betecknas som grå arbetskraft. En annan grupp utgörs av personer som skrivit över sin rörelse på maken och tagit anställning hos denne med ingen eller ringa synlig lön men mot en avsevärd faktisk gottgörelse. (Beträffande sistnämnda grupp, se dock 22 § införsellagen i dess i propositionen föreslagna lydelse.)

I remissen till lagrådet uttalades att utskottet vid övervägande av vilken lagstiftning som erfordras för att uppnå den enligt utskottets mening erforderliga straffrättsliga kompensationen funnit att starka skäl talar mot att behålla ett system med förvandlingsstraff enbart för den lilla grupp av tredskande bötesgäldenärer det här är fråga om. Utskottet förordade därför i stället en lagreglering inom BrB:s ram som innebär att, om ett bötesstraff ej kunnat verkställas och den uteblivna verkställigheten beror på illojala transaktioner av den typ som ovan redovisats, påföljden kan undanröjas och ändras till fängelse om det bedöms vara påkallat av hänsyn till allmän laglydnad. Lagrådsremissen innehöll förslag till sådan lagstiftning.

Lagrådet uttalar i sitt yttrande över utskottets förslag att det enligt lagrådets mening är förenat med betydande svårigheter att i lagstiftningen avgränsa den kategori bötesgäldenärer, vilkas verkställighetshindrande förfaranden är av sådan art att de bör kunna föranleda en påföljdsförändring. Svårigheterna sammanhänger enligt lagrådets mening främst med det också av utskottet påpekade förhållandet att ekonomiska dispositioner med sådan verkan som regel inte torde vidtas just för att hindra verkställighet av redan ålagda böter. Syftet är i stället att försvåra eller omöjliggöra att egendom tas i anspråk för betalning av skulder över huvud taget, redan ådragna såväl som blivande, och bland dem kanske främst skatteskulder. De dispositioner som här kan komma i fråga torde, anför lagrådet vidare, ofta vara av invecklad natur, och mången gång torde det även vara svårt att skilja dem från transaktioner, som helt eller huvudsakligen har ett annat syfte än att hindra fordonsägare att komma till sin rätt. Det är enligt lagrådet en svårlöst uppgift från såväl kriminalpolitisk

som lagteknisk synpunkt att uppställa sådana objektiva och subjektiva kriterier för en påföljdsförändring att lagstiftningen får avsedd verkan utan att rätts säkerheten trädes för när.

Lagrådet uttalar vidare att det vid en lagstiftning i ämnet möter även andra komplicerade problem av saklig och rättsteknisk natur. Vissa sådana är, anför lagrådet, betingade av att lagstiftningen avses skola omfatta även viten. Det är sålunda enligt lagrådet tydligt, att särskilda svårigheter är förenade med att övergå från förvandlingsstraff till påföljdsförändring när det gäller viten, eftersom vitet till skillnad från böter inte utgör en påföljd i BrB:s mening. Som ytterligare exempel på de rättstekniska problemen nämner lagrådet frågan om ersättningsstraffets ställning inom det straffrättsliga sanktionssystemet.

Enligt lagrådets mening är det en angelägen kriminalpolitisk uppgift att i samband med förvandlingsstraffets avskaffande skapa regler, som möjliggör att man kan verksamt ingripa mot sådana bötesgäldenärer som genom illojala ekonomiska förfaranden hindrar att bötesstraffet kan verkställas. Lagrådet har ej någon invändning mot att man söker lösa denna uppgift genom en lagstiftning efter de av utskottet uppdragna riktlinjerna. De nyss berörda kriminalpolitiska och rätts- eller lagtekniska problem som möter i ett sådant lagstiftningsarbete är emellertid enligt lagrådets mening så svår bemästrade att det inte kan anses välbetänkt att skrida till lagstiftning utan att dessförinnan ha skaffat sig ett bredare och säkrare beslutsunderlag genom ett i sedvanliga former bedrivet utredningsarbete och genom remissbehandling av ett utformat förslag. Lagrådet finner sig därför inte kunna tillråda, att förevarande lagstiftningsärende avgörs innan en kompletterande utredning har kommit till stånd och ärendet därigenom har blivit berett från grunden.

De invändningar som lagrådet sålunda framfört mot en omedelbar lagstiftning i enlighet med de av lagrådet granskade utskotts förslagen bör enligt utskottets mening godtas. Utskottet vill därför inte förorda att riksdagen nu antar dessa förslag.

I enlighet med vad utskottet i det föregående anfört kan utskottet när det gäller den straffrättsliga regleringen inte heller tillstyrka den lösning som föreslagits i propositionen.

Vid angivna förhållanden bör i ärendet företas en förnyad översyn med sikte på ett nytt förslag till riksdagen när det gäller bötesverkställigheten. I avvaktan på ett sådant förslag bör nuvarande ordning kunna bibehållas. Utskottet avstyrker således bifall till propositionen i dess helhet.

Arbetet med att utforma regler om straffrättslig kompensation för bortfallet av förvandlingsstraffet skall, i enlighet med vad utskottet i det föregående anfört, ta sikte på att skapa ett system som utan att drabba de socialt utslagna grupper som samhället stöder i andra sammanhang riktar sig mot de bötesgäldenärer som genom olika manövrer gör sig oåtkomliga

för exekution. Ett förslag till lagteknisk lösning, som lagrådet funnit sig i stort sett kunna godta, har presenterats i utskottets lagrådsremiss. I det av utskottet nu förordade utredningsarbetet bör man dock i detta hänseende handla helt förutsättningslöst. Utformningen av ett förslag bör i första hand bli beroende av vad som framkommer under utredningen. Utskottet vill dock när det gäller den tilltänkta regleringens innehåll särskilt anmärka följande.

När det gäller beskrivningen av de förfaranden som är avsedda att träffas av ett tänkt ersättningsstraff har lagrådet föreslagit betydelsefulla ändringar i förhållande till utskottets lagrådsremiss. Lagrådet har härvid, delvis mot bakgrunden av vissa uttalanden i utskottets remiss, särskilt uppehållit sig vid att den bötfälldes efter den aktuella — illojala — transaktionen bibehållit sin faktiska möjlighet att tillgodogöra sig avhänd egendom, som inte nås av exekution. Det är visserligen enligt utskottets uppfattning så att de förfaranden som det här gäller ofta karakteriseras av att de gjorts för skens skull och att den bötfälldes behållit sin reella betalningsförmåga. Utskottet vill emellertid ifrågasätta om det inte, även i fall då den bötfälldes i avsikt att undgå verkställighet av bötesstraffet faktiskt har avhänt sig sin egendom, stundom kan finnas skäl till ingripande med ersättningsstraff. Under utredningsarbetet bör därför undersökas om det inte för vissa situationer är möjligt att avstå från kravet på kvarstående betalningsförmåga.

Med beaktande av syftet att hindra uppkomsten av en bötesimmun grupp bör utredningen i övrigt förutsättningslöst pröva frågor som diskuteras i remissen och av lagrådet rörande den närmare utformningen av lagstiftningen.

I enlighet med vad som förutsatts i utskottets lagrådsremiss bör ett system med ersättningsstraff avse även viten. Under utredningsarbetet bör särskilt uppmärksammas de problem som sammanhänger därmed. Det synes bl. a. med hänsyn härtill lämpligt att utredningsuppdraget får omfatta även den översyn av vitesinstitutet som utskottet förordar i det följande.

Vad utskottet sålunda anfört med anledning av propositionen, motionen 1555 i här berörd del och motionen 1556 bör ges regeringen till känna.

Vitesinstitutet

Bland de av regeringen till lagrådet remitterade lagförslagen upptogs ett förslag till lag om fängelsepåföljd i vitesföreläggande samt ett förslag till följdändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken. Enligt det förstnämnda förslaget skulle de nuvarande möjligheterna att förvandla vite i penningar till fängelse ersättas med möjlighet i vissa fall att sätta ut vite direkt i fängelse. En motivering för lagförslaget var att

det i ett verkställighetssystem utan förvandlingsinslag föreligger risk att vitesförelägganden kommer att sakna verkan mot personer som inte är åtkomliga för exekutiva åtgärder.

Lagrådet kom vid sin granskning av lagförslaget till den uppfattningen att en översyn av vitesinstitutet och tvångsmedelsregleringen i olika författningar borde komma till stånd och fann det i hög grad tveksamt om en lagstiftning borde genomföras innan en sådan översyn skett. För det fall att viteslagstiftningen ändå skulle genomföras förordade lagrådet väsentliga jämkningar i det remitterade förslaget.

Vid propositionens avlåtande till riksdagen anslöt sig departementschefen till lagrådets uppfattning och fann att en lagstiftning om fängelsevite f. n. inte borde genomföras. Samtidigt underströk departementschefen att utvecklingen på vitesområdet borde följas med uppmärksamhet efter förvandlingsstraffets avskaffande, och han förklarade sig beredd att på nytt ta upp frågan om en komplettering av tvångsmedlen om det skulle visa sig nödvändigt.

I motionen 1555 yrkas att riksdagen skall anta vid motionen fogade förslag till lag om fängelsevite och lag om ändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken. Motionärernas lagförslag bygger på de av regeringen till lagrådet remitterade förslagen och har utformats med beaktande av en del av lagrådets synpunkter. Som stöd för motionsyrkandet anför motionärerna bl. a. att vitesinstitutet redan i sin nuvarande utformning är behäftat med åtskilliga brister från effektivitetssynpunkt och att institutet riskerar att försvagas ytterligare om möjligheten att till fängelse förvandla utdömt men icke verkställt vite avskaffas. Motionärerna pekar som exempel på att, då vitesföreläggande enligt hälsovårdsstadgan riktas mot fastighetsägare, förhållandena ofta kan vara sådana att fastigheten är belånad över sitt värde och utdömt vite därför inte kan tas ut ur fastigheten.

Med utgångspunkt i att vitesinstitutet inte fungerar tillfredsställande uttalar motionärerna i likhet med lagrådet att en översyn av vitesinstitutet och tvångsmedelsregleringen i olika författningar under alla förhållanden nu bör ske. Översynen bör enligt motionärerna komma till stånd omedelbart vare sig lagstiftningen om fängelsevite genomförs eller ej.

Utskottet har i det föregående avstyrkt bifall till regeringens förslag att nu avskaffa bötesförvandlingssystemet och i övrigt reformera bötesverkställigheten samt förordat ytterligare utredning och beredning rörande den straffrättsliga reglering som kan erfordras för att förhindra uppkomsten av en s. k. bötesimmun grupp. Den reglering som utskottet dragit upp riktlinjerna för skall enligt vad utskottet ovan uttalat avse även utdömda viten. I avvaktan på ny lagstiftning kommer således den nuvarande möjligheten att förvandla viten till fängelse att kvarstå. Med hänsyn härtill och till den översyn av vitesinstitutet som utskottet föror-

dar i det följande saknas anledning att nu lagstifta om fängelsevite enligt motionärernas yrkande. Utskottet avstyrker således bifall till motionen i denna del.

Såsom lagrådet påpekar i sitt yttrande över utskottets lagrådsremiss är det förenat med särskilda svårigheter att övergå från förvandlingsstraff till påföljdsförändring när det gäller vite. Av lagrådets yttrande framgår också att särskilda problem möter beträffande sådana viten som f. n. inte får förvandlas. Samtidigt som dessa och andra frågor beträffande behandlingen av viten i ett nytt system med ersättningsstraff övervägs under det av utskottet förordade utredningsarbetet bör av skäl som anförts av lagrådet och motionärerna lämpligen ske en sådan allmän översyn av vitesinstitutet som begärs i motionen 1555. Vid denna översyn bör det som lagrådet uttalat finnas möjligheter att anvisa vägar till förstärkning av vitesinstitutets effektivitet och att också åstadkomma selektiva kompletteringar av tvångsmedlen på områden där det bedöms nödvändigt. Vad utskottet nu med anledning av motionen 1555 anført om en översyn av vitesinstitutet bör ges regeringen till känna.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *bötesverkställigheten* med anledning av motionen 1976/77: 1555 i denna del (yrkande 1) och motionen 1976/77: 1556 *dels* avslår propositionen 1976/77: 104, *dels* ger regeringen till känna vad utskottet anført om ytterligare utredning rörande bötesverkställigheten;
2. att riksdagen beträffande *lagstiftning om fängelsevite* avslår motionen 1976/77: 1555 i denna del (yrkande 2);
3. att riksdagen beträffande *översyn av vitesinstitutet* med anledning av motionen 1976/77: 1555 i denna del (yrkande 3) ger regeringen till känna vad utskottet anført i detta hänseende.

Stockholm den 7 mars 1978

På justitieutskottets vägnar
BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Bertil Johansson (c), Lilly Bergander (s), Gunde Raneskog (c), Kerstin Andersson i Kumla (s), Håkan Winberg (m), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Carl Lidbom (s), Gunilla André (c), Ella Johnson (c), Helge Klöver (s) och Bonnie Bernström (fp).

Lagutskottets yttrande

1976/77: 2 y

över propositionen 1976/77: 104 om avskaffande av förvandlingsstraffet för böter m. m.

Till justitiekammaren

Sedan justitiekammaren berett lagutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen 1976/77: 104 om avskaffande av förvandlingsstraffet för böter m. m. såvitt den avser frågor inom lagutskottets beredningsområde får lagutskottet anföra följande.

I propositionen föreslås att förvandlingsstraffet för böter och viten avskaffas. För att motverka att detta leder till en lägre betalningsfrekvens föreslås att bötes- och vitesfordringar skall jämföras med skattefordringar inte endast som f. n. vid gemensam utmätning utan även vid konkurs och införelse. Vid konkurs föreslås böter och viten därvid få samma rätt som tillkommer oprioriterade skatter och avgifter. Vad gäller själva indrivningsförfarandet föreslås framför allt tre viktiga förändringar i syfte att stärka bötesindrivningens effektivitet. För det första förlängs preskriptionstiden för böter och viten från f. n. tre år till fem år. Genom en sådan förlängning av verkställigheten ges möjlighet att upprätta längre avbetalningsplaner, vilket i vissa fall torde kunna leda till bättre indrivningsresultat. För det andra införelse en rätt för kronofogdemyndighet att för indrivande av bötesfordran ansöka att den bötfällde skall försättas i konkurs. För det tredje slopas de för bötesindrivning gällande särskilda reglerna om att viss egendom skall undantas från utmätning (beneficium). I stället skall de allmänna beneficiereglererna gälla.

Utskottet vill till en början erinra om att det sedan länge bedrivits ett omfattande reformarbete på exekutionsrättens område. År 1973 lade sålunda lagberedningen fram förslag till en ny utsökningsbalk (SOU 1973: 22). Regeringen har aviserat att en proposition på grundval av lagberedningens betänkande kommer att föreläggas riksdagen. Enligt vad utskottet inhämtat kan ett förslag till utsökningsbalk beräknas bli remitterat till lagrådet under hösten 1977. Mot bakgrund härav kan det sättas i fråga om det är lämpligt att nu anta ändringar i gällande regler om bötesindrivning. Enligt utskottets mening måste det emellertid anses riktigt att frågan om effektivare bötesindrivning kommer under bedömning i samband med frågan om förvandlingsstraffets avskaffande. Utskottet vill dock framhålla att de föreslagna nya reglerna om bötesverk-

ställighet sannolikt kommer att behöva ses över i samband med införandet av en ny utsökningsbalk.

Under senare år har de vanliga fordringsägarnas ställning till viss del försämrats genom den utbyggnad som skett av de särskilda förmånsrätterna. Framför allt har som en följd av det arbetsrättsliga reformarbetet det s. k. löneprivilegiet vidgats. I dagarna har riksdagen förelagts förslag till en ytterligare utökning av löneprivilegiet. Förslaget är en följd av det samtidigt framlagda förslaget till ny semesterlag (prop. 1976/77: 90). Det nu föreliggande förslaget till en effektivare bötesverkställighet innebär att vanliga fordringsägares möjlighet att erhålla betalning av den bötfällde ytterligare minskar. En sådan effekt av förslaget inger mot bakgrund av det anförda i och för sig betänkligheter. Utskottet anser likväl att de skäl som i propositionen anförts för att göra verkställigheten av bötesstraff effektivare är så starka att de negativa effekter som förslaget för med sig för de vanliga fordringsägarna får accepteras. Utskottet tillstyrker därför förslaget att ge bötes- och vitesfordringar en bättre förmånsrätt än de f. n. har.

Propositionen i övrigt föranleder från de synpunkter som utskottet har att beakta inga särskilda uttalanden.

Stockholm den 21 april 1977

På lagutskottets vägnar

IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: herrar Svanström (c), Andersson i Södertälje (s), Olsson i Timrå (s), Ekinge (fp), Andersson i Gamleby (s), Olsson i Sundsvall (c), Gillström (s), fru Lindquist (m), herrar Konradsson (s), Andréasson (s), fru Karlsson (c), herrar Silfverstrand (s), Ollén (m), Eriksson i Ulfsbyn (c)* och fru Odelsparr (c)*.

* Ej närvarande vid yttrandets justering.

Lagrådsremiss**med anledning av propositionen 1976/77: 104 om avskaffande av förvandlingsstraffet för böter m. m. jämte motioner****Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll**

I propositionen 1976/77: 104 har regeringen föreslagit att förvandlingsstraffet för böter och viten skall avskaffas. För att förebygga uppkomsten av en s. k. bötesimmun grupp har i propositionen upptagits förslag till en ny bestämmelse i brottsbalken om straffskärpning vid upprepad bötesbrottslighet.

I remissen uttalar justitieutskottet att den nuvarande ordningen med förvandlingsstraff inte bör bibehållas. Den straffrättsliga regleringen bör emellertid enligt utskottets mening utformas på ett annat sätt än som skett i propositionen. Den nya lagstiftningen bör, anser utskottet, inrymma ett verksamt medel som, även utan samband med ny lagföring, tar sikte på bötfällda vilka trots ekonomiska möjligheter inte betalar ådömda böter. Som medel har valts en ordning med påföljdsförändring, varigenom ett ej verkställt bötesstraff under särskilda förutsättningar kan ersättas med fängelse upp till tre månader.

Inledning*Propositionen m. m.*

I propositionen 1976/77: 104 har regeringen (justitiedepartementet) efter lagrådets hörande föreslagit riksdagen att anta i propositionen upptagna förslag till

1. bötesverkställighetslag,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i rättegångsbalken,
4. lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1),
5. lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
6. lag om ändring i lagen (1954: 579) om nykterhetsvård,
7. lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.,
8. lag om ändring i lagen (1963: 197) om allmänt kriminalregister,
9. lag om ändring i införsellagen (1968: 621),
10. lag om ändring i lagen (1975: 1265) om ändring i införsellagen (1968: 621),
11. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),

12. lag om ändring i lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom,
13. lag om ändring i lagen (1973: 18) om disciplinstraff för krigsmän,
14. lag om ändring i lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m.,
15. lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt,
16. lag om ändring i uppborrdslagen (1953: 272).

Med anledning av propositionen har väckts två motioner som redovisas på s. 35—36.

Behandlingen av ärendet har uppskjutits till innevarande riksmöte (JuU 1976/77: 38).

Utskottet har inhämtat yttrande från lagutskottet i de exekutionsrättsliga delarna av propositionen.

Rörande lydelsen av de i propositionen upptagna lagförslagen hänvisas till propositionen s. 2—19.

Nuvarande ordning

De grundläggande bestämmelserna om bötesverkställigheten finns i 25 kap. 7 § andra stycket brottsbalken (BrB) och i lagen (1964: 168) om verkställighet av bötesstraff (BöVL). BöVL tillkom under arbetet på följdförfattningar till BrB men bygger i det väsentliga på en tidigare bötesverkställighetslag från år 1937.

Gällande regler om verkställighet av bötesstraff innebär att böterna avkrävs den dömde, i första hand genom anmaning till honom att frivilligt betala och i andra hand genom exekutiva tvångsåtgärder. Inflyter inte bötesbeloppet, skall bötesstraffet i princip förvandlas till fängelse. I det helt övervägande antalet förvandlingsfall beviljas dock anstånd, s. k. villkorligt anstånd, med verkställigheten av förvandlingsstraffet. Den nu beskrivna ordningen tillämpas också beträffande viten.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen, som grundas på förvandlingsstraffutredningens betänkande (SOU 1975: 55) Bötesverkställighet, föreslås att förvandlingsstraffet för böter och viten avskaffas. För att motverka att reformen leder till en lägre betalningsfrekvens föreslås en ny bötesverkställighetslag som bl. a. innebär att böter och viten vid konkurs och vissa andra exekutiva åtgärder skall få en bättre ställning än f. n. Som ledande princip skall gälla att böter och viten skall jämföras med skatter och därmed likställda offentligt rättsliga fordringar.

Vidare föreslås att det uppborrdssystem, som har tillkommit inom ramen för ordningsbots- och strafföreläggandesystemen, utvidgas till att omfatta även böter som utdöms av allmän domstol. Förslaget innebär

att den bötfälldes ges tillfälle att frivilligt betala böterna redan i samband med att tingsrättens dom meddelas.

För att förebygga uppkomsten av en s. k. bötesimmun grupp föreslås en ny bestämmelse, 25 kap. 8 §, i BrB om straffskärpning i vissa särskilda fall. Enligt bestämmelsen skall den som under viss tid dömts till flera bötesstraff men visat försummelse vid deras betalning kunna dömas till fängelse om han begår nytt brott trots att det nya brottet i och för sig är sådant att endast böter ingår i straffskalan. Sådant straffskärpning skall dock få ske bara när ett nytt bötesstraff framstår som uppenbart otillräckligt från individual- eller allmänpreventiv synpunkt.

Motionerna

I motionen 1976/77: 1555 av Lisa Mattson m. fl. (s) yrkas, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i stället för den i propositionen föreslagna lydelsen av 25 kap. 8 § BrB antar ett i motionen framlagt förslag till lydelse av denna paragraf.

Det i motionen framlagda lagförslaget går ut på att domstol vid vissa fall av betalningsvägran skall kunna undanröja ådömt bötesstraff och i stället döma till fängelse högst tre månader. Sådant beslut skall enligt motionsförslaget kunna ske då bötesstraff till betydande del ej kunnat verkställas och det kan antas att den dömden genom att undanskaffa egendom, utan vederlag överlåta egendom till annan, byta arbetsanställning eller vidta annan liknande åtgärd sökt förhindra indrivning av böterna eller eljest berövat sina borgenärer möjligheten att få betalt för deras fordringar. Motionärerna föreslår därutöver för samma grupp "bötesimmuna" personer en regel om straffskärpning vid ny brottslighet liknande den som föreslås i propositionen.

I motiveringen till motionsförslaget uttalar motionärerna att de delar den i propositionen framförda åsikten att man får acceptera att människor som lever i utpräglat dåliga sociala och ekonomiska förhållanden kan undgå verkställighet av bötesstraff. Denna ståndpunkt kommer dock enligt motionärerna inte till uttryck i den i propositionen föreslagna lagtexten. Enligt motionärerna är det väsentligt att man genom exekutiva åtgärder kan framtvunga betalning från personer som har betalningsförmåga men som inte betalar frivilligt. Det finns, anförts i motionen, personer som genom olika manipulationer gör sig oåtkomliga för indrivning av fordringar, bl. a. genom att de formellt saknar arbetsgivare och inte står som ägare till några utmätningsbara tillgångar. Enligt motionärernas mening bör lagstiftningen utformas så att det framgår att den är inriktad på att förebygga denna typ av lagtrots. Endast om man låter ett hot om frihetsberövande påföljd stå kvar vid sådana försök att undandra sig verkställighet som nu nämnts kan förtroendet för domstolarna och den allmänna respekten för bötesstraffet enligt motionärernas mening bibehållas. Denna effekt torde,

anför motionärerna, kunna uppnås också med en mycket restriktiv tillämpning av sådan påföljd.

I motionen 1976/77: 1556 av Håkan Winberg (m) och Inger Lindquist (m) yrkas att det i stället för den föreslagna straffskärpningsregeln i 25 kap. 8 § BrB införs en regel av innehåll att bötesförvandling kan ske i sådana fall då den bötfällda kan antas på grund av tredska eller grov vårdslöshet ha underlåtit att betala ådömda böter enligt vad som närmare anges i motionen.

Motionärerna uppger i motiveringen till yrkandet att det enligt deras mening även med de effektivare möjligheter till bötesindrivning som föreslås, är nödvändigt med regler som riktar sig mot bötesimmuna grupper. Den valda vägen, dvs. att förvandlingsinstitutet ersätts med en straffskärpningsregel i BrB, är dock enligt motionärerna inte invändningsfri. Motionärerna pekar på att regeln medför en form av personalexekution och att den med den föreslagna undantagskaraktären inte kan förhindra uppkomsten av bötesimmuna grupper. Vissa grupper kan, uppger motionärerna, helt undkomma verkningarna av ådömt bötesstraff, vilket i vissa fall sannolikt skulle komma att upplevas som mycket stötande för den allmänna rättskänslan. Vidare påpekar motionärerna att regeln inte i erforderlig grad kan anses förenlig med den s. k. legalitetsprincipen, som kräver att lagarna är utformade så att den enskilde medborgaren skall kunna förutse vilka straffrättsliga påföljder som kan bli aktuella för en viss gärning. Motionärerna föreslår ett förändrat förvandlingssystem i stället för den föreslagna straffskärpningsregeln. Förvandlingsstraffet bör därvid enligt motionärernas mening inskränkas till att användas beträffande sådana bötfällda som i och för sig kunnat men inte velat betala ådömda böter.

Utskottet

Avskaffande av förvandlingsstraffet

Bötesstraffet utgör i rättstillämpningen den helt dominerande brottspåföljden, och man kan förutse en ökad användning i framtiden av böter som sanktion vid bl. a. förmögenhetsbrott. Det kan därför rent allmänt konstateras att det i kampen mot brottsligheten är utomordentligt angeläget att bötesstraffets effektivitet upprätthålls.

Den nuvarande verkställighetsordningen med hot om förvandlingsstraff vid bristande betalning brukar allmänt anses medverka till att bötesstraffet får önskvärd effektivitet. Förvandlingshotet anses sålunda bidra till att generellt sett en god betalningsmoral vidmakthålls beträffande böteskulder. I enskilda fall kan förvandlingshotet användas som medel att framtvinga betalning. Från kriminalpolitisk synpunkt anses den viktigaste fördelen med förvandlingssystemet vara att det kan antas motverka uppkomsten av en bötesimmun grupp.

Även om den nuvarande ordningen sålunda innebär betydande fördelar, är den otvivelaktigt också behäftad med åtskilliga nackdelar. En sådan av principiellt viktig natur är att förvandlingssystemet har ett utpräglat inslag av personalexekution och av bestraffning av betalningsförsummelse. En annan olägenhet är att brottslighet, vilken bedömts inte vara så grov att den bort föranleda fängelse, på grund av reglerna om bötesförvandling ändock kan leda till frihetsberövande. Från kriminalpolitisk synpunkt anses det vidare vara en påtaglig nackdel att beslutet om förvandlingsstraff kommer flera år efter det att brottet begicks. Otillfredsställande är också att enligt vad företagna undersökningar visat ålagda förvandlingsstraff, främst de ovillkorliga men även de villkorliga, företrädesvis drabbar ett socialt sett utpräglat svagt klientel, som oftast är i behov av direkt stöd från samhällets sida.

Utskottet finner i likhet med departementschefen att de nackdelar med förvandlingssystemet i den nuvarande utformningen som påvisats i lagstiftningsärendet väger över dess fördelar, och enligt utskottets mening bör den nuvarande ordningen inte behållas.

Straffrättslig kompensation för bortfallet av förvandlingsstraffet

Förslaget i propositionen att avskaffa förvandlingssystemet läggs fram samtidigt som departementschefen konstaterar att systemet inte torde kunna slopas utan att det uppstår vissa negativa konsekvenser i kriminalpolitiskt hänseende. Utskottet har härvidlag särskilt fäst sig vid de av departementschefen uttalade och i motionerna understrukna farhågorna för uppkomsten av en bötesimmun grupp liksom vid risken för att den nuvarande utvecklingen i rättstillämpningen till förmån för bötesstraff på bekostnad av korta frihetsstraff skulle avbrytas därför att bötesverkställigheten förlorar något av sin nuvarande effektivitet.

I syfte att begränsa nackdelarna med förvandlingsstraffets avskaffande föreslås i propositionen en kompensation efter två linjer. Dels föreslås en effektivisering av bötesverkställigheten, innebärande bl. a. att möjligheterna att ta ut böter och viten vidgas genom att deras ställning i förhållande till andra fordringar förbättras, dels föreslås införande i brottsbalken av en ny bestämmelse om straffskärpning i vissa fall. Enligt bestämmelsen skall domstol under vissa bestämda förutsättningar kunna döma till fängelse i högst tre månader för ett rent bötesbrott. En förutsättning är att gärningsmannen inom tre år före brottet ålagts två eller flera bötesstraff som till betydande del inte har verkställts. Som ytterligare förutsättningar uppställs dels att den uteblivna verkställigheten skall kunna antas ha berott på tredska eller grov vårdslöshet från den bötfälldes sida, dels att ett nytt bötesstraff skall framstå som uppenbart otillräckligt för att avhålla honom från vidare brottslighet eller av hänsyn till allmän laglydnad.

Beträffande lagförslagen på det exekutionsrättsliga och närliggande

områden noterar utskottet i likhet med departementschefen att flertalet av dem kommer att medföra endast måttliga förbättringar från effektivitetssynpunkt. Enligt utskottets mening är det dock angeläget att man eftersträvar fördelar på indrivningsstadiet, framför allt om effekten av förvandlingshotet bortfaller. Utskottet här, i likhet med lagutskottet i dess yttrande, i princip inga invändningar mot de framlagda förslagen i nu berört hänseende.

Vad härefter gäller metoden att på straffrättslig väg kompensera ett bortfall av förvandlingssystemets fördelar är utskottet liksom departementschefen av den mening att den allmänna benägenheten att betala böteskulder inte kommer att i särskilt hög grad påverkas av om förvandlingssystemet bortfaller. Som framhållits under remissbehandlingen av förvandlingsstraffutredningens betänkande kan det emellertid befaras att ett avskaffande av systemet i rättstillämpningen medför en minskad tro på bötesstraffet som ett realistiskt och trovärdigt alternativ till en frihetsberövande påföljd och som ett lämpligt komplement till kriminalvård i frihet. Enligt utskottets mening är det kriminalpolitiska intresset av att främja bötesstraffets ställning som en lämplig och praktisk påföljd så framträdande att risken för sådan negativ utveckling måste ägnas särskild uppmärksamhet i samband med den nu aktuella reformen av bötesverkställigheten.

Den i propositionen föreslagna straffskärpningsregeln i BrB, som är avsedd att förhindra uppkomsten av en bötesimmun grupp, träffar enligt utskottets mening inte alla personer som i detta sammanhang är av intresse; för regelns tillämpning fordras att den betalningsförsumlige lagförs för ny brottslighet. Personer som i övrigt motsvarar beskrivningen i den föreslagna regeln skulle alltså komma att undslippa vidare åtgärder om de under föreskriven tidrymd avhåller sig från att begå brott eller undgår lagföring vid domstol för nya brott. Detsamma gäller också vid förnyad brottslighet om blott antalet bötesdomar stannar vid två. Enligt utskottets mening är den angivna avgränsningen inte tillfredsställande från kriminalpolitisk synpunkt.

Utskottet ifrågasätter vidare om utformningen av den i propositionen föreslagna regleringen är förenlig med ett av reformens huvudsyften, nämligen att förhindra att ett socialt sett utpräglat svagt klientel drabbas av lagstiftningen såsom blivit fallet i den nuvarande ordningen. Enligt 18 § BöVL gäller att rätten, när förvandlingsstraff åläggs, får bevilja anstånd med verkställigheten bl. a. om omständigheterna ej föranleder antagande att den bötfällde av "tredska eller uppenbar vårdslöshet" underlåtit att betala böterna. I viss överensstämmelse med ordalagen i detta lagrum anges som en förutsättning för den föreslagna straffskärpningsregelns tillämpning att den uteblivna verkställigheten kan antas ha berott på "tredska eller grov vårdslöshet" från gärningsmannens sida. Om man vid en reformering av bötesverkställigheten i den nya lag-

stiftningen använder sig av uttrycksätt som är så näraliggande den nuvarande lydelsen, finns i överensstämmelse med vad som anförs i motionen 1555 en påtaglig risk att även i fortsättningen samma utsatta klientel som f. n. kommer att drabbas av lagstiftningen.

Vad nu anförts leder utskottet till uppfattningen att den i samband med en reformering av bötesverkställigheten erforderliga straffrättsliga regleringen bör utformas på ett annat sätt än som skett i propositionen.

Vad som bör eftersträvas är en lagstiftning som riktar sig mot personer som genom olika manövrer gör sig svåråtkomliga för exekution utan att den samtidigt träffar socialt och ekonomiskt svaga grupper som samhället stöder i andra sammanhang. Vid valet mellan olika lösningar som kan tänkas tillgodose de angivna syftena har utskottet fäst sig vid den i de båda motionerna framförda uppfattningen att lagstiftningen mycket bestämt bör ge uttryck för samhällets vilja att inte ge upp inför förfaranden som syftar till att på ett illojalt sätt komma undan verkställighet av bötesstraff. Den nya ordningen bör därför inrymma ett verksamt medel som, även utan samband med ny lagföring, tar sikte på bötfällda vilka trots att de har ekonomiska möjligheter att betala böterna inte gör detta. I första hand gäller detta personer vilka i realiteten har betalningsförmåga men som genom skenavtal, täta byten av arbetsplats och liknande förfaranden lyckas göra sig oåtkomliga för exekutiva åtgärder. Det kan t. ex. röra sig om personer som har "kontoret på fickan" eller som genom bolagsrättsliga transaktioner döljer att de i realiteten disponerar över betydande tillgångar. Andra exempel återfinns inom den kategori personer, ofta formellt egna företagare, som brukar betecknas som grå arbetskraft. En annan grupp utgörs av personer som skrivit över sin rörelse på maken och tagit anställning hos denne med ingen eller ringa synlig lön men mot en avsevärd faktisk gottgörelse. (Beträffande sistnämnda grupp, se dock 22 § införsellagen i dess i propositionen föreslagna lydelse.)

Vid övervägande av vilken lagstiftning som erfordras för att uppnå den enligt utskottets mening erforderliga straffrättsliga compensationen har utskottet funnit att starka skäl talar mot att behålla ett system med förvandlingsstraff enbart för den lilla grupp av tredskande bötesgäldenärer det här är fråga om. Utskottet förordar därför i stället en lagreglering inom BrB:s ram som innebär att, om ett bötesstraff ej kunnat verkställas och den uteblivna verkställigheten beror på illojala transaktioner av den typ som ovan redovisats, påföljden kan undanröjas och ändras till fängelse om det bedöms vara påkallat av hänsyn till allmän laglydnad. Som närmare utvecklas i det följande bör undanröjandet avse påföljden i dess helhet även om avbetalning skett.

Påföljdsförändring

Att en tidigare ådömd påföljd kan förändras är ingen nyhet i BrB. Regler härom finns i 27 kap. 7 § när det gäller villkorlig dom och i 28 kap. 8 § beträffande skyddstillsyn. Enligt dessa bestämmelser kan åklagare hos domstol föra talan om påföljdens undanröjande om den dömde åsidosatt sina åligganden till följd av den villkorliga domen eller domen på skyddstillsyn. Sådan talan skall anhängiggöras före prövotidens utgång och domstolen skall om påföljden undanröjs bestämma annan påföljd för brottet. Vidare finns bestämmelser om undanröjande av tidigare meddelat förordnande om överlämnande till vård enligt barnavårdslagen eller lagen om nykterhetsvård, då förutsättningar visar sig saknas för sådan vård (38 kap. 2 §). Slutligen finns i 34 kap. särskilda regler beträffande undanröjande av tidigare ådömt fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering, då den dömde lagförs för ytterligare brott innan den tidigare ådömda påföljden verkställts.

Förvandlingsstraffutredningen har beträffande en ordning med påföljdsförändring uttalat att den föranleder vissa författningsmässiga komplikationer och att egentligen inga fördelar är att uppnå i förhållande till ett bibehållet system med förvandlingsstraff. Utredningen har emellertid därvid utgått från att påföljdsförändring skall kunna komma i fråga för en större grupp än den som utskottet har för ögonen i detta sammanhang liksom att ny påföljd skall kunna väljas inom ramen för hela det påföljdssystem som BrB erbjuder. Enligt utskottets mening bör emellertid den nya påföljden för de få fall det här blir fråga om kunna inskränkas till fängelse, maximerat till tre månader. Behov av alternativa påföljder synes ej föreligga. Den av utskottet förordade möjligheten till påföljdsförändring är avsedd att utgöra dels ett påtryckningsmedel för bötesbetalning, dels ett sätt att motverka illojala transaktioner av den dömde. Regleringens effekt skulle avsevärt försvagas om systemet innebär att bötesstraff kunde ändras till villkorlig dom eller skyddstillsyn. I de fall då rätten finner sig av individualpreventiva eller andra skäl ej böra döma till fängelse får talan om påföljdsförändring lämnas utan bifall.

Böter i kombination med annan påföljd

Med ett system med möjlighet att i vissa fall undanröja ådömt bötesstraff och i stället döma till fängelse måste särskild uppmärksamhet ägnas åt böter, som ådöms i förening med villkorlig dom (27 kap. 2 § BrB, 34 kap. 5 § BrB), skyddstillsyn (28 kap. 2 § BrB, 34 kap. 6 § BrB) eller överlämnande till vård enligt barnavårdslagen (31 kap. 1 § andra stycket BrB).

Beträffande de böter som ådöms jämte villkorlig dom och skyddstillsyn riktar sig intresset mot de ovan nämnda reglerna om undanröjande

av dessa påföljder (27 kap. 6 § första stycket 3. och 28 kap. 8 §). När någon av dessa påföljder, som förenats med böter, undanröjts kvarstår bötesstraffet och verkställigheten av detta straff påverkas inte av undanröjandet. Dock gäller enligt 27 kap. 6 § tredje stycket och 28 kap. 9 § första stycket att, om den villkorliga domen eller skyddstillsynen undanröjs, vid den nya påföljdens bestämmande skälig hänsyn skall tas till böter som ådömts enligt 27 kap. 2 § eller 34 kap. 5 § respektive 28 kap. 2 § eller 34 kap. 6 §.

Undanröjande av villkorlig dom kan ske om den dömde inte iakttar vad som åligger honom till följd av den villkorliga domen, dvs. att iaktta skötsamhet och efter förmåga söka försörja sig och att fullgöra eventuell skadeståndsskyldighet. Däremot hör betalning av böter som ådömts enligt 27 kap. 2 § inte till åligganden till följd av den villkorliga domen. Betalar den bötfällda inte böterna kan dessa förvandlas till fängelse liksom andra böter, men betalningsförsummelsen i och för sig föranleder inte tillämpning av bestämmelserna om undanröjande av den villkorliga domen.

Vid undanröjande av skyddstillsyn som ådömts i förening med böter enligt 28 kap. 2 § gäller i fråga om böterna vad som ovan sagts om böter ådömda i förening med villkorlig dom.

Det nyss sagda innebär beträffande den som ådömts böter jämte villkorlig dom eller skyddstillsyn att de nuvarande reglerna om undanröjande med den inskränkning som betingas av bestämmelserna i 27 kap. 6 § tredje stycket och 28 kap. 9 § första stycket inte kan användas mot honom för att framtvunga bötesbetalning. Härför skulle krävas att berörda lagrum angående förutsättningarna för undanröjande av villkorlig dom och skyddstillsyn kompletterades med regler om undanröjande på grund av sådan misskötsamhet som innebär underlåten betalning av böter. Att öppna möjlighet till undanröjande vid varje fall av underlåten bötesbetalning bör inte komma i fråga. Ej heller är det enligt utskottets mening lämpligt att införa en sådan möjlighet enbart för den begränsade grupp tredskande bötesgäldenärer som den nya lagstiftningen tar sikte på. En annan olägenhet sammanhänger med det förhållandet att talan om undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn skall väckas före prövotidens utgång, dvs. i allmänhet beträffande villkorlig dom två år från domen (27 kap. 3 § första stycket) och beträffande skyddstillsyn tre år från domen (28 kap. 4 § första stycket). Om villkorlig dom eller skyddstillsyn skall kunna undanröjas också på grund av underlåten bötesbetalning, måste ändring av dessa tidsfrister övervägas bl. a. med hänsyn till bestämmelserna om bötespreskription.

Det sagda bör enligt utskottet leda till att någon ändring ej bör göras i bestämmelserna angående undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn. Fråga är då om möjlighet bör införas att ersätta bötesstraff som ådömts i kombination med villkorlig dom eller skyddstillsyn med

fängelse enligt den av utskottet ovan förordade ordningen. Böter i kombination med skyddstillsyn eller villkorlig dom torde ha stor betydelse för att undvika val av frihetsberövande påföljd. De kombinerade påföljdernas effektivitet bör därför ej försvagas. Med hänsyn härtill och till vad utskottet tidigare anfört om det önskvärda i att motverka uppkomsten av en bötesimmun grupp anser utskottet det vara av väsentligt intresse att även den grupp av bötesstraff som nu är i fråga kan ersättas av fängelsestraff. Enligt utskottets mening bör gälla att undanröjande av sådant bötesstraff skall kunna ske medan påföljden i övrigt lämnas orörd.

Med hänsyn till angelägenheten av att undvika fängelsestraff för unga personer bör enligt utskottets mening någon motsvarande möjlighet till påföljdsförändring ej införas beträffande böter som ådöms i förening med överlämnande till vård enligt barnavårdslagen enligt 31 kap. 1 § andra stycket BrB.

Storleken av det obetalda bötesbeloppet

Enligt 9 § BöVL får böter inte förvandlas om de inte överstiger 10 dagsböter eller 100 kr. i penningböter. Om flera bötesstraff sammanträffar, skall gränserna gälla de sammanlagda straffen. Förvandling kan dock äga rum även om böternas summa understiger de angivna gränserna, nämligen då den bötfällda av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåtit att betala böterna.

Med hänsyn till lagstiftningens syfte bör den av utskottet förordade regleringen i allmänhet inte aktualiseras då böteskulden endast avser småböter eller inte uppgår till belopp av någon betydelse. Något krav på att den obetalda böteskulden skall överstiga visst bestämt belopp för att undanröjande skall få ske bör dock inte uppställas, eftersom en fast värdegräns skulle medföra onödiga komplikationer. Bl. a. skulle särskilda regler erfordras för de fall då en avbetalning, innebärande att gränsen underskrids, görs efter det att talan väckts men innan beslut om undanröjande meddelats. Utskottet förordar en reglering enligt vilken det för undanröjande av bötesstraffet krävs att påföljdsförändring bedöms påkallad av hänsyn till allmän laglydnad. I detta krav avses liggande att bötesstraffet eller, om avbetalning skett, återstoden uppgår till belopp av någon betydelse.

I ett system med undanröjande av bötesstraff möter betydande lagtekniska svårigheter när det gäller behandlingen av böter som delvis betalats. Undanröjande av påföljd som delvis eller helt verkställts kan — förutom enligt 27 kap. 6 § och 28 kap. 9 § BrB — ske enligt 34 kap. BrB vid ny lagföring om den tidigare påföljden varit fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering. Döms i dessa fall till fängelse skall vid påföljdens bestämmande skälig hänsyn tas till

vad den dömden undergått av den andra påföljden (34 kap. 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 9 § tredje stycket).

I motionen 1555 föreslås beträffande undanröjande av delvis erlagt bötesstraff en bestämmelse enligt vilken det erlagda beloppet skall återbetalas till den dömden enligt reglerna i 5 § i den föreslagna bötesverkställighetslagen. En sådan reglering har principiella fördelar och kan förefalla naturlig i ett system, där böterna kan ändras till varje annan påföljd enligt brottsbalken, ej endast till fängelse. Om emellertid, som utskottet ovan förordat, den nya påföljden endast kan utgöras av fängelse, föreligger möjlighet att — i enlighet med vad som gäller för vissa fall av påföljdsförändringar enligt 27, 28 och 34 kap. BrB — vid straffets bestämmande ta skälig hänsyn till vad som erlagts av det ådömda bötesstraffet. Utskottet förordar införande av en sådan regel. Med denna lösning skall återbetalning ej ske av böter som erlagts före beslutet om påföljdsförändring. En regel härom bör intas i den nya bötesverkställighetslagen.

Fängelsestraffet

Förvandlingsstraff skall enligt särskilda omräkningsregler i 15 § BöVL bestämmas till lägst 10 och högst 90 dagar. Minimitiden för fängelsestraff, som inte utgör förvandlingsstraff, är enligt 26 kap. 1 § första stycket BrB en månad. Straffet kan inte genom tillämpning av straffnedsättningsregler bestämmas till kortare tid (se JO:s ämbetsberättelse 1972 s. 26). Att i förevarande lagstiftningsärendet införa möjlighet att ådöma kortare fängelsestraff bör ej komma i fråga. Här bör den allmänna regeln gälla. Beträffande straffmaximum är utskottet mer tvivksam. Med hänsyn bl. a. till längden av de förvandlingsstraff som kan utdömas enligt nuvarande ordning har utskottet stannat för att inte förorda ett högre maximum än tre månader.

Flera bötesstraff

Enligt 16 § BöVL gäller att om den bötfällda när förvandling skall ske också häftar för andra böter som får förvandlas samtliga böter skall förvandlas och gemensamt förvandlingsstraff bestämmas. Även böter vilka ådöms så nyligen att den bötfällda inte haft möjlighet till betalning omfattas av bestämmelsen. En förutsättning för att den av utskottet förordade regeln om påföljdsförändring skall kunna tillämpas är att indrivning av skulden misslyckats och att detta kan antas ha berott på vissa illojala beteenden från den dömdes sida. Samtliga böter, beträffande vilka sådana beteenden kan antas, skall undanröjas.

Med hänsyn bl. a. till de möjligheter som genom den i propositionen föreslagna nya bötesverkställighetslagen skapas till omedelbar frivillig betalning av ådömda böter bör kunna presumeras att ett konstaterat ändringshinder gäller även nytillkomna böter. Påföljdsförändring bör

därför kunna avse samtliga ej verkställda bötesstraff som ådömts den bötfällde, och alltså även sådant straff som ej omfattats av verkställighetshindrande åtgärder från den bötfälldes sida. En obligatorisk regel att även sådana böter skall omfattas av åklagarens talan eller av domstolens beslut skulle kräva införande av skyldighet för åklagaren och domstolen att införskaffa utredning om bötesstraff som ålagts den bötfällde. Sådan utredning låter sig med nuvarande registreringsregler knappast göras och regeln bör därför göras fakultativ. Självfallet bör emellertid åklagaren i ansökan ta upp samtliga kända bötesstraff. På samma sätt bör domstolens avgörande omfatta samtliga för domstolen kända bötesstraff. Skulle efter domstolens beslut uppdagas att den dömde häftar för ytterligare böter får frågan om undanröjande av dem prövas särskilt enligt de allmänna regler utskottet föreslår.

Verkan av betalning sedan talan väckts om påföljdsförändring

Om den dömde betalar oguldna böter efter det att åklagaren ansökt om påföljdsförändring, skall talan naturligtvis återkallas eller, om den ej återkallas, ogillas av rätten. Betalas endast en del av böterna, får rätten i det enskilda fallet pröva om de resterande böterna skall undanröjas och ny påföljd bestämmas. Härvid bör beaktas kravet att påföljdsförändring skall bedömas vara påkallad av hänsyn till allmän laglydnad. Utskottet återkommer nedan härtill.

Angående betalning som sker efter domstols beslut men innan verkställighet påbörjats gäller f. n. beträffande förvandlingsstraff att straffet bortfaller om full betalning sker och i regel nedsätts om skulden delvis betalas (22 § BöVL). Beslut i dessa frågor fattas i vissa fall av den domstol, som förvandlat böterna och i andra fall av kriminalvårdsstyrelsen. Beträffande böter som blir föremål för påföljdsförändring enligt utskottets förslag finner utskottet med hänsyn till arten av de enligt utskottets förslag upptagna kriterierna för att sådan förändring skall få ske ej skäl att införa möjlighet till betalning med befriande verkan sedan beslut om påföljdsförändring vunnit laga kraft. Betalas skulden innan beslutet vunnit laga kraft, får beslutet efter fullföljd ändras i högre instans. Böter som inbetalats efter beslutets meddelande får, om beslutet vinner laga kraft, återbetalas.

Fall i vilka påföljdsförändring ej bör ske

Frågan om påföljdsförändring enligt utskottets förslag skall avgöras av rätten efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall. Som ovan framhållits bör påföljdsförändring förutsätta att sådan åtgärd bedöms vara påkallad av hänsyn till allmän laglydnad. I enlighet härmed bör påföljdsförändring kunna underlåtas om lång tid förflutit från brottets begående eller om bötesstraffet ådömts i förening med villkorlig dom eller skyddstillsyn och den villkorliga domen eller skyddstillsynen

undanröjts och ersatts med fängelsestraff. Regleringen bör även lämna möjlighet för rätten att när starka skäl talar mot fängelsestraff lämna talan om påföljdsförändring utan bifall. Ett sådant skäl kan vara att ett fängelsestraff med hänsyn till den bötfälldes person skulle framstå som direkt olämpligt och motverka hans anpassning i samhället.

BrB:s regler om straffnedsättning och påföljdsval för psykiskt sjuka och ungdomar är av särskilt intresse i nu förevarande sammanhang.

Enligt 33 kap. 2 § andra stycket BrB får böter ådömas den som begått brott under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämförbar med sinnessjukdom. Enligt 10 § BÖVL får böter som ådömts med stöd av 33 kap. 2 § BrB ej förvandlas. Denna regel motiveras av att personer som avses med bestämmelsen inte bör intas i fängelse.

Den som begått brott innan han fyllt 18 år får enligt 33 kap. 4 § första stycket BrB ådömas lindrigare straff än vad som stadgas för brottet. Lindrigare straff kan också, om särskilda skäl är därtill, med tillämpning av 33 kap. 4 § första stycket BrB ådömas den som begått brott under inflytande av lindrigare själslig abnormitet. Om synnerliga skäl är därtill får enligt samma lagrum också i andra fall ådömas lindrigare straff än vad som stadgas för brottet.

Böter som ådömts med stöd av nu nämnda regler i 33 kap. BrB bör med tanke på motiven bakom dessa bestämmelser enligt utskottets mening inte undanröjas och ersättas med fängelse. Någon uttrycklig bestämmelse härom erfordras enligt utskottets mening ej.

Beträffande ungdomar gäller enligt 26 kap. 4 § BrB att den som är under 18 år ej får dömas till fängelse med mindre synnerliga skäl föreligger därtill. Fängelse får enligt samma lagrum ådömas den som fyllt 18 år men ej 21 år endast när frihetsberövandet är påkallat främst av hänsyn till allmän laglydnad eller fängelse eljest finnes lämpligare än annan påföljd. Lagrummet bör enligt utskottets mening äga tillämpning även i de extrema undantagsfall, då det kan bli aktuellt att undanröja bötesstraff beträffande den som är under 21 år.

Böter som ådöms enligt 31 kap. 1 § andra stycket BrB bör som utskottet ovan framhållit ej kunna undanröjas och ersättas av fängelse. En bestämmelse härom bör införas i paragrafen.

Avräkning av häktningstid m. m.

Enligt 33 kap. 5 § BrB skall vid ådömande av fängelsestraff den tid den dömda varit anhållen eller häktad på grund av brott som prövats genom domen anses som tid under vilken den ådömda påföljden verkställts i anstalt (avräkning). Om den som varit anhållen eller häktad döms till bötesstraff får rätten förordna att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet. När det gäller böter som ådömts i förening med villkorlig dom eller skyddstillsyn bör enligt

förarbetena ej komma i fråga att göra avräkning från böterna utan avräkningsfrågan bör i stället anstå tills ett undanröjande av den villkorliga domen eller skyddstillsynen blir aktuellt (prop. 1972: 146 s. 55, jfr JO:s ämbetsberättelse 1976/77 s. 43).

När det gäller fängelse som enligt den av utskottet föreslagna regeln skall ådömas i stället för böter som ej kunnat verkställas bör enligt utskottets mening gälla att frihetsberövanden som föregått bötesdomen och inte tillgodoräknats i den domen skall avräknas från fängelsestraffet i enlighet med reglerna i 33 kap. 5 §. Avräkning skall inte ske beträffande böter som ådömts i förening med skyddstillsyn eller villkorlig dom. Utskottets ställningstagande föranleder tillägg till 33 kap. 5 §:

Viten

Enligt 25 kap. 8 § BrB gäller de nuvarande bestämmelserna om in-
drivning och förvandling av böter även offentlighetsrättsliga viten. De nya
reglerna om påföljdsförändring bör gälla också sådana viten.

Sammanträffande med nya brott m. m.

I 34 kap. BrB finns regler angående sammanträffande av brott och
förändring av påföljd. Enligt 1 § gäller beträffande bl. a. den som för
brott dömts till fängelse och som befinns ha begått annat brott före do-
men eller nytt brott efter domen men innan fängelsepåföljden verk-
ställts att rätten får förordna att den tidigare påföljden skall avse också
det andra brottet, döma särskilt till påföljd för detta brott eller undan-
röja påföljden och för samtliga brott döma till påföljd av annan art.

Beträffande fängelse som ådömts i stället för inte verkställda böter
bör det enligt utskottets mening inte vara möjligt att förordna att denna
påföljd skall avse även andra brott. Ej heller bör sådant fängelsestraff
kunna undanröjas och ersättas med påföljd av annan art. Situationen
blir alltså likartad med vad som nu i motsvarande hänseende gäller be-
träffande ådömt ovillkorligt förvandlingsstraff.

När fängelse som ådömts i stället för inte verkställda böter skall verk-
ställas samtidigt med annat fängelsestraff blir de allmänna reglerna för
fängelsestraff tillämpliga (26 kap. 6 och 8 §§, 34 kap. 11 och 13 §§ BrB).

Preskriptionsfrågor

Enligt 35 kap. 7 § BrB gäller att ådömda böter bortfaller när tre år
förflutit från det domen vann laga kraft, om ej dessförinnan ansökan
om böternas förvandling delgivits den dömde. I propositionen föreslås
att preskriptionstiden förlängs till fem år och som en konsekvens av
förvandlingsstraffets avskaffande att de särskilda reglerna i 35 kap. 7 §
om preskriptionsavbrott utgår. Enligt departementschefen finns det
vid avskaffande av förvandlingsstraffet väsentligen två förhållanden

som talar för en förlängning av verkställighetstiden utöver tre år (prop. s. 84). Det ena är att längre verkställighetstid i vissa fall kan ge bättre indrivningsresultat. Det andra är att en längre preskriptionstid är motiverad för att skärpa bötesstraffets bieffekter. Beträffande dem som är klart betalningsovilliga men i och för sig inte saknar betalnings- eller förvärvsförmåga är det enligt departementschefen önskvärt att verkställighetstiden förlängs.

Utskottet delar departementschefens uppfattning om önskvärdheten av att preskriptionstiden för böter förlängs då förvandlingsstraffet avskaffas. Det bör emellertid beaktas att fråga om påföljdsförändring enligt utskottets förslag blir aktuell först sedan allvarliga verkställighetsförsök har gjorts. Enligt utskottets mening bör inte komma i fråga att föreskriva att talan om påföljdsförändring skall anhängiggöras före utgången av en tid som är kortare än den allmänna preskriptionstiden för böter. Om fängelse ådöms efter undanröjande av bötesstraffet kan verkställigheten således inte sällan komma att äga rum relativt lång tid efter brottets begående. Från kriminalpolitisk synpunkt kan en sådan konsekvens framstå som mindre tillfredsställande. Den bör dock enligt utskottets mening kunna godtas eftersom utskottets förslag avser en mycket liten grupp bötesgäldenärer och det är ytterst angeläget att man kommer till rätta med ifrågavarande illojala förfaranden. Utskottet ansluter sig således till departementschefens förslag beträffande preskriptionstidens förlängning. Av skäl som nyss sagts bör i överensstämmelse med vad som f. n. gäller beträffande bötesförvandling ansökan om påföljdsförändring avbryta preskriptionstiden för bötesverkställigheten.

I sammanhanget vill utskottet framhålla att det i regel relativt snart efter en bötesdom torde visa sig om den bötfälde illojalt förhindrar verkställigheten. Det bör därför i allmänhet vara möjligt att långt före preskriptionstidens utgång väcka talan om påföljdsförändring. Utskottet vill understryka angelägenheten av att så sker. Erinras bör också om vad utskottet ovan uttalar om att ogilla talan om påföljdsförändring om lång tid förflutit efter brottets begående.

I 35 kap. 7 § BrB i dess nuvarande lydelse finns en hänvisning till reglerna i BöVL om bl. a. bortfallande av ålagt förvandlingsstraff. Härom stadgas i 26 § BöVL att förvandlingsstraffet bortfaller om beslutet ej verkställs inom tre år från det det vann laga kraft.

I 35 kap. 8 § BrB ges regler om bortfallande av ådömt fängelse. Bl. a. gäller att ådömt fängelse bortfaller om domen ej börjat verkställas inom fem år från det den vann laga kraft, såvida det ådömda straffet ej överstiger ett år.

Enligt utskottets mening bör en särskild regel införas angående bortfallande av fängelse som ådömts i stället för inte verkställt bötesstraff. En bestämmelse härom, som bör införas i 35 kap. 8 § BrB, bör ha den innebörden att sådant fängelsestraff bortfaller om beslutet om påföljds-

förändring inte börjat verkställas inom två år från det beslutet vann laga kraft.

Övrigt

Med utskottets uppläggning i fråga om den straffrättsliga kompensationen för bortfallet av förvandlingsstraffet åstadkommes en lösning såvitt avser den bötesimmuna grupp som enligt utskottets mening står i förgrunden. Huruvida lagstiftningsåtgärder bör vidtas även beträffande andra sådana grupper som kan uppstå till följd av förvandlingsstraffets avskaffande är enligt utskottets mening svårt att nu bedöma. Tillräcklig anledning att f. n. vid sidan av det föreslagna systemet med påföljdsförändring införa en särskild regel om straffskärpning vid ny brottslighet föreligger därför inte. Frågan bör tas under förnyat övervägande om framtida erfarenheter ger anledning därtill.

I vissa författningar finns förbud mot förvandling av böter och viten exempelvis i lagen (1958: 428) om ympning mot smittkoppor och lagen (1950: 595) om rätt till fiske. Enligt utskottets mening finns ej anledning att för fall som avses i sådana lagar föreskriva förbud mot påföljdsförändring. Med hänsyn till de särskilda förutsättningar som uppställts för påföljdsförändring och till rättens ovan berörda möjlighet att i de särskilda fallen pröva lämpligheten härav torde emellertid utrymmet för påföljdsförändring i sådana fall bli ytterst begränsat.

Enligt lagen (1973: 18) om disciplinstraff för krigsmän (disciplinstrafflagen) får belopp som motsvarar disciplinbot ej förvandlas till fängelse. På samma sätt bör enligt utskottets mening sådana belopp ej kunna bli föremål för påföljdsförändring, och de omfattas därför inte av utskottets förslag till lydelse av 25 kap. 8 § BrB. Hänvisningen i 5 § andra stycket disciplinstrafflagen till reglerna för verkställighet av bötesstraff kommer inte att avse reglerna om påföljdsförändring. Dessa gäller inte verkställighet av bötesstraff.

Enligt lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. kan bötesdomar meddelade i annat nordiskt land verkställas i Sverige. Verkställighet sker enligt 2 § enligt svensk lag. Beslut om förvandling får dock ej meddelas. Hänvisningen till de svenska verkställighetsreglerna för böter innebär på skül som ovan anförts beträffande disciplinbot inte att reglerna om påföljdsförändring blir tillämpliga på dessa böter. Utskottet finner ej anledning att i detta ärende överväga en annan ordning.

Den nya lagstiftningen bör träda i kraft den 1 juli 1978.

Lagförslag. Allmänna synpunkter

a) Förslaget till bötesverkställighetslag

I regeringens förslag till bötesverkställighetslag ges i 6—10 §§ regler om indrivning och i 11—13 §§ regler om indrivningshinder. I anslutning

till de bestämmelser som behandlar indrivningshinder bör i en särskild paragraf intas en hänvisning till de regler om påföljdsförändring som enligt utskottets förslag skall intas i 25 kap. 8 § BrB.

Har bötesstraff som undanröjts med stöd av nyssnämnda lagrum delvis verkställt skall som utskottet ovan anfört influet belopp ej återbetalas. En bestämmelse härom bör ges i den nya paragrafens andra stycke. Den nya paragrafen bör betecknas 11 §. Efterföljande paragrafer får betecknas 12—14 §§.

I 12 § första stycket föreskrivs att böterna skall avkortas om de bortfallit eller eljest laga hinder föreligger mot verkställighet. Lagrummet blir tillämpligt på böter som undanröjts enligt 25 kap. 8 § BrB.

Enligt 12 § andra stycket får böterna avskrivas om hinder möter mot deras indrivning. Enligt vad som sägs i propositionen (s. 100) skall avskrivning ske då ingen möjlighet föreligger att få betalning eller då indrivningen skulle förorsaka mer arbete och kostnad än som kan anses skäligt. Beslut om avskrivning skall enligt lagrummet prövas av länsstyrelsen enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar. I lagrummet bör som ytterligare förutsättning för avskrivning anges att anledning ej förekommer till undanröjande av bötesstraffet enligt de regler som föreslås av utskottet i 25 kap. 8 § BrB.

Detaljregleringen angående den praktiska handläggningen hos kronofogdemyndigheten får liksom beträffande förfarandet enligt den nya bötesverkställighetslagen i övrigt ske i de närmare föreskrifter som avses bli meddelade av regeringen. Enligt andra punkten i de föreslagna övergångsbestämmelserna skall beslut om förvandlingsstraff vara utan verkan vid den nya lagens ikraftträdande. Detta innebär att efter denna tidpunkt ingen får hållas i fängelse för att undergå förvandlingsstraff för böter och att prövotid inte längre löper med anledning av beslut om anstånd med verkställighet av bötesstraff (prop. s. 103). I 6 § BöVL föreskrivs f. n. att böter ej får indrivas sedan beslut meddelats, varigenom förvandlingsstraff ålagts. Sedan BöVL upphört att gälla bör indrivning ej få ske beträffande böter, för vilka ålagt förvandlingsstraff ej verkställts. En regel härom bör i tydlighetens intresse intas bland övergångsbestämmelserna.

b) Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

Den i propositionen föreslagna bestämmelsen i 25 kap. 8 § bör ersättas med en regel om förändring av påföljd av den lydelse som framgår av utskottets förslag till lagtext och med den innebörd som närmare utvecklats i denna lagrådsremiss. Detta förslag liksom de följdändringar till förslaget som utskottet ovan behandlat föranleder ändringar i 26 kap. 1 § utöver vad som föreslås i propositionen samt härutöver ändringar i nuvarande 25 kap. 8 §, som skall betecknas 25 kap. 9 §, och i 31 kap. 1 §, 33 kap. 5 §, 34 kap. 3 §, 35 kap. 7 och 8 §§ samt 38 kap. 3, 6 och 8 §§.

Beslut om påföljdsförändring enligt 25 kap. 8 § innebär ej att den bötfällde i den mening som sägs i 1 kap. 6 § döms för det brott som föranlett bötesstraffet. Gemensam påföljd enligt sagda lagrum och 26 kap. 2 § första stycket skall därför ej komma i fråga när den bötfällde samtidigt lagförs för andra brott.

Övergångsbestämmelserna bör uppta en regel av innebörd att påföljdsförändring skall kunna ske även beträffande böter som ådömts före ikraftträdandet. Denna lösning är med hänsyn till övergångsbestämmelsen i den nya bötesverkställighetslagen att beslut om förvandlingsstraff skall vara utan verkan inte helt tillfredsställande men bör främst med hänsyn till lagstiftningens begränsade räckvidd godtas.

Även förfaranden som ligger i tiden före lagens ikraftträdande får läggas till grund för talan om påföljdsförändring. Något särskilt stadgande härom erfordras inte.

Fängelsestraff bör beträffande böter som ådömts före ikraftträdandet få utdömas endast om böterna med tillämpning av BÖVL kunnat förvandlas till minst 30 dagars fängelse. Utdöms fängelse bör straffet ej få sättas högre än vad som kunnat ske enligt BÖVL.

Utöver jämkningar i ingressen och ikraftträdandebestämmelsen föranleder utskottets överväganden i övrigt ej några ändringar i regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.

c) Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

Den i propositionen föreslagna ändringen i 1 kap. 3 § rättegångsbalken erfordras ej om 25 kap. 8 § BrB ges den av utskottet förordade innebörden. Domförhållningsregler vid talan om påföljdsförändring enligt utskottets förslag upptas i 38 kap. 6 § BrB.

d) Övriga lagförslag

Utskottets ställningstaganden föranleder ej andra ändringar i de övriga förslag som upptagits i propositionen än att ikraftträdandebestämmelserna justeras.

Lagförslag. Specialmotivering

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

25 kap. 8 §

Undanröjande av bötesstraff och ersättande av detta straff med fängelse är en yttersta utväg i syfte att komma till rätta med dem som trots att de har betalningsförmåga ej erlägger ålagda böter och som genom illojala förfaranden hindrar verkställighet. Möjligheten till påföljdsförändring i 25 kap. 8 § skall utnyttjas endast i ett begränsat antal fall av speciell karaktär och för dess tillämpning har föreskrivits att det skall kunna antas att den bötfällde genom att uppsåtligt undan-

hålla eller avhända sig egendom eller på annat sätt förhindrat verkställigheten samt att påföljdsförändring bedöms vara påkallad av hänsyn till allmän laglydnad.

Lagrummet tar sikte på bötesstraff som ålagts genom förläggande av ordningsbot, genom strafföreläggande eller genom dom. Av utskottets allmänna motivering framgår att beslut om påföljdsförändring kan avse ett eller flera bötesstraff. Några krav uppställs ej på arten av bötesstraffen. Det kan således vara fråga om penningböter, dagsböter eller normerade böter. Av den allmänna motiveringen framgår att lagrummet tillämpas på både böter som ådömts särskilt och som ådömts i förening med villkorlig dom och skyddstillsyn. Någon nedre gräns för bötesbelopp som kan bli föremål för undanröjande stadgas inte. Bestämmelsen att påföljdsförändring förutsätter att åtgärden är påkallad av hänsyn till allmän laglydnad avses utgöra garanti för att förfarandet ej kommer till användning om den oguldna bötesfordran inte uppgår till belopp av någon betydelse. Viss ledning för bedömandet kan hämtas från 10 § i den föreslagna bötesverkställighetslagen, där som förutsättning för konkursansökan avseende bötesfordran föreskrivits att denna fordran i princip skall uppgå till 500 kr. Undantagsvis bör påföljdsförändring kunna komma i fråga vid belopp under denna nivå, t. ex. om böterna ådömts i dagsböter till ett högt antal och till låg dagsbot. I sådant fall kan hänsyn till allmän laglydnad motivera att påföljdsförändring skall ske.

Om en mycket stor bötesfordran verkställts till stor del och den kvarstående delen ej kan verkställas, bör kravet på det oguldna beloppets storlek sättas högre än om den kvarstående bötesfordran avser hela bötesbeloppet eller större del därav.

Talan om undanröjande förutsätter att böterna ej verkställts. Verkställighetsförsök skall ha gjorts genom indrivning enligt den nya bötesverkställighetslagen.

Såsom ny påföljd vid påföljdsförändring uppställs endast fängelse. Allmänt gäller enligt 1 kap. 4 § BrB att andra påföljder än fängelse får tillämpas trots att de inte är nämnda i de särskilda bestämmelserna om brotten. Detta stadgande kan ej åberopas, när, såsom här sker, användning av fängelsestraff föreskrivs i BrB:s bestämmelser om påföljderna.

Fängelse som ådöms i stället för böter får bestämmas till högst tre månader. Härom ges föreskrift i 26 kap. 1 § andra stycket BrB.

Utskottet har i den allmänna motiveringen redogjort för vilken typ av bötesimmuna personer som enligt förevarande lagrum kan ådömas fängelse i stället för ej verkställda bötesstraff. Det gäller personer som i och för sig har betalningsförmåga men som genom olika åtgärder undandrar egendom från exekution. I målet angående påföljdsförändring skall visas omständigheter som kan föranleda till antagande att den dömde vidtagit någon sådan åtgärd. Som förutsättning för påföljdsförändring föreskrivs i lagrummet att "det kan antagas" att den dömde ge-

nom illojala förfaranden förhindrat verkställighet. Det är fråga om ett lägre beviskrav än full bevisning. Beträffande den närmare graden av den sannolikhet som fordras har i annat sammanhang uttalats att det måste finnas fog för antagandet (prop. 1971: 100 s. 35) eller att det måste föreligga positiva skäl för antagandet (Gärde m. fl. Nya RB s. 321). Utskottet hänvisar till dessa uttalanden.

Av lagtexten framgår att de ifrågavarande åtgärderna för att få beaktas i målet skall ha vidtagits efter brottet. Undanhållande i paragrafens mening kan emellertid också föreligga om någon kontinuerligt tillgodogör sig resultatet av förfaranden som ägt rum före brottet. Situationen kan t. ex. vara den att en person före brottet placerat tillgångar utomlands och efter brottet alltjämt disponerar dem samtidigt som hinder för verkställighet föreligger.

Åtgärderna skall ha företagits uppsåtligen; oaktsamhet är ej tillräckligt. Oftast torde situationen vara den att den dömda inte direkt åsyftat att förhindra verkställigheten av bötesstraffet, utan hans åtgärder har i stället haft det mer vidsträckta syftet att han över huvud taget skall undgå att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna. Det kan vara fråga om, förutom böter, t. ex. skatter eller andra avgifter. Om den dömda i sådant fall insett att åtgärderna nödvändigtvis skulle leda till att också verkställigheten av bötesstraffet förhindrades, är uppsåtskravet uppfyllt (indirekt uppsåt). Så är också fallet om den dömda insett att denna effekt varit möjlig och det kan hållas för visst att han skulle ha handlat som han gjorde även om han hade varit säker på att effekten skulle inträda (eventuellt uppsåt).

De illojala förfaranden som avses med lagrummet torde stundom vara av den karaktären att de innefattar gäldenärsbrott enligt 11 kap. BrB, främst oredlighet mot borgenärer. En dom varigenom någon fälls till ansvar för sådant brott hindrar ej att gärningen åberopas i mål om påföljdsförändring.

25 kap. 9 §

Första stycket i lagrummet motsvarar nuvarande 25 kap. 8 §. I analogi med vad som ovan uttalats i fråga om böter skall de verkställighets-hindrande åtgärderna för att beaktas i mål om undanröjande av vite ha vidtagits efter det att vitet förelagts.

Enligt 27 § BöVL får förvandling ej ske av vite som utdömts för underlåtenhet att fullfölja dom eller beslut rörande saken i mål som handlagts enligt lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister. I ett nytt andra stycke i förevarande paragraf föreskrivs att motsvarande regel skall gälla i fråga om påföljdsändring.

31 kap. 1 §

Som utskottet ovan framhållit bör det ej vara möjligt att undanröja böter som ådömts i förening med överlämnande till vård enligt barnavårdslagen och ersätta böterna med fängelse. En regel härom har intagits i andra stycket av förevarande lagrum.

34 kap. 3 §

Av vad utskottet ovan anfört framgår att fängelse enligt 25 kap. 8 § ej kan åläggas som gemensamt straff enligt 1 kap. 6 § och 26 kap. 2 § första stycket.

Såsom ett nytt stycke i förevarande paragraf har som en konsekvens av vad ovan anförts intagits en bestämmelse som innebär att, om den som ålagts fängelse enligt 25 kap. 8 § lagförs för nya brott innan fängelsestraffet verkställts, endast 34 kap. 1 § 2. får tillämpas.

38 kap. 8 §

Såsom ett nytt tredje stycke i denna paragraf har intagits en bestämmelse att ansökan i mål om åtgärd enligt 25 kap. 8 § BrB skall delges den bötfällda samt att rättens avgörande av saken sker genom beslut. Enligt 19 § lagen om införande av nya rättegångsbalken kommer i övrigt vad i rättegångsbalken är föreskrivet om brottmål att gälla i tillämpliga delar.

Utskottets lagförslag

De i propositionen under 1 och 2 upptagna lagförslagen föreslås av utskottet få följande lydelse:

1 Förslag till

Bötesverkställighetslag

Härigenom föreskrives följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Bötesstraff verkställs genom uppbörd eller indrivning. Regeringen bestämmer, i vad mån uppbörd skall ske.

Lagens bestämmelser om böter gäller också vite och sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet. Vad som sägs i lagen om dom gäller även beslut.

2 § Uppbörd av böter sker så snart dom, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har meddelats. Indrivning får däremot ej ske förrän domen har vunnit laga kraft eller föreläggandet har godkänts.

Utän hinder av att dom eller föreläggande ej har meddelats får den misstänkte betala förskott på böter som kan komma att åläggas honom. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om sådan förskottsbetalning.

3 § Om verkställighet utomlands av här i landet ålagt bötesstraff finns särskilda bestämmelser.

Uppbörd

4 § Uppbörd sker genom att den bötfällde frivilligt erlägger betalning till myndighet som regeringen bestämmer. Influtet belopp avräknas på de böter som får antagas vara avsedda med betalningen.

Som uppbörd anses även att medel, som har betalats som förskott på böter, tages i anspråk för betalning av dessa.

5 § Uppkommer överskott vid uppbörd, får det avräknas på andra böter som den bötfällde är skyldig att betala. I den mån avräkning ej sker, skall överskott återbetalas.

Indrivning

6 § Skall uppbörd ej ske eller har uppbörd ej lett till full betalning, skall böterna drivas in genom kronofogdemyndighetens försorg. Indrivningen sker på grund av dom, godkänt föreläggande eller saköreslängd.

7 § Indrivning inledes genom att den bötfällde avkräves betalning, om ej särskilda skäl finns att underlåta krav.

Kronofogdemyndigheten får bevilja anstånd med betalningen eller medgiva avbetalning. Mot beslut angående anstånd eller avbetalning får talan ej föras. Den bötfällde får dock begära prövning av beslutet i samband med klagan över utmätning eller införsel.

8 § Har den bötfällde fordran enligt 68 § 1 eller 2 mom. eller 69 § 1 mom. uppbördslagen (1953: 272) på överskjutande skatt eller ränta på sådan skatt får böterna avräknas på fordringen i den ordning som föreskrives i 68 § 4 mom. första stycket samma lag.

9 § I den mån betalning ej kan erhållas med tillämpning av 7 eller 8 §, sker indrivning genom utmätning eller införsel enligt vad som är föreskrivet därom.

10 § För att driva in bötesfordran får kronofogdemyndigheten ansöka att den bötfällde skall försättas i konkurs. Understiger fordringen femhundra kronor, får ansökan dock göras endast om synnerliga skäl föreligger.

Ackordsförslag som rör böter får antagas av länsstyrelsen under samma villkor som enligt 62 § uppbördslagen (1953: 272) gäller i fråga om ackordsförslag rörande skatt.

Mot kronofogdemyndighets beslut i fråga om konkursansökan eller länsstyrelsens beslut angående ackordsförslag får talan ej föras.

Indrivningshinder

11 § Om undanröjande av ej verkställt bötesstraff föreskrives i 25 kap. 8 § brottsbalken.

Har bötesstraff, som undanröjts enligt nyssnämnda lagrum, delvis verkställts, skall influtet belopp ej återbetalas.

12 § Har böterna bortfallit eller föreligger eljest laga hinder mot verkställighet, avkortas böterna.

Möter annat hinder mot indrivning av böterna och förekommer ej anledning att de bör undanröjas enligt 25 kap. 8 § brottsbalken, får böterna avskrivnas. Avskrivning medför ej ändring i betalningsskyldigheten.

Fråga om avkortning och avskrivning prövas av länsstyrelsen enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar.

13 § Skulle indrivning av böter vara till synnerligt men för den bötfällde eller någon som är beroende av honom för sin försörjning, kan kronofogdemyndigheten förordna att vidare verkställighet ej skall äga rum. Sådant förordnande får ej meddelas, om det är påkallat från allmän synpunkt att indrivningen fortgår.

14 § Mot kronofogdemyndighets förordnande enligt 13 § får åklagaren i den ort där den bötfällde finns föra talan genom besvär hos tingsrätten i samma ort. Besvärshandling skall ha kommit in till rätten inom tre veckor från den dag då åklagaren fick del av beslutet. I ärendet äger lagen (1946: 807) om handläggning av domstolsärenden motsvarande tillämpning. Därvid skall i fråga om besvärshandlingen gälla vad som i den lagen sägs om ansökan och skall vid annan handläggning än som

sågs i 3 eller 4 § samma lag rätten bestå av en lagfaren domare och nämnd.

Mot kronofogdemyndighets beslut att icke meddela förordnande enligt 13 § får talan ej föras. Den bötfällda får dock begära prövning av beslutet i samband med klagan över utmätning eller införsel.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978, då lagen (1964: 168) om verkställighet av bötesstraff skall upphöra att gälla.

2. När lagen träder i kraft, skall beslut om förvandlingsstraff vara utan verkan. Böter för vilka förvandlingsstraff ålagts får ej vidare indrivas.

3. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrives i fråga om brottsbalken

dels att nuvarande 25 kap. 8 § skall betecknas 25 kap. 9 § och ha nedan angivna lydelse,

dels att 25 kap. 4 och 7 §§, 26 kap. 1, 2 och 8 §§, 31 kap. 1 §, 33 kap. 5 §, 34 kap. 3 och 11—13 §§, 35 kap. 7 och 8 §§ samt 38 kap. 3, 6 och 8 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i balken skall införas en ny paragraf, 25 kap. 8 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 kap.

4 §

Böter må användas såsom gemensamt straff för flera brott, om böter kunna följa å vart och ett av brotten.

Gemensamt straff i böter må ej avse brott, för vilket stadgats normerade böter *eller böter som icke må förvandlas till fängelse.*

Gemensamt straff i böter må ej avse brott, för vilket stadgats normerade böter.

7 §

Om *indrivning* av böter är särskilt stadgat.

Om *verkställighet* av bötesstraff är särskilt stadgat.

Böter som ej gäldas skola, om ej annat är föreskrivet, förvandlas till fängelse i lägst tio och högst nittio dagar i enlighet med vad därom är särskilt stadgat.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Har ålagt bötesstraff ej verkställt och kan antagas att den dömda efter brottet uppsåtligen genom att undanhålla eller avhända sig egendom eller på annat liknande sätt förhindrat verkställighet, äger rätten, om det av hänsyn till allmän laglydnad finnes påkallat, på talan av åklagare undanröja straffet och i stället döma till fängelse.

Är det, när undanröjande skall ske, känt att den bötfällde häftar jämväl för andra böter, få de undanröjas även om han ej på sätt i första stycket sägs förhindrat verkställigheten av dem.

8 §

Beträffande vite som blivit någon i särskilt fall förelagt genom beslut av domstol eller annan myndighet skola 6 § första stycket och 7 § äga motsvarande tillämpning. I fråga om annat vite skall tillämpas vad i detta kapitel är stadgat om böter.

9 §

Beträffande vite som blivit någon i särskilt fall förelagt genom beslut av domstol eller annan myndighet skola 6 § första stycket, 7 och 8 §§ samt 26 kap. 1 § äga motsvarande tillämpning. I fråga om annat vite skall tillämpas vad i detta kapitel är stadgat om böter.

Undanröjande enligt 8 § får ej ske av vite som utdömts för underlåtenhet att fullgöra dom eller beslut rörande saken i mål som handlagts enligt lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister.

26 kap.

1 §

Fängelse ådömes enligt vad för brottet är stadgat på viss tid, ej över tio år, eller på livstid. Fängelse på viss tid må ej understiga en månad.

Om fängelse såsom förvandlingsstraff för böter är särskilt stadgat.

Undanröjes bötesstraff enligt 25 kap. 8 §, får fängelse åläggas vare sig fängelse är stadgat för brottet eller ej. Sådant straff må ej sättas över tre månader. Vid straffets bestämmande skall skälig hänsyn tagas till vad som verkställts av bötesstraffet.

2 §

Fängelse må användas såsom gemensamt straff för flera brott, om fängelse kan följa å något av brotten.

Nuvarande lydelse

Fängelse på viss tid må sättas över det svåraste av de högsta straff som kunna följa å brotten men må ej överskrida detta med mer än två år eller överstiga de högsta straffen sammanlagda med varandra, därvid bötesstraff anses svara mot *det fängelse som skulle följa vid böternas förvandling*.

Ej må det svåraste av de lägsta straffen underskridas.

Föreslagen lydelse

Fängelse på viss tid må sättas över det svåraste av de högsta straff som kunna följa å brotten men må ej överskrida detta med mer än två år eller överstiga de högsta straffen sammanlagda med varandra, därvid bötesstraff anses svara mot fängelse *en månad*.

8 §

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tagas till den sammanlagda fängelsetiden. *Som fängelse anses härvid även förvandlingsstraff för böter.*

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tagas till den sammanlagda fängelsetiden.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 33 kap. 5—7 §§ sägs.

31 kap.

1 §

Kan den som begått brottslig gärning bli föremål för vård enligt barnavårdslagen, må rätten, efter hörande av barnavårdsnämnd eller, i fråga om den som är inskriven såsom elev vid ungdomsvårdsskola, skolans styrelse, överlämna åt nämnden eller styrelsen att föranstalta om erforderlig vård.

Om det för den dömdes tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad finnes påkallat, må jämte överlämnande till vård enligt barnavårdslagen dömas till dagsböter, högst etthundratjugo, vare sig böter äro stadgade för brottet eller ej.

Om det för den dömdes tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad finnes påkallat, må jämte överlämnande till vård enligt barnavårdslagen dömas till dagsböter, högst etthundratjugo, vare sig böter äro stadgade för brottet eller ej. *Beträffande sådana böter äger 25 kap. 8 § ej tillämpning.*

33 kap.

5 §

Dömes någon till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering eller förordnar rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1, att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och har den dömd med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst tjugofyra timmar varit berövad friheten som anhållen, häktad, tagen i förvarsarrest eller intagen på rättspsykiatrisk klinik enligt 9 § lagen (1966:301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, skall tiden för frihetsberövandet, till den del därunder icke samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under

Nuvarande lydelse

vilken den ådömda påföljden verkställts i anstalt. Domstolen skall i domen angiva det antal dagar påföljden skall anses verkställd. Är den tid varmed ådömt fängelse överstiger frihetsberövandet ringa, må förordnas att fängelsestraffet skall anses helt verkställt genom frihetsberövandet.

Undanröjes villkorlig dom eller skyddstillsyn och dömes i stället till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering, äger första stycket tillämpning även i fråga om frihetsberövande, som föregått den villkorliga domen, domen på skyddstillsyn eller dom, varigenom förordnats att den *genom sådan dom ådömda påföljden* skall avse även ytterligare brott. Detta gäller dock endast i den mån frihetsberövandet icke tillgodoräknats enligt första eller tredje stycket.

Dömes någon till böter eller disciplinstraff och har han med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, varit berövad friheten på sätt som anges i första stycket, må förordnas att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

34 kap.

3 §

Är den tidigare ådömda påföljden fängelse på viss tid, må förordnande enligt 1 § 1 meddelas allenast om det är uppenbart, att det nya brottet i jämförelse med det förra är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse, eller eljest synnerliga skäl äro därtill.

Dömes med tillämpning av 1 § 2 till straff för brott som begåtts innan den tidigare domen börjat verkställas, skall i möjlig mån vid straffets bestämmande iakttagas, att straffen tillhopa icke överstiga vad som jämlikt 26 kap. 2 § kunnat ådömas för båda brotten, och må därvid dömas till lindrigare straff än för brottet är stadgat.

Undanröjande av fängelse enligt 1 § 3 må ske endast om dom meddelas innan straffet till fullo verkställts.

Är den tidigare ådömda påföljden fängelse, som ålagts enligt 25 kap. 8 §, må allenast 1 § 2 tillämpas.

11 §

Förekomma till verkställighet på en gång dom å fängelse på livstid och dom å böter, *förvandlingsstraff för böter*, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse, internering

Förekomma till verkställighet på en gång dom å fängelse på livstid och dom å böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse, internering eller disciplinstraff skall livstids-

Nuvarande lydelse

eller disciplinstraff skall livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

Föreslagen lydelse

straffet träda i stället för den andra påföljden.

12 §

Förekomma till verkställighet på en gång dom å ungdomsfängelse och dom å böter, *förvandlingsstraff för böter*, fängelse i högst ett år, villkorlig dom, skyddstillsyn eller disciplinstraff, skall, om den dömda för undergående av ungdomsfängelse skall vårdas i anstalt, ungdomsfängelse träda i stället för den andra påföljden.

Förekomma till verkställighet på en gång dom å ungdomsfängelse och dom å böter, fängelse i högst ett år, villkorlig dom, skyddstillsyn eller disciplinstraff, skall, om den dömda för undergående av ungdomsfängelse skall vårdas i anstalt, ungdomsfängelse träda i stället för den andra påföljden.

Om till verkställighet på en gång förekomma dom å ungdomsfängelse och dom å fängelse på viss tid över ett år, skall åklagare, sedan domarna vunnit laga kraft, göra anmälan därom hos domstol. Rätten äger efter omständigheterna förklara, att den ena påföljden skall träda i stället för den andra, eller undanröja det ådömda ungdomsfängelset och döma till fängelse för det eller de brott som avsågos därmed. Dömer rätten till fängelse, skall 7 § tredje stycket äga tillämpning.

13 §

Förekomma till verkställighet på en gång dom å internering och dom å böter, *förvandlingsstraff för böter*, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller disciplinstraff, skall, om den dömda för undergående av internering skall vårdas i anstalt, interneringen träda i stället för den andra påföljden.

Förekomma till verkställighet på en gång dom å internering och dom å böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller disciplinstraff, skall, om den dömda för undergående av internering skall vårdas i anstalt, interneringen träda i stället för den andra påföljden.

Finnes, med hänsyn till beskaffenheten av det brott som interneringen sålunda ytterligare skall avse, ny minsta tid för anstaltsvården påkallad, må efter ansökan av åklagare domstol bestämma sådan tid.

35 kap.

7 §

Ådömda böter bortfalla när *tre* år förflutit från det domen vann laga kraft, om ej dessförinnan ansökan om *böternas förvandling delgivits den dömda. Om bortfallande av böter sedan sådan ansökan delgivits samt av ålagt förvandlingsstraff är särskilt stadgat.*

Ådömda böter bortfalla när *fem* år förflutit från det domen vann laga kraft, om ej dessförinnan ansökan om *undanröjande enligt 25 kap. 8 § delgivits den dömda. Ogillas talan om sådant undanröjande, bortfalla böterna när fem* år förflutit från det domen å *böterna vann laga kraft.*

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Dör den dömde, bortfalla ådömda böter. Har under den dömdes livstid domen vunnit laga kraft och till gäldande av böterna lös egendom tagits i mät eller satts i allmänt förvar, skola dock böterna utgå av den egendomen.

Vad nu sagts om böter gäller även utdömt vite.

8 §

Ådömt fängelse bortfaller, om domen ej börjat verkställas innan tid som nedan sägs förflutit från det domen vann laga kraft:

1. fem år, om fängelse ej över ett år ådömts,
2. tio år, om fängelse på längre tid än ett år men icke över fyra år ådömts,
3. femton år, om fängelse på längre tid än fyra år men icke över åtta ådömts,
4. tjuugo år, om fängelse på viss tid över åtta år ådömts,
5. trettio år, om fängelse på livstid ådömts.

Fängelse som ålagts enligt 25 kap. 8 § bortfaller, om beslutet härom ej börjat verkställas inom två år från det beslutet vann laga kraft.

38 kap.

3 §

Talan enligt 25 kap. 8 § om undanröjande av böter väckes vid den rätt som först avgjort det mål, vari böterna ådömts eller som ügt upptaga åtal för brottet. Avser sådan talan utdömt vite väckes den vid den rätt, där den mot vilken talan riktas skall svara i tvistemål i allmänhet.

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 5 § andra stycket eller 6 § upptages av den rätt som först avgjort det mål vari meddelats villkorlig dom.

Talan enligt 28 kap. 8 § väckes vid allmän underrätt, inom vars område den övervakningsnämnd som handhar övervakningen över den dömde är verksam.

Talan enligt 30 kap. 8 § väckes vid den rätt som först avgjort det mål vari dömts till internering.

Mål som avses i denna paragraf må ock upptagas av domstol, där brottmål mot den dömde är anhängigt, eller av rätten i den ort, där den dömde mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

Mål som avses i denna paragraf må ock upptagas av domstol, där brottmål mot den dömde är anhängigt, eller av rätten i den ort, där den dömde mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt. *Vad nu sagts*

Nuvarande lydelse

Nämnd skall deltaga vid under-
rätts avgörande av fråga, som av-
ses i 2 § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap.
9 §, 30 kap. 8 § eller 34 kap. 10 §
andra stycket, 12 §, 13 § eller 18 §.
Detsamma skall gälla i fråga om
undanröjande av påföljd enligt
34 kap. 1 § 3, förverkande av
villkorligt medgiven frihet eller an-
nan åtgärd enligt 34 kap. 4 §, åtgärd
enligt 34 kap. 5 § tredje
stycket, åtgärd eller behandling
enligt 34 kap. 6 § andra stycket
samt återintagning i anstalt eller
annan åtgärd enligt 34 kap. 8 eller
9 §.

Vid avgörande av fråga, som avses i 27 kap. 5 § andra stycket eller
28 kap. 11 §, är underrätt domför med en lagfaren domare.

8 §

I mål om åtgärd enligt 2 § eller 27 kap. 5 § andra stycket eller 6 §,
28 kap. 9 §, 30 kap. 8 § eller 34 kap. 10 § andra stycket, 12 § eller 13 §
skall underrätt lämna den dömde tillfälle att yttra sig. Begär han att
bliva muntligen hörd, skall tillfälle därtill beredas honom. I mål om
åtgärd enligt 34 kap. 18 § skall den dömde lämnas tillfälle att yttra sig
där så är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

Åtgärd enligt 28 kap. 11 § må beslutas utan att tillfälle beredes den
dömde att yttra sig.

*I mål om påföljdsförändring en-
ligt 25 kap. 8 § skall ansökan del-
givas den hötfällde. Rättens avgö-
rande av saken sker genom beslut.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978. Vid lagens ikraftträdande
iakttages:

1. Vid tillämpning av 25 kap. 8 § brottsbalken skall medräknas bötes-
straff som ådömts före ikraftträdandet, dock att, beträffande dessa böter,
fängelse får åläggas endast om böterna med stöd av lagen (1964: 168)
om verkställighet av bötesstraff kunnat förvandlas till minst 30 dagars
fängelse. Ålägges fängelse får straffet ej sättas högre än vad som kunnat
ske enligt sagda lag.

2. Bötesstraff som har ålagts före lagens ikraftträdande bortfaller en-
ligt äldre bestämmelser.

Föreslagen lydelse

*gäller även den mot vilken riktas
talan enligt 25 kap. 8 § om un-
danröjande av utdömt vite.*

6 §

Nämnd skall deltaga vid under-
rätts avgörande av fråga, som av-
ses i 2 § eller i 25 kap. 8 §, 27 kap.
6 §, 28 kap. 9 §, 30 kap. 8 § eller
34 kap. 10 § andra stycket, 12 §,
13 § eller 18 §. Detsamma skall
gälla i fråga om undanröjande av
påföljd enligt 34 kap. 1 § 3, för-
verkande av villkorligt medgiven
frihet eller annan åtgärd enligt 34
kap. 4 §, åtgärd enligt 34 kap. 5 §
tredje stycket, åtgärd eller behand-
ling enligt 34 kap. 6 § andra styc-
ket samt återintagning i anstalt el-
ler annan åtgärd enligt 34 kap. 8
eller 9 §.

Bilaga 3

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1978-01-18

Närvarande: f. d. justitierådet Edling, justitierådet Brundin, regeringsrådet Ericsson och justitierådet Nordenson.

Enligt protokoll, hållet vid sammanträde med riksdagens justitieutskott den 15 november 1977, har utskottet vid sin behandling av propositionen 1976/77: 104 beslutat att inhämta lagrådets yttrande över de förslag till ändringar i brottsbalken m. m. som framgår av en protokoll bilagd lagrådsremiss.

De remitterade förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Nils-Olof Berggren, föredragande i utskottet.

Förslagen — som granskats endast i den mån de skiljer sig från de genom propositionen framlagda lagförslagen — föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Utskottets förslag innebär i princip, att fängelse skall kunna träda i stället för bötesstraff, som ej kunnat verkställas på grund av ekonomiska åtgöranden från den dömdes sida. Förslaget företer alltså en viss likhet med nuvarande lagstiftning om bötesförvandling. I väsentliga hänseenden skiljer sig dock förslaget från gällande förvandlingssystem. Medan detta utgår från principen att alla ej indrivna böter skall förvandlas till fängelse men att villkorligt anstånd med straffets verkställande skall beviljas utom i fall av tredska eller uppenbar vårdslöshet med bötesbetalningen, har utskottets förslag den motsatta utgångspunkten: endast i särskilda undantagsfall av kvalificerad tredska skall böterna kunna omvandlas men då undantagslöst till ett ovillkorligt frihetsstraff. Någon fast förvandlingsskala föreslås inte. I stället överlämnas åt domstolen att inom viss ram fastställa längden av det fängelsestraff som skall träda i stället för böterna. I förhållande till propositionen — enligt vilken ett ej verkställt bötesstraff aldrig skall kunna övergå till fängelse utan endast i vissa lägen kunna medföra att en strängare straffskala tillämpas vid senare bötesbrottslighet — föreligger en principiellt sett djupgående skillnad.

Tanken att i samband med att förvandlingssystemet i dess nuvarande form avskaffas dock bibehålla möjlighet att i vissa fall låta fängelse träda i stället för ett bötesstraff, som ej kunnat verkställas, övervägdes även av förvandlingsstraffutredningen. I sitt betänkande diskuterade utredningen olika lagstiftningsalternativ i detta hänseende, men utredningen, som inte ansåg någon lagstiftning härom över huvud taget er-

forderlig, framlade inte något utformat förslag i ämnet. Under remissbehandlingen av betänkandet föreslogs emellertid från flera håll, särskilt av domare och åklagare, att en lagstiftning med sådant syfte borde genomföras. Gemensamt för dessa förslag var, att det ansågs nödvändigt att bibehålla någon form av straffrättslig sanktion mot sådana bötfällda som undandrog sig indrivning av böterna, ehuru de i själva verket hade ekonomisk möjlighet att betala dem; man ville hindra uppkomsten av en s. k. bötesimmun grupp eller i vart fall minska omfattningen av en sådan.

Att avskaffa förvandlingssystemet men dock lämna möjligheten öppen att i vissa lägen låta ett frihetsstraff träda i stället för böter är en vittutseende lagstiftningsfråga. Som förvandlingsstraffutredningen framhåller kan en lagstiftning konstrueras efter olika linjer, antingen som en påföljdsförändring inom BrB:s ram eller som ett fristående förvandlingssystem. En central punkt — vilken konstruktion man än väljer — är spørgsmålet vilken grupp av bötesgäldenärer som skall drabbas av fängelse, om böterna ej kan indrivs. Hur denna grupp avgränsas är uppenbarligen avgörande för frågan om och i vad mån de gängse invändningarna mot det nuvarande förvandlingsstraffet träffar även en sådan lagstiftning liksom också för frågan hur stor den betalningsfrämjande effekten blir beträffande böter över huvud taget.

Mot det nuvarande förvandlingsstraffet har invänts bl. a., att det i betydande utsträckning drabbar ett socialt och ekonomisk svagt klientel; för att så är förhållandet talar de klientelundersökningar av s. k. bötesfångar som har gjorts. Utmärkande för de förslag till bibehållande av möjligheten att låta fängelse träda i stället för böter som framkom under remissbehandlingen av förvandlingsstraffutredningens betänkande var också, att man ville undvika att träffa den socialt utslagna gruppen och begränsa möjligheten till dem som verkligen hade betalningsförmåga men saknade betalningsvilja. Samma principiella ställning intar utskottets förslag.

Den närmare räckvidden i övrigt av förslaget är dock ej fullt klar. Utskottet säger sig eftersträva en lagstiftning, vilken riktar sig mot "personer som genom olika manövrer gör sig svåråtkomliga för exekution" utan att den samtidigt träffar socialt och ekonomiskt svaga grupper, som samhället stöder i andra sammanhang. Man vill träffa förfaranden, som syftar till att den bötfällda på ett illojalt sätt skall komma undan verkställighet av bötesstraff. Den grupp av personer som skall omfattas av den nya regleringen beskrivs av utskottet såsom "bötfällda, vilka trots att de har ekonomiska möjligheter att betala böterna, inte gör detta" eller såsom personer, vilka genom "illojala förfaranden (beteenden) lyckas göra sig oåtkomliga för exekutiva åtgärder" eller "hindra verkställighet".

Av det anförda framgår, att utskottet bl. a., och kanske i första hand,

vill rikta den tilltänkta lagstiftningen mot sådana bötesgäldenärer som undanhåller egendom från verkställighet genom avtal för skens skull eller genom avtal, vilkas verkliga innebörd döljes av den klädnad vari de utåt framträder. Redan gällande rätt innebär visserligen, att sådana avtal skall lämnas åt sidan eller bedömas efter sin verkliga innebörd. Många gånger torde dock bevisvärigheter medföra, att en bötesgäldenär genom att hänvisa till ett dylikt avtal lyckas hindra exekution i den egendom avtalet avser. Å andra sidan torde utskottet ej avse, att fängelsestraff skall kunna drabba en bötesgäldenär, som på ett civilrättsligt fullt giltigt sätt — t. ex. genom gåva — har avhänt sig all sin egendom; enligt motiven skall ju någon form av "illojalitet" vidlåda avhändelsen för att lagregeln skall slå till. Tanken torde vara att avhändelsen — eller den ekonomiska disposition varom fråga eljest kan vara — skall vara illojal i den meningen att, trots vad transaktionen utåter ger vid handen, den bötfällda i någon form skall ha kvar sin betalningsförmåga.

Tydligt är att man här står inför svåra avvägningsproblem — lagrådet återkommer senare till dessa — som i viss mån har sin motsvarighet på andra områden, t. ex. inom skatterätten. Det har sedan länge diskuterats om och i vad mån man vid beskattning skall kunna underlåta att ta hänsyn till avtal, som ingåtts med huvudsakligt syfte att undgå skatt; förslag till en s. k. allmän skatteflyktsklausul har framlagts och övervägs f. n. i regeringens kansli. Den s. k. ekonomiska brottsligheten i vid bemärkelse, där motsvarande gränsdragningsproblem möter, är under utredning. På dessa områden har gränsdragningsproblemen betydligt större räckvidd än i förevarande sammanhang. Det är därför tveksamt om man bör söka lösa dessa vanskliga problem på ett mindre område isolerat.

Utskottets förslag innebär såsom förut nämnts, att ett bötesstraff, som ej kunnat verkställas på grund av vissa förfaranden från den bötfälldes sida, skall kunna av domstol ändras till fängelse. Fängelsepåföljden riktar sig — liksom förvandlingsstraffet enligt gällande lag — formellt mot det brott som föranlett böterna och ej mot den bötfälldes efterföljande handlande. Reellt är det dock detta senare handlande som utlöser frihetsstraffet. Det ligger vid sådant förhållande nära till hands att fråga sig, om vid bestämmande av frihetsstraffets längd — som ju enligt förslaget ej skall stå i någon bestämd relation till böternas storlek — hänsyn skall tagas till arten av det förfarande från den bötfälldes sida som aktualiserat frågan om böternas förändring till fängelse. Denna fråga har emellertid ej berörts i utskottets remiss.

Utskottet har, såsom tidigare nämnts, utformat sitt förslag som en form av påföljdsförändring inom BrB:s ram. Påföljdsförändringen har dock bibehållit drag, som är utmärkande för den nuvarande bötesförvandlingen. I båda fallen är fängelse det enda ersättningsstraff som kan

komma i fråga och liksom förvandlingsstraffet skall det fängelsestraff som åläggs i stället för böter ej kunna sammanläggas med straff för annat brott. Den tilltänkta fängelsepåföljden kommer alltså enligt förslaget att i betydelsefulla hänseenden intaga en särställning inom BrB:s påföljdssystem.

Enligt lagrådets mening är det förenat med betydande svårigheter att i lagstiftningen avgränsa den kategori bötesgäldenärer, vilkas verkställighetshindrande förfaranden är av sådan art att de bör kunna föranleda en påföljdsförändring. Svårigheterna sammanhänger främst med att ekonomiska dispositioner med sådan verkan som regel inte torde vidtagas just för att hindra verkställighet av redan ålagda böter utan för att försvåra eller omöjliggöra att egendom tages i anspråk för betalning av skulder över huvud taget, redan ådragna såväl som blivande, och bland dem kanske främst skatteskulder. De dispositioner som här kan komma i fråga torde ofta vara av invecklad natur, och mången gång torde det även vara svårt att skilja dem från transaktioner, som helt eller huvudsakligen har ett annat syfte än att hindra fordringsägare att komma till sin rätt. Det är en svårlöst uppgift från såväl kriminalpolitisk som lagteknisk synpunkt att uppställa sådana objektiva och subjektiva kriterier för en påföljdsförändring att lagstiftningen får avsedd verkan utan att rättssäkerheten trädes för när.

Vid en lagstiftning i ämnet möter även andra komplicerade problem av saklig och rättsteknisk natur. Vissa sådana är betingade av att lagstiftningen avses skola omfatta även viten. Det är sålunda tydligt, att särskilda svårigheter är förenade med att övergå från förvandlingsstraff till påföljdsförändring när det gäller viten, eftersom vitet till skillnad från böter inte utgör en påföljd i BrB:s mening. Som ytterligare exempel på de rättstekniska problemen kan anföras frågan om ersättningsstraffets ställning inom det straffrättsliga sanktionssystemet.

Det är en angelägen kriminalpolitisk uppgift att i samband med förvandlingsstraffets avskaffande skapa regler, som möjliggör att man kan verksamt ingripa mot sådana bötesgäldenärer som genom illojala ekonomiska förfaranden hindrar att bötesstraffet kan verkställas. Lagrådet har ej någon invändning mot att man söker lösa denna uppgift genom en lagstiftning efter de av utskottet uppdragna riktlinjerna. De nyss berörda kriminalpolitiska och rätts- eller lagtekniska problem som möter i ett sådant lagstiftningsarbete är emellertid så svårbemästrade att det inte kan anses välbetänkt att skrida till lagstiftning utan att dessförinnan ha skaffat sig ett bredare och säkrare beslutsunderlag genom ett i sedvanliga former bedrivet utredningsarbete och genom remissbehandling av ett utformat förslag. Lagrådet finner sig därför inte kunna tillråda, att förevarande lagstiftningsärende avgörs innan en kompletterande utredning har kommit till stånd och ärendet därigenom har blivit berett från grunden.

Av utskottets remiss framgår emellertid, att det råder full enighet inom utskottet om att förvandlingssystemet skall avskaffas och att möjlighet samtidigt skall öppnas att straffrättsligt ingripa mot vissa tredskande bötesgäldenärer. Enighet föreligger också inom utskottet om hur en lagstiftning i sistnämnda hänseende bör utformas. Enligt utskottets förslag skall reformen träda i kraft den 1 juli 1978. Under dessa förhållanden räknar lagrådet med att reformen kan komma att genomföras redan nu.

Det är mot denna bakgrund som lagrådet underkastat utskottets lagförslag sedvanlig granskning. Härvid har lagrådet utgått från att, om reformen genomförs omedelbart, dess verkningar följs med uppmärksamhet och att lagstiftningen i mån av behov senare blir föremål för en översyn. Givet är, att en sådan översyn bör komma till stånd, om förfaranden av det slag lagstiftningen tar sikte på blir underkastade lagreglering i ett annat och större sammanhang.

Lagrådet har vid sin granskning funnit sig i stort sett kunna godtaga de tekniska lösningar som utskottet valt. Uppmärksamhet här i första hand ägnats frågan om den närmare avgränsningen av den grupp bötesgäldenärer som bör träffas av den nya lagstiftningen. Lagrådet har därvid sökt att i görlig mån precisera förutsättningarna för en påföljdsförändring. I denna centrala fråga föreslår lagrådet ej oväsentliga ändringar i utskottets förslag. Även beträffande frågan, vilken ställning det ersättningsstraff som skall träda i stället för böter skall intaga i BrB:s påföljdssystem, framlägger lagrådet förslag till ändring, huvudsakligen i syfte att ersättningsstraffet skall bättre smälta in i systemet. På vissa andra punkter förordar lagrådet i det följande jämkningar av utskottets förslag.

Innan lagrådet övergår till behandling av de särskilda bestämmelserna, vill lagrådet framhålla, att den överarbetning lagrådet företagit inte kan ersätta en sådan grundlig beredning av lagstiftningsärendet som lagrådet tidigare förordat.

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

Enär lagrådet förordar, att de nya bestämmelserna i 25 kap. 8 § och 26 kap. 1 § i utskottets förslag samordnas, behandlas de här nedan i ett sammanhang.

25 kap. 8 § och 26 kap. 1 §

Som framgår av det förut anförda finner lagrådet i och för sig inte anledning till erinringar mot de allmänna riktlinjer för avgränsningen av lagstiftningens tillämpningsområde som anges i remissen.

Enligt dessa riktlinjer synes det vara tre förutsättningar — förutom självfallet den att bötesstraffet eller någon del därav faktiskt inte har kunnat verkställas — som i det särskilda fallet skall vara uppfyllda

för att påföljdsförändring skall få ske. För det första skall den bötfällde efter brottet ha vidtagit dispositioner eller "manövrer" av ekonomisk art som framstår som "illojala" i den meningen att de åtminstone indirekt syftar till att försvåra eller förhindra verkställighet av bötesstraffet. För det andra skall resultatet av den bötfälldes åtgöranden vara, å ena sidan, att han bibehåller de faktiska möjligheterna att tillgodogöra sig förmögenhetsvärden av sådan beskaffenhet och till sådant belopp att de i och för sig skulle kunna bli föremål för exekutiva åtgärder samt, å andra sidan, att dessa förhållanden utåt fördöljes på ett sätt som medför att de ekonomiska värden den bötfällde sålunda förfogar över av formella eller rättsliga skäl inte kan tagas i anspråk för verkställighet av bötesstraffet. För det tredje skall den angivna effekten av den bötfälldes beteende vara täckt av hans uppsåt i straffrättslig mening, dvs. direkt, indirekt eller eventuellt uppsåt.

Lagrådet ifrågasätter, om de angivna förutsättningarna på ett tillräckligt tydligt sätt kommer till uttryck i den föreslagna lagtexten. Stadgandet i första stycket av 25 kap. 8 § i förslaget synes i vissa hänseenden medge en alltför vidsträckt tillämpning, samtidigt som det i andra hänseenden möjligen är alltför snävt. Det sagda må belysas med ett par exempel.

Om en person, som har dömts till ett kraftigt bötesstraff, saknar andra utmätningsbara tillgångar, än en mindre fastighet och genom ett formellt oantastligt gåvobrev överläter fastigheten till ett av sina barn eller i laga ordning säljer den till barnet utan annat vederlag än att barnet övertar ansvaret för in-tecknad gäld, är det tydligt, att han genom denna transaktion förhindrar verkställighet av bötesstraffet. Det är sannolikt, att han också har åtminstone indirekt eller eventuellt uppsåt i fråga om denna effekt av åtgärden. Med den föreslagna utformningen av lagtexten kan bestämmelsen om påföljdsförändring bli tillämplig i detta fall.

Ett sådant resultat rimmar emellertid inte väl med de av utskottet angivna riktlinjerna för lagstiftningen. I många situationer av den beskrivna typen lär det för det första kunna ifrågasättas om den bötfälldes förfarande ens i någon mening kan betecknas som illojalt. Väsentligare är emellertid, att i flertalet fall av denna art kravet på att den bötfällde även efter sina åtgöranden skall ha kvar en reell betalningsförmåga inte kommer att vara uppfyllt. Det kan visserligen hävdas, att den i förslaget uppställda förutsättningen att ändring av påföljd skall vara påkallad av hänsyn till allmän laglydnad regelmässigt inte föreligger i sådana här situationer och att den bötfällde därför undgår fängelsepåföljd. Men även om det här inte rör sig om ett straffstadgande, är det uppenbart att ett rekvisit som hänför sig till allmänpreventionens krav inte bör utnyttjas för att från tillämpningen föra undan fall, som rätteligen bort vara undantagna redan genom avgränsningen av de objektiva rekvisiten.

Ett annat exempel hänför sig till den av utskottet angivna grupp av personer som ofta formellt uppträder som egna företagare och som brukar innefattas under beteckningen "grå arbetskraft". Vad som kan läggas denna kategori till last som "illojalt" från här aktuella synpunkter torde vara, att de i verkligheten fungerar som vanliga arbetstagare och undandrar sig den kontroll från det allmännas sida som bl. a. är en förutsättning för att deras arbetsinkomst skall kunna tagas i anspråk för införsel eller utmätning.

Det karakteristiska för dessa personer är alltså återigen, att de genom sina åtgöranden skaffar sig en "dold" betalningsförmåga, och det är just detta som föranleder, att de bör kunna träffas av den nya lagstiftningen. Kravet på bibehållen betalningsförmåga kommer emellertid inte till uttryck i den föreslagna lagtexten. De beteenden det här rör sig om synes inte heller vara så jämförbara med undanhållande eller avhändande av egendom att det ter sig naturligt för tanken att inrymma dem under uttrycket "annat liknande sätt".

Av här anförda skäl vill lagrådet förorda en omformulering av lagtexten, så att det av denna klart framgår, att stadgandet är tillämpligt endast i fall då den bötfälld genom de dispositioner han vidtagit har lyckats förhindra verkställighet av bötesstraffet — helt eller delvis — men samtidigt har behållit en reell betalningsförmåga.

Utskottet har i lagtexten använt uttrycket "avhända sig egendom". Enligt lagrådets mening ligger det emellertid både faktiskt och rättsligt en motsägelse i tanken att en person avhänder sig sin egendom men likväl behåller sin betalningsförmåga — han har ju då i realiteten inte helt avhänt sig det ekonomiska värde som egendomen representerar. Om han å andra sidan på ett definitivt och fullständigt sätt har avhänt sig egendomen, har han också i motsvarande mån avhänt sig sin betalningsförmåga, och förfarandet kan då inte betecknas som "illojalt".

Av nu anförda skäl men också med tanke bl. a. på de sannolikt inte ovanliga fall då en person — måhända med vederbörligt tillstånd — för ut medel ur landet och placerar dem i en främmande stat och därigenom gör dem otillgängliga för exekutiva åtgärder från svenska myndigheters sida vill lagrådet förorda, att uttrycket "avhända sig" ersätts av "undanskaffa", ett uttryck som på ett mer adekvat sätt beskriver åtgärder, vilka innefattar ett konkret förfogande över förmögenhetstillgångar utan att inrymma några i egentlig mening rättsliga dispositioner.

Sådana illojala förfaranden som här åsyftas kan emellertid också ha formen av rättsliga dispositioner av de mest skilda slag. Enligt utskottets förslag skall de transaktioner, förfoganden och andra rättshandlingar som det här gäller i lagtexten fångas in under uttrycket (hindrat verkställighet) "på annat liknande sätt" — med hänsyftning på avhändande och undanhållande av egendom. Bortsett från att många

av de förfaranden som är avsedda att träffas av stadgandet svårligen torde kunna liknas vid avhändande eller undanhållande av egendom synes det angeläget att de åsyftade förfarandenas karaktär av ekonomiska dispositioner kommer till direkt uttryck i lagtexten. Härvid kan ett av de i sammanhanget sannolikt vanligaste förfaringssätten, nämligen ingående av skenavtal, lämpligen tjäna som exemplifiering.

Lagrådet vill i enlighet med det anförda förorda, att de verkställighetshindrande förfaranden som åsyftas i lagtexten anges som undanskaffande eller undanhållande av egendom eller ingående av avtal för skens skull eller vidtagande av annan liknande ekonomisk disposition.

I frågan huruvida de nu berörda förutsättningarna för en påföljdsförändring är uppfyllda — dvs. huruvida den bötfällda genom illojala "manövrer" har uppsåtligen hindrat verkställighet — skall enligt utskottets förslag gälla ett lägre beviskrav än full bevisning. Det är sålunda enligt den föreslagna lagtexten tillräckligt, att "det kan antagas" att sådana förhållanden föreligger. Utskottet uttalar rörande den grad av sannolikhet som fordras, att det måste finnas fog för antagandet eller att det måste föreligga positiva skäl för detta. Beviskravet hänför sig enligt den föreslagna lagtexten, såväl till frågan, huruvida den bötfällda rent faktiskt förfarit på det sätt åklagaren påstår — t. ex. överfört tillgångar till utlandet eller ingått avtal av viss innebörd — som till frågan, huruvida verkställigheten härigenom förhindrats eller, med andra ord, huruvida det föreligger ett orsakssammanhang mellan den bötfälldes ekonomiska dispositioner och den uteblivna verkställigheten. Men det lägre beviskravet synes också skola tillämpas vid bedömningen av frågan huruvida den bötfällda handlat uppsåtligen, dvs. om hans uppsåt har omfattat det förhållandet att hans förfarande hindrat verkställigheten.

Lagrådet vill ifrågasätta om denna reglering är tillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt. Det är här visserligen inte fråga om något straffstadgande. Men med hänsyn till arten av den rättsföljd som är knuten till de föreskrivna objektiva och subjektiva rekvisiten bör i princip inte ske någon avvikelse från allmänna straffrättsliga grundsatser om krav på full bevisning.

För den lösning utskottet här föreslagit kan knappast återopas, att en liknande konstruktion finns i den nu gällande lagstiftningen om bötesförvandling, när det gäller förutsättningarna för förvandling av ringa bötesbelopp (9 § andra stycket BöVL) och förutsättningarna för villkorligt anstånd med verkställighet av förvandlingsstraff (18 § BöVL). I denna lagstiftning är nämligen såsom inledningsvis påpekats utgångspunkten en helt annan än i det nu aktuella lagförslaget. Enligt BöVL gäller som huvudregel, att oguldna böter skall förvandlas, oberoende av orsaken till den uteblivna verkställigheten. Att lagstiftningen som förutsättning för att *inte* göra avsteg från denna huvudregel till den

bötfälldes förmån föreskriver, att domstolen bara behöver finna fog för vissa antaganden, innebär mot den angivna bakgrunden inte någon avvikelse från allmänna grundsatser. Den nu föreslagna lagstiftningen återigen har som utgångspunkt, att bötesstraff inte skall kunna förvandlas. I ett system som har denna utgångspunkt bör en förändring av böter till fängelse inte kunna ske utan att det föreligger ett rimligt mått av säkerhet för att de i lagen angivna objektiva och subjektiva rekvisiten är uppfyllda. Att dessa rekvisit "kan antagas" vara uppfyllda innebär knappast ett sådant mått av säkerhet.

Enligt lagrådets mening bör vanliga beviskrav gälla i frågan huruvida den bötfällda har företagit de ekonomiska dispositioner åklagaren påstår och verkställighet av bötesstraffet därigenom har förhindrats samt huruvida den bötfällda har handlat uppsåtligen, dvs. har haft direkt, indirekt eller eventuellt uppsåt med avseende på de vidtagna dispositionernas verkställighetshindrande effekt. När det gäller den effekt av den bötfälldes förfaranden som består i att han trots de verkställighetshindrande dispositionerna alltjämt har betalningsförmåga, synes det däremot vara tillräckligt, om det föreligger så hög grad av sannolikhet att varje annat antagande framstår som orealistiskt och därför klart mindre sannolikt. Detta kan enligt lagrådets mening lämpligen uttryckas i lagtexten med en hänvisning till att omständigheterna skall vara sådana att det måste antagas att den bötfällda likväl har behållit sin betalningsförmåga.

Enligt utskottet bör det i fall, då verkställighetshinder har konstaterats beträffande visst bötesstraff, kunna presumeras att hindret gäller även andra, nytillkomna böter, som har ålagts den bötfällda. Med den utgångspunkten har utskottet i andra stycket av förevarande paragraf föreslagit en bestämmelse av innehåll att, om undanröjande av visst bötesstraff skall ske enligt första stycket och det är känt att den bötfällda häftar för andra böter, också dessa böter får undanröjas, även om den bötfällda inte på sätt som anges i första stycket har förhindrat verkställighet av dem.

Lagrådet anser emellertid, att ett bötesstraff bör kunna ändras till fängelse endast om det på sätt som föreskrivs i paragrafens första stycke har konstaterats, att den bötfällda uppsåtligen har förhindrat verkställighet av just det straffet. Ett beslut om ändring av bötespåföljden bör sålunda inte kunna grundas på en sådan presumption som utskottet har angivit. Att man för varje enskilt bötesstraff i princip upprätthåller kravet på sedvanlig utredning om verkställighetshindrande dispositioner av den bötfällda torde få ringa praktisk betydelse, eftersom det ju här rör sig om åtgöranden av den dömda som har generella verkningar på möjligheterna att över huvud taget genomföra verkställighet mot honom.

Enligt den av utskottet föreslagna lagtexten skall endast sådana ekonomiska dispositioner som den bötfällda har företagit efter det brott

som har föranlett bötesdomen kunna föranleda påföljdsförändring. Det kan också synas ligga i sakens natur, att verkställighet av en brottspåföljd inte kan uppsåtligen förhindras genom åtgöranden som i tiden ligger före brottet. Utskottet framhåller emellertid, att undanhållande av egendom i paragrafens mening kan föreligga, om någon kontinuerligt tillgodogör sig resultatet av förfaranden som har ägt rum före brottet. Enligt utskottet kan situationen t. ex. vara den att en person före brottet har placerat tillgångar utomlands och efter brottet alltjämt disponerar dessa samtidigt som hinder för verkställighet föreligger.

Lagrådet — som i och för sig inte har någon erinran mot förslaget att de ekonomiska dispositionerna i princip skall ha ägt rum efter brottet — vill i anslutning till utskottets motivuttalanden framhålla den begränsning av möjligheterna att tillämpa de nya bestämmelserna som ligger i kravet att den bötfällda skall "uppsåtligen" ha förhindrat verkställighet. När det gäller ekonomiska dispositioner av det slag som avses med det anförda exemplet, vilkas ekonomiska och rättsliga effekter inträder omedelbart och inte är beroende av några ytterligare åtgärder, måste det således krävas, att den verkställighetshindrande effekten i fråga om visst bötesstraff redan vid tiden för åtgörandena omfattades av den bötfälldes direkta, indirekta eller eventuella uppsåt. Den som t. ex. placerar sina tillgångar utomlands utan dylikt uppsåt med avseende på verkställigheten av ett eventuellt framtida bötesstraff och som kanske först långt senare ådrager sig ett sådant straff kommer sålunda inte att kunna med tillämpning av bestämmelserna om påföljdsförändring ådömas fängelse enbart på den grund att han inte frivilligt utnyttjar de utländska tillgångarna för att betala böterna.

Å andra sidan skall bestämmelserna givetvis kunna tillämpas t. ex. på den som står i begrepp att begå ett bötesbrott eller som vet med sig att han kommer att ådraga sig ett vitesföreläggande och som innan han begår brottet resp. innan vitesföreläggandet utfärdas vidtar ekonomiska dispositioner av det här slaget i medvetande om att han därigenom kan komma att hindra verkställighet av bötesstraffet resp. av en dom varigenom vitet döms ut. En sådan lagtillämpning blir enligt lagrådets mening också möjlig med den föreslagna lagtexten, eftersom den bötfällda — resp. den som förelagts vitet — genom att kontinuerligt vidmakthålla de verkställighetshindrande effekterna av sina dispositioner måste anses även "efter brottet" ha uppsåtligen hindrat verkställighet.

Utskottets förslag innebär såsom tidigare nämnts, att endast fängelse skall kunna träda i stället för ålagda böter; någon annan påföljd skall alltså ej komma i fråga. Denna inskränkning i påföljdsvalet innebär en principiell avvikelse från BrB:s regelsystem, vilket som regel överlämnar åt domstolen att i det enskilda fallet välja den påföljd som med hänsyn till omständigheterna framstår som den lämpligaste efter en avvägning av individualpreventiva synpunkter och allmänpreventionens

krav. Samma valfrihet föreligger i de fall då domstol med tillämpning av reglerna i 27 kap. 6 § resp. 28 kap. 8 och 9 §§ BrB om påföljdsförändring har att med undanröjande av en villkorlig dom eller en dom på skyddstillsyn ådöma annan påföljd.

Starka sakliga skäl talar emellertid för utskottets ståndpunkt. Det är så gott som uteslutande allmänpreventiva hänsyn som ligger till grund för de föreslagna nya reglerna om påföljdsförändring. Detta kommer i lagtexten till direkt uttryck i kravet på att en påföljdsförändring skall vara påkallad av hänsyn till allmän laglydnad. I långt högre grad än när det gäller de nyssnämnda bestämmelserna i BrB om påföljdsförändring är syftet med de nya reglerna att göra den ursprungligen bestämda påföljden effektiv, dvs. att verka betalningsfrämjande på den aktuella gruppen av bötesgäldenärer. För att reglerna verkligen skall få en sådan effekt torde det vara en förutsättning att åtminstone praktiskt sett endast fängelse kan ifrågakomma som ny påföljd. Inte minst av psykologiska skäl bör detta komma till uttryck redan genom lagreglernas utformning.

Enligt lagrådets åsikt bör en regel att den nya påföljden skall vara fängelse undantagslöst gälla för de fall då frågan om påföljdsförändring avgörs isolerat, dvs. utan samband med ådömande av påföljd för annan brottslighet. I de fall åter då något slag av konkurrenssituation föreligger är bilden delvis en annan. Det är här fråga om dels fall då den bötfällde lagförs för andra brott samtidigt som talan om påföljdsförändring förs mot honom, dels fall då den som har ådömts ett fängelsestraff med stöd av de nu föreslagna bestämmelserna senare, men innan detta straff verkställts, lagförs för ny eller nyupptäckt brottslighet.

Ett strikt upprätthållande av principen att vid påföljdsförändring endast fängelse skall kunna ådömas kan i vissa av de nu beskrivna situationerna leda till mindre tillfredsställande resultat. Om t. ex. den bötfällde samtidigt lagförs för annan brottslighet och domstolen finner att han för denna brottslighet skall dömas till internering, ter det sig föga ändamålsenligt att ett fängelsestraff samtidigt åläggs honom, eftersom interneringen ändå enligt 34 kap. 13 § BrB på verkställighetsstadiet kommer att träda i stället för fängelsestraffet.

Förskyller den nya brottsligheten fängelse, förefaller det naturligare att domstolen utmäter ett gemensamt fängelsestraff än att den bestämmer två skilda straff, som sedan sammanläggs på verkställighetsstadiet.

Att domstolen i konkurrenssituationer av den här arten skulle finna villkorlig dom eller skyddstillsyn vara den lämpligaste påföljden för den nya brottsligheten torde visserligen komma att höra till undantagen. Men om det inträffar, synes man kunna utgå från att de omständigheter som föranleder domstolens påföljdsval också medför att kravet på att påföljdsförändring skall vara påkallad av hänsyn till allmän laglydnad inte kommer att anses uppfyllt. Och även om så någon

enstaka gång skulle vara fallet, skulle BrB:s regler om gemensam påföljdsbestämning inte utgöra något hinder mot att domstolen dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn för de nya brotten men samtidigt ålägger ett fängelsestraff för det brott som har föranlett bötesdomen.

Problem liknande dem som uppkommer i vissa av de nu beskrivna konkurrenssituationerna inställer sig i fall då den som har ådömts fängelse med stöd av regeln om påföljdsförändring senare, men innan detta straff verkställts, lagförs för ny eller nyupptäckt brottslighet. En särskild olägenhet framträder i den situationen att domstolen vid den senare lagföringen finner att påföljden för den nya brottsligheten bör bestämmas till sluten psykiatrisk vård. Domstolen skall då enligt utskottets förslag döma särskilt för det nya brottet till sådan vård, medan fängelsestraffet består och alltjämt kan verkställas. Det är tydligt, att det från kriminalpolitiska synpunkter vore önskvärt att i stället vårdpåföljden fick ersätta fängelsestraffet.

Av det anförda framgår, att de problem som möter i konkurrenssituationer i vissa fall inte kan lösas på ett tillfredsställande sätt, om domstolarna skall vara undantagslöst bundna vid principen att fängelse skall vara ersättningsstraff för böter. Att för dessa, sannolikt fåtaliga fall göra avsteg från denna princip synes inte inge betänkligheter, om möjligheten att tillämpa annan påföljd än fängelse begränsas till fall då det föreligger särskilda skäl.

Den lösning lagrådet sålunda förordar föranleder vissa ändringar i utskottets lagförslag. Vad först gäller frågan om att skapa möjligheter till ådömande av gemensam påföljd i fall då frågan om påföljdsförändring prövas samtidigt med att den bötfällde lagförs för annat brott, föreligger enligt lagrådets mening inte behov av några särskilda regler. Lagrådet kan nämligen inte dela utskottets uppfattning att ett beslut om ändring av påföljd enligt de föreslagna bestämmelserna inte skulle innebära, att den bötfällde i den mening som avses i 1 kap. 6 § BrB döms för det brott som har föranlett bötesstraffet. En sådan tolkning överensstämmer inte med BrB:s terminologi. Så t. ex. talas i 34 kap. 1 § om att någon "dömts för brott" till viss påföljd, och det lär inte råda tvekan om att detta stadgande avser även det fall att någon som döms till villkorlig dom eller skyddstillsyn sedermera med tillämpning av bestämmelserna om ändring av påföljd i 27 kap. 6 § resp. 28 kap. 8 och 9 §§ genom beslut av domstol i stället har ådömts annan påföljd, t. ex. fängelse. Bestämmelserna i 1 kap. 6 § om ådömande av gemensam påföljd för flera brott blir sålunda enligt lagrådets mening utan vidare tillämpliga i de här aktuella situationerna. Emellertid krävs en uttrycklig regel, lämpligen i 25 kap. 8 §, om att annan gemensam påföljd än fängelse får användas, om särskilda skäl föreligger.

Som en konsekvens av att BrB:s allmänna regler om ådömande av gemensam påföljd för flera brott i princip blir tillämpliga i sådana

konkurrenssituationer som nu har beskrivits kommer också reglerna i 34 kap. om sammanträffande av brott att bli tillämpliga, när någon som har ådömts fängelse med stöd av de nya reglerna om påföljdsförändring därefter men innan straffet har verkställts lagförs för nytt eller nyupptäckt brott. Den av utskottet föreslagna undantagsbestämmelsen i 34 kap. 3 § bör således utgå. I nämnda lagrum bör däremot tagas upp en regel av innebörd att ny, gemensam påföljd får åläggas endast om särskilda skäl föreligger.

I processuellt hänseende innebär utskottets förslag, att rätten, sedan åklagaren gjort ansökan om påföljdsförändring beträffande ett eller flera bötesstraff, skall kunna besluta om påföljdsförändring även beträffande andra böter som ålagts den bötfällda och som han alltjämt häftar för. Något särskilt yrkande av åklagaren beträffande sådana böter krävs alltså inte enligt förslaget. En sådan ordning torde i vart fall inte kunna upprätthållas, om man i enlighet med lagrådets förslag för varje enskilt bötesstraff kräver sedvanlig utredning om verkställighetshindrande dispositioner av den bötfällda. Även här bör den processrättsliga principen gälla att rättens beslut inte får avse mera eller annat än som omfattas av åklagarens yrkanden. Det av utskottet föreslagna andra stycket av 25 kap. 8 § bör alltså utgå.

Utskottet har föreslagit, att i 26 kap. 1 § andra stycket BrB skall tas upp vissa bestämmelser om det fängelsestraff som skall kunna åläggas enligt 25 kap. 8 §. I fråga om strafftidens längd innebär förslaget, att straffmaximum i anslutning till vad som nu gäller i fråga om förvandlingsstraffet skall vara fängelse i tre månader. Förslaget i denna del avviker från den inom strafflagstiftningen upprätthållna principen att lägre maximum än fängelse sex månader ej föreskrivs. Det är emellertid av vikt att denna princip inte utan särskilda skäl frångås, när nu de nya reglerna om påföljdsförändring införs i BrB. Några sådana skäl kan ej anses föreligga. Straffskalan bör därför bestämmas till lägst en och högst sex månader, vilket motsvarar den för fängelse lindrigaste skalan.

I det föregående har lagrådet ställt frågan om man vid bestämmande av fängelsestraffets längd skall taga hänsyn till arten av de dispositioner från den bötfälldes sida som förhindrat verkställighet av böterna. Enligt lagrådets mening står det bäst i överensstämmelse med en lagstiftning om påföljdsförändring att sådan hänsyn inte tages. Visserligen är det den bötfälldes verkställighetshindrande förfaranden som utlöser fängelsestraffet men detta avser ju enbart det brott som föranlett böterna. Ett annat betraktelsesätt förutsätter en lagkonstruktion, som särskilt kriminaliserar verkställighetshindrande förfaranden.

Enligt lagrådets mening är det från lagteknisk synpunkt lämpligast, att reglerna om påföljdsförändring så långt möjligt behandlas i ett sammanhang i 25 kap. 8 §. I detta lagrum torde sålunda böra upp-

tagas ej endast förutsättningarna för att påföljdsförändring skall få ske utan även de regler som är nödvändiga rörande den nya påföljden och som motsvarar de bestämmelser utskottet upptagit i 26 kap. 1 §. Med en sådan teknik erfordras i sistnämnda lagrum endast en erinran av innehåll att rörande fängelse såsom påföljd i stället för bötesstraff, som undanröjts, är stadgat i 25 kap. 8 §.

Om de av lagrådet i det föregående framförda ändringsförslagen följs, bör 25 kap. 8 § erhålla följande lydelse:

”Har, i fall då bötesstraff ej kunnat till fullo verkställas, den dömde efter brottet uppsåtligen förhindrat verkställighet genom att undanskaffa eller undanhålla egendom eller genom att ingå avtal för skens skull eller vidtaga annan liknande ekonomisk disposition och äro omständigheterna sådana att den dömde måste antagas likväl hava behållit sin betalningsförmåga, äger rätten, om det är påkallat av hänsyn till allmän laglydnad, på talan av åklagare undanröja bötesstraffet och i stället bestämma påföljden till fängelse. Detta gäller vare sig fängelse är stadgat för brottet eller ej. Straffet må ej sättas under en månad eller över sex månader. Vid straffets bestämmande skall skälig hänsyn tagas till vad som verkställts av bötesstraffet.

Undanröjes bötesstraff enligt första stycket och dömes den böt-füllde samtidigt för annat brott, må annan påföljd än fängelse användas som gemensam påföljd, om särskilda skäl äro därtill.”

25 kap. 9 §

Utskottets förslag vilar på förutsättningen att beslut om påföljdsförändring enligt de nya bestämmelserna i princip skall kunna meddelas även i fråga om böter eller vite, som på grund av särskild föreskrift i nu gällande lagstiftning inte får förvandlas till fängelse enligt BÖVL:s regler. Med hänsyn till de särskilda förutsättningar som uppställts för påföljdsförändring och till den möjlighet rätten enligt förslaget får att pröva lämpligheten härav torde emellertid enligt utskottet utrymmet för påföljdsförändring i sådana fall bli ytterst begränsat. Från den angivna principen bör dock enligt utskottet undantag göras för sådant vite som utdömts för underlåtenhet att fullgöra dom eller beslut rörande saken i mål som handlagts enligt lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister. Utskottet har föreslagit, att en bestämmelse härom tages upp i ett nytt andra stycke av förevarande paragraf. Förslaget har inte närmare motiverats.

Föreskrifter om förbud mot förvandling av böter eller vite förekommer i stort antal på skilda håll i lagstiftningen. De rättspolitiska skäl som har legat till grund för sådana föreskrifter synes i regel inte ha närmare angivits i tillgängliga förarbeten. Någon kartläggning av hithörande bestämmelser eller analys av grunderna för dem har inte skett i detta lagstiftningsärende. Uppenbart är också, att en sådan

kartläggning och en sådan analys förutsätter ett tidsödande utredningsarbete, som inte kan genomföras i detta skede av lagstiftningsarbetet.

Under dessa förhållanden möter det enligt lagrådets mening betänkligheter att med principiell avvikelse från den nu gällande regleringen i fråga om möjligheterna att förvandla böter och viten till fängelse låta de nya bestämmelserna om påföljdsförändring bli — med ett enda undantag — tillämpliga även beträffande sådana böter och viten som enligt nu gällande särskilda föreskrifter inte får förvandlas enligt BÖVL:s regler. Det är visserligen antagligt, att de skäl som har föranlett gällande förvandlingsförbud i många fall inte kan åberopas mot en tillämpning av de nya bestämmelserna om påföljdsförändring, som ju inrymmer mycket speciella rekvisit och förutsätter en särskild prövning från allmänpreventiva synpunkter. Möjligen skulle det tvärtom i många hit-hörande fall vara önskvärt, att de nya bestämmelserna kunde tillämpas. Å andra sidan är det inte uteslutet, att i andra fall grunderna för ett förvandlingsförbud har sådan bärkraft att de bör föranleda undantag också från de nya reglerna om påföljdsförändring.

I ett läge där man saknar närmare kunskap om hur det förhåller sig i dessa hänscenden bjuder enligt lagrådets mening försiktigheten att de nu gällande förvandlingsförbuden får i princip slå igenom också i den nya lagstiftningen. Beslut om påföljdsförändring enligt de nya bestämmelserna bör med andra ord inte kunna meddelas i fråga om sådana böter eller viten som enligt föreskrift i nu gällande lagstiftning inte får förvandlas enligt BÖVL. Väljes en sådan lösning, är det emellertid enligt lagrådets mening angeläget, att en kartläggning och analys av de aktuella föreskrifterna snarast kommer till stånd och att man i ljuset av resultatet av ett sådant utredningsarbete på nytt tar upp frågan i vad mån reglerna om påföljdsförändring bör göras tillämpliga också på böter eller viten beträffande vilka nu gäller förvandlingsförbud.

I enlighet med det anförda förordar lagrådet, att bestämmelsen i andra stycket av förevarande paragraf i den föreslagna utformningen får utgå. En generell undantagsbestämmelse av den innebörd lagrådet föreslår, vilken skall avse såväl böter som viten, synes lämpligen bära ges karaktären av en ikraftträdandebestämmelse. Lagrådet återkommer senare till frågan om bestämmelsens utformning.

Godtages lagrådets förslag till lydelse av 25 kap. 8 § bör hänvisningen i 25 kap. 9 § första stycket till 26 kap. 1 § utgå.

26 kap. 2 §

Denna paragraf innehåller regler om fängelse såsom gemensamt straff för flera brott. Paragrafen bör kompletteras med en regel av innehåll att, när flera bötesstraff eller viten samtidigt undanröjs enligt 25 kap. 8 §, ett gemensamt fängelsestraff skall åläggas. Såsom man utgått från i utskottets förslag finns ej anledning bestämma annan straffskala för

det fall att påföljdsförändringen avser flera böter eller viten än den som anges i lagrummet. Det bör därför stadgas, att det gemensamma straffet ej i något fall får sättas över sex månader.

I samband med att det av lagrådet föreslagna tillägget införs i paragrafen kan lämpligen nuvarande andra och tredje styckena sammanföras.

31 kap. 1 §

Utskottet utgår från att det ej torde — utom i extrema undantagsfall — kunna tänkas, att den som är under 21 år bedöms tillhöra den särskilda krets av personer som den föreslagna 25 kap. 8 § avser att träffa. Med hänsyn härtill och till BrB:s regler om påföljdsval i fråga om unga lagöverträdare har utskottet ej upptagit någon generell undantagsregel i sitt förslag. Enligt lagrådets mening behövs ej heller någon särskild undantagsregel för det fall att den unge överlämnats till vård enligt barnvårdslagen. Den föreslagna andra meningens i förevarande paragraf kan därför utgå.

34 kap.

Såsom lagrådet tidigare anfört bör den av utskottet föreslagna undantagsbestämmelsen i 3 § utgå men i samma paragraf tagas upp en regel av innebörd att när böter undanröjs enligt 25 kap. 8 § ny gemensam påföljd får åläggas endast om särskilda skäl föreligger. Lagtekniskt torde detta kunna ske genom att till det nuvarande stadgandet i tredje stycket fogas en ny mening av följande lydelse:

”Har straffet ålagts med stöd av 25 kap. 8 §, må sådant undanröjande ske endast om särskilda skäl äro därtill.”

Bestämmelserna i kapitlet om sammanträffande av brott blir enligt lagrådets förslag i princip tillämpliga när någon, som har ålagts fängelse i stället för böter som undanröjts, därefter lagförs för annat brott. Detta gäller även för det fall att böterna ådömts i förening med annan icke frihetsberövande påföljd. En följd härav är, att vid tillämpning i sådant fall av 34 kap. 1 § 1 eller 3 det är såväl fängelsestraffet som den andra påföljden som är att anse såsom tidigare ådömd påföljd.

35 kap. 7 §

Innebörden av de av utskottet föreslagna ändrade bestämmelserna i paragrafens första stycke synes komma till klarare uttryck, om detta stycke ges följande lydelse:

”Ådömda böter bortfalla när fem år förflutit från det domen vann laga kraft. Har dessförinnan ansökan om påföljdsförändring enligt 25 kap. 8 § delgivits den dömda, bortfalla dock böterna icke i något fall förrän beslut i målet, varigenom rätten skilt saken från sig, vunnit laga kraft.”

Med denna utformning av andra meningen av detta stycke kommer ordet "beslut" att avse avgörande, varigenom rätten helt eller delvis bifallit eller ogillat åklagarens talan eller avskrivit målet från vidare handläggning. Anmärkas bör att, i fall då talan om påföljdsförändring handläggs gemensamt med åtal, rättens avgörande av saken får formen av dom. Även sådana fall omfattas av detta stadgande.

35 kap. 8 §

Denna paragraf innehåller regler, enligt vilka ådömt fängelse bortfaller, om domen ej börjat verkställas viss tid efter det att den har vunnit laga kraft. Har fängelse ej över ett år ådömts, är den föreskrivna tiden fem år. Utskottet, som ansett att fängelse högst tre månader skulle kunna åläggas enligt 25 kap. 8 §, har föreslagit, att fristen bestäms till två år i fall då detta lagrum har tillämpats. Enligt lagrådets mening är det emellertid ej anledning att här avvika från den nuvarande allmänna regeln. För övrigt skulle en särregel knappast kunna införas, om fängelse — som lagrådet förordat — skall kunna åläggas såsom gemensamt straff, när fråga om påföljdsförändring enligt 25 kap. 8 § och åtal för brott prövas i ett sammanhang.

Lagrådet vill således förorda, att det av utskottet föreslagna andra stycket i 35 kap. 8 § får utgå.

38 kap. 3, 6 och 8 §§

I fråga om rättegången i mål angående sådan påföljdsförändring som kan förekomma enligt BrB:s nuvarande regler, bl. a. i 27 kap. 6 § och 28 kap. 8 och 9 §§, äger bestämmelserna i 19 § andra stycket lagen om införande av nya rättegångsbalken (RP) tillämpning. Enligt dessa bestämmelser skall, om ej annat är stadgat, vad som är föreskrivet i RB angående brottmål gälla i tillämpliga delar då mot någon som blivit dömd för brott vid domstol inleds förfarande, som avser undanröjande av påföljd och ådömande av annan påföljd eller annan åtgärd i fråga om ådömd påföljd. Vissa särregler och kompletterande bestämmelser, vilka sålunda utgår från att de allmänna brottmålsreglerna gäller, är upptagna i 38 kap. BrB. Med de processuella bestämmelser som utskottet föreslagit har utskottet sökt att föra in mål om påföljdsförändring enligt 25 kap. 8 § BrB i nu berörda regelsystem. Från den utgångspunkten att de allmänna brottmålsreglerna skall gälla föreslås vissa avvikande och kompletterande bestämmelser i 38 kap. 3, 6 och 8 §§ BrB.

Den lagtekniska lösning som utskottet sålunda har valt för utformningen av erforderliga processuella lagregler synes emellertid i vissa avseenden ha kommit att omfatta enbart sådana mål enligt 25 kap. 8 § BrB som avser förändring av bötespåföljd. Bestämmelserna i 19 § andra stycket RP reglerar nämligen endast fall då förfarande inleds

mot någon som blivit dömd för brott. Lagrummet synes i detta sammanhang inte kunna anses, ens indirekt, vara tillämpligt på fall då fråga är om förändring av vite till fängelse.

I likhet med utskottet anser lagrådet, att de allmänna föreskrifterna i RB om rättegången i brottmål i tillämpliga delar skall gälla i mål om påföljdsförändring enligt 25 kap. 8 § BrB, vare sig fråga är om böter eller viten. En regel som direkt utsäger detta bör, för att undanröja varje tvivel, föras in i 38 kap. BrB. Den torde lämpligen kunna tas upp i en ny paragraf, betecknad 11 §. Till den nya paragrafen synes även böra föras de särskilda lagregler i övrigt som behövs med avseende på rättegången.

Den nu föreslagna huvudregeln i den nya paragrafen medför bl. a., att forumreglerna i 19 kap. RB skall gälla i tillämpliga delar. Enligt 1 § första stycket nämnda kapitel kommer mål om förändring av bötesstraff att kunna tas upp av rätten i den ort där bötesbrottet förövades. Angår målet förändring av vite, blir stadgandet i tredje stycket av samma paragraf tillämpligt, vilket innebär att målet kan tas upp av den rätt där den mot vilken talan riktas skall svara i tvistemål eller av rätten i den ort där han mera varaktigt uppehåller sig. Några särskilda forumregler torde sålunda ej vara behövliga. Av utskottet föreslagna särskilda forumregler, som intagits i 38 kap. 3 § BrB, bör därför kunna utgå.

Av huvudregeln att föreskrifterna om brottmål är tillämpliga följer vidare, att åklagaren skall väcka talan om påföljdsförändring hos rätten genom en ansökan, som motsvarar stämningsansökan i brottmål och vilken i likhet med en sådan skall delges åklagarens motpart. Den av utskottet föreslagna bestämmelsen i 38 kap. 8 § tredje stycket BrB angående delgivning av ansökan synes därför kunna undvaras.

Till den nya paragrafen bör emellertid föras den bestämmelse som utskottet upptagit i 38 kap. 6 § BrB om att nämnd skall deltaga vid underrätts avgörande av fråga om påföljdsförändring. Att nämnd skall deltaga vid hovrätts avgörande av sådan fråga följer av 2 kap. 4 § andra stycket RB.

Lagrådet har förordat, att fråga om påföljdsförändring enligt 25 kap. 8 § BrB och åtal mot den bötfällda skall kunna prövas i ett sammanhang och att domstolen därvid skall ha möjlighet att bestämma gemensam påföljd. En sådan samlad prövning kan ske bara om talan angående påföljdsförändringen och åtalet av domstolen handläggs i en och samma rättegång. Eftersom RB:s brottmålsregler avses skola gälla för såväl berörda talan som åtalet, blir också balkens föreskrifter om förening av åtal tillämpliga. För att åtal skall få förenas uppställer 45 kap. 3 § RB villkoren att åtalen väckts vid samma domstol och att denna är behörig samt att för åtalen samma rättegångsform är tillämplig. Motsvarande villkor kommer således att gälla här. Det bör uppmärk-

sammans att ett mål, vari talan om påföljdsförändring och åtal har förenats, alltid måste handläggas med nämnd i underrätt, även om rätten skulle ha varit domför, utan nämnd vid en handläggning av åtalet såsom särskilt mål. Detta följer av den föreslagna föreskriften att nämnd skall deltaga i avgörande av fråga om påföljdsförändring.

I brottmål avgörs saken enligt RB:s föreskrifter genom dom. Dessamma kommer enligt här förordad lagregel att, om ej annat stadgas, gälla mål om påföljdsförändring enligt 25 kap. 8 § BrB. För mål, vari talan om sådan påföljdsförändring och åtal handläggs gemensamt, är en sådan ordning nödvändig. I mål, som angår enbart påföljdsförändring, synes avgörandet av saken dock böra, såsom utskottet har föreslagit genom bestämmelse i 38 kap. 6 § RB, ske genom beslut. Detta överensstämmer med vad som nu gäller beträffande mål om påföljdsförändring av annat slag enligt BrB. Bestämmelsen bör lämpligen föras över till den nya 11 §.

I 19 § andra stycket RP finns, utöver berörda bestämmelser, vissa föreskrifter, enligt vilka ersättning till offentlig försvarare och kostnad för annan rättshjälp åt den dömda i mål om påföljdsförändring skall gäldas av statsverket. Som följd av de av lagrådet här föreslagna reglerna kommer inte 19 § andra stycket att avse mål angående påföljdsförändring enligt 25 kap. 8 § BrB. Således kommer ej heller nämnda föreskrifter att gälla. Det föreligger dock uppenbarligen inte något behov av sådana särregler. I dessa mål bör gälla vad som i allmänhet är stadgat om skyldighet att gälda försvararesättning eller annan rätts-hjälpskostnad i brottmål.

I enlighet med det anförda föreslår lagrådet, att den nya 11 § i 38 kap. BrB ges följande lydelse:

”I mål om förändring av påföljd enligt 25 kap. 8 § skall i tillämpliga delar gälla vad i rättegångsbalken är föreskrivet angående brottmål. Vid underrätts avgörande av fråga, som avses i sagda lagrum, skall nämnd deltaga. I mål, som angår endast sådan fråga, sker rättens avgörande av saken genom beslut.”

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Som lagrådet har anförts vid sin granskning av förslaget till ändrad lydelse av 25 kap. 9 § BrB bör de nya bestämmelserna om påföljdsförändring inte kunna tillämpas beträffande böter eller viten som nu är underkastade förbud mot förvandling enligt BöVL:s regler. Tekniskt kan detta resultat uppnås genom att de aktuella föreskrifterna om förbud mot förvandling får förbli gällande — trots att de till följd av att BöVL:s bestämmelser om förvandling helt upphävs kommer att sakna självständigt innehåll — och att såsom en ikraftträdandebestämmelse till lagen om ändring i brottsbalken tages upp ett stadgande av innebörd att de nya bestämmelserna i 25 kap. 8 § BrB inte gäller i

fråga om sådana böter eller viten som avses med dylika föreskrifter.

I ett avseende krävs emellertid en kompletterande föreskrift. I 27 § andra punkten BöVL föreskrivs, att förvandling inte får ske av vite som utdömts för underlåtenhet att fullgöra dom eller beslut rörande saken i mål som handlagts enligt lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister. Enligt utskottets förslag skall BöVL i sin helhet upphävas och därmed upphör även detta stadgande att gälla. Sådant vite som avses i stadgandet kommer följaktligen inte att omfattas av den nyss angivna generella undantagsbestämmelsen. Ikraftträdandebestämmelserna bör därför kompletteras med en föreskrift som tar direkt sikte på vite av det slag som avses i 27 § BöVL.

Utskottet föreslår en övergångsbestämmelse av innebörd att beslut om påföljdsförändring enligt de nya bestämmelserna skall kunna meddelas även i fråga om böter som ådömts före ikraftträdandet. En förutsättning härför skall emellertid enligt förslaget vara att böterna med tillämpning av BöVL kunnat förvandlas till minst 30 dagars fängelse. Vidare föreskrivs i den föreslagna övergångsbestämmelsen, att fängelsestraffet inte får sättas högre än det förvandlingsstraff som kunnat åläggas enligt BöVL.

Förslaget i denna del bör i princip godtagas. Ehuru det torde ha varit avsikten att bestämmelsen skall avse också viten, har detta inte återspeglats i lagtexten. I det avseendet bör texten förtydligas.

Vidare bör enligt lagrådets mening ske en närmare precisering av förutsättningarna för att ett beslut om påföljdsförändring skall få meddelas i fall av denna art. Att böterna eller vitet måste ha varit förvandlingsbara enligt BöVL — dvs. inte har varit underkastade någon sådan förbuds föreskrift som har berörts i det föregående — torde enklast komma till uttryck genom en direkt hänvisning till de av lagrådet nyss föreslagna ikraftträdandebestämmelserna. Det i utskottets förslag ytterligare uppställda kravet att böterna eller vitet skall vara av viss storlek synes böra anges på ett mera direkt och konkret sätt. Härvid bör klarare framgå, att bedömningen huruvida böterna eller vitet uppgår till föreskrivet minimum skall ske med utgångspunkt i vad som återstår oguldet av böterna eller vitet vid den tid då beslut om påföljdsförändring skall meddelas. Betalningar, som den bötfällde eller den som ådömts vite har gjort under tiden mellan domen och beslutet i målet om påföljdsförändring, skall sålunda tillgodoräknas honom vid prövningen.

En fråga som utskottet inte har berört i remissen gäller tillämpningen av bestämmelsen om bötesstraffets eller vitets minsta storlek i fall då påföljdsförändring samtidigt aktualiseras beträffande flera bötesstraff och/eller viten. En möjlighet är att bedömningen skall ske beträffande varje bötesstraff resp. vite för sig och att således ett bötesstraff eller ett vite som från början understigit eller efter verkställda betalningar

nedgått under föreskrivet minimum inte under några förhållanden skall kunna föranleda påföljdsförändring. Ett annat alternativ är att de olika straffen och vitena resp. deras återstod efter gjorda betalningar läggs samman och en prövning först därefter sker, huruvida de sammanlagda straffen och/eller vitesbeloppen når över det stadgade minimum. Lagrådet vill för sin del främst av praktiska skäl förorda, att frågan huruvida bötesstraff eller vite uppgår till föreskrivet minimum skall bedömas för varje straff- eller vitesdom för sig.

I utskottets förslag har slutligen tagits upp en övergångsbestämmelse av innehåll att bötesstraff som har ålagts före lagens ikraftträdande bortfaller enligt äldre bestämmelser. Lagrådet har i sak ingen erinran mot förslaget. I och för sig torde redan av grunderna för 5 § lagen om införande av brottsbalken följa att ny lagstiftning om förlängning av straffrättslig preskriptionstid inte får verkan på gärning som begåtts eller påföljd som ådömts före den nya lagstiftningens ikraftträdande. Den föreslagna bestämmelsen är därför möjligen överflödig. Den tjänar emellertid tydlighetens intresse. Lagrådet anser därför, att bestämmelsen bör godtagas.

I enlighet med det nu anförda och efter vidtagande av vissa ytterligare redaktionella jämkningar i utskottets förslag förordar lagrådet, att ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till den föreslagna lagen om ändring i brottsbalken ges följande lydelse:

”Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

Bestämmelserna i 25 kap. 8 § i sin nya lydelse gäller ej sådana böter eller viten, beträffande vilka i särskild föreskrift anges att de ej får förvandlas till fängelse, eller vite, som avser fullgörande av dom eller beslut rörande saken i mål som handlagts enligt lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister.

Med iakttagande av vad som sägs i andra stycket tillämpas bestämmelserna i 25 kap. 8 § i sin nya lydelse även på bötesstraff som ådömts eller vite som utdömts före ikraftträdandet, såframt vad som utestår oguldet av böterna eller vitet motsvarar minst trettio dagsböter eller, om bötesstraffet eller vitet ålagts omedelbart i pengar, uppgår till minst trehundra kronor. Fängelsestraffet får i sådant fall ej överstiga det förvandlingsstraff som skulle ha kunnat åläggas enligt lagen (1964: 168) om verkställighet av bötesstraff.

Äldre bestämmelser om bortfallande av påföljd gäller alltjämt i fråga om böter som ådömts eller vite som utdömts före ikraftträdandet.”

Förslaget till bötesverkställighetslag

Lagrrådet lämnar förslaget utan erinran.

Innehållsförteckning

	Sid.
Propositionen m. m.	1
Lagförslag	2
1. Förslag till bötesverkställighetslag	2
2. Förslag till lag om ändring i brottsbalken	4
3. Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	7
4. Förslag till lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1)	8
5. Förslag till lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)	8
6. Förslag till lag om ändring i lagen (1954: 579) om nykterhetsvård	9
7. Förslag till lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.	11
8. Förslag till lag om ändring i lagen (1963: 197) om allmänt kriminalregister	12
9. Förslag till lag om ändring i införsellagen (1968: 621)	14
10. Förslag till lag om ändring i lagen (1975: 1265) om ändring i införsellagen (1968: 621)	16
11. Förslag till lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)	17
12. Förslag till lag om ändring i lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom	17
13. Förslag till lag om ändring i lagen (1973: 18) om disciplinstraff för krigsmän	18
14. Förslag till lag om ändring i lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m.	18
15. Förslag till lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt	19
16. Förslag till lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272) ..	19
Motionerna	20
Utskottet	21
Nuvarande ordning	21
Propositionens huvudsakliga innehåll	22
Avskaffande av förvandlingsstraffet	22
Straffrättslig kompensation för bortfallet av förvandlingsstraffet	23
Vitesinstitutet	28
Utskottets hemställan	30
Bilaga 1. Lagutskottets yttrande	31
Bilaga 2. Utskottets lagrådsremiss	33
Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll	33
Inledning	33
Propositionen m. m.	33
Nuvarande ordning	34
Propositionens huvudsakliga innehåll	34
Motionerna	35
Utskottet	36
Avskaffande av förvandlingsstraffet	36
Straffrättslig kompensation för bortfallet av förvandlingsstraffet	37
Påföljdsförändring	40
Böter i kombination med annan påföljd	40

	Sid.
Storleken av det obetalda bötesbeloppet	42
Fängelsestraffet	43
Flera bötesstraff	43
Verkan av betalning sedan talan väckts om påföljdsförändring	44
Fall i vilka påföljdsförändring ej bör ske	44
Avräkning av häktningstid m. m.	45
Viten	46
Sammanträffande med nya brott m. m.	46
Preskriptionsfrågor	46
Övrigt	48
Lagförslag. Allmänna synpunkter	48
a) Förslaget till bötesverkställighetslag	48
b) Förslaget till ändring i brottsbalken	49
c) Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	50
d) Övriga lagförslag	50
Lagförslag. Specialmotivering	50
Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	50
25 kap. 8 §	50
25 kap. 9 §	52
31 kap. 1 §	53
34 kap. 3 §	53
38 kap. 8 §	53
Utskottets lagförslag	54
1. Förslag till bötesverkställighetslag	54
2. Förslag till lag om ändring i brottsbalken	56
Bilaga 3. Lagrådets protokoll	63
Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	67
25 kap. 8 § och 26 kap. 1 §	67
25 kap. 9 §	76
26 kap. 2 §	77
31 kap. 1 §	78
34 kap.	78
35 kap. 7 §	78
35 kap. 8 §	79
38 kap. 3, 6 och 8 §§	79
Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	81
Förslaget till bötesverkställighetslag	83

